RAYMOND A. MOODY. JR., M. D.

A FÉNYEN TÚL

Az „ÉLET AZ ÉLET UTÁN”
szerzőjének
újabb kutatásai

AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1989

Az eredeti mű címe: THE LIGHT BEYOND
© 1988 by Raymond A. Moody
„All Rights Reserved”

FORDÍTOTTA:
VÁRHIDY GYULA

LEKTORÁLTA:
DR. KORZENSZKY LÁSZLÓ

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ....5
1. Fejezet....7
A HALÁL KÖZELSÉGÉNEK ÉLMÉNYE....7
Kik, hányan és miért....9
A halálközeli élmény sajátosságai....10
Néhány szó a kutatásról: Hányan, mennyit?....16
Az előrepillantás....20
2. fejezet....22
MEGVÁLTOZOTT ÉLETEK....22
A halálközeli-élmények átalakító ereje....22
A haláltól való félelem hiánya....23
A szeretet fontosságának érzése....25
Annak érzése, hogy mindennel kapcsolatban vagyunk....25
A tanulás megbecsülése....26
Cselekedeteink ellenőrzésének megváltozása....27
Az aggódás érzése....28
Fejlettebb lelki állásfoglalás....29
Visszatérés az „igazi" világba....29
3. fejezet....32
A GYERMEKEK ÉS A HALÁLKÖZELI ÉLMÉNYEK: TALÁLKOZÁS AZ ŐRANGYALLAL....32
Az első halálközeli élményt átélt gyermek a gyakorlatomban....33
„A fény tündöklő volt"....34
Más kutatók következtetései....37
További részletek Morse-tót....39
Felnőttként láttam magam....40
Következtetés....41
4. fejezet....43
MIÉRT ÉRDEKELNEK BENNÜNKET A HALÁLKÖZELI ÉLMÉNYEK?....43
Valóban meghalnak-e a halálközeli élményt átélők?....44
Hogyan tekintik a halálközeli élményt átélők a testüket?....46
Vallási téren megerősítésként hat-e a halálközeli élmény?....47
A halálközeli élmény az irodalomban....49
Hogyan lehet megmagyarázni a halálközeli élményt?....51
Remény a gyász sújtotta embereknek....52
A halálközeli élményesetek hatása az öngyilkosokra....53
Megváltozik-e a tudomány a halálközeli élmények bebizonyításával?....54
Újszerűségük miatt érdekesek-e a halálközeli élmények?....55
Következtetés....57
5. fejezet....58
MIÉRT NEM ELMEBETEGSÉG A HALALKÖZELI ÉLMÉNY?....58
Skizofréniával összefüggő elmebajok....60
Organikus elmezavarok....64
6. fejezet....67
A HALÁLKÖZELSÉG KUTATÓI....67
Dr. Melvin Morse....67
Dr. Michael Sabom....72
Michael Grosso....75
Dr. Kenneth Ring....80
Robert Sullivan....83

7. fejezet....87
MAGYARÁZATOK....87
Carl Sagan: A születés mint alagút-élmény....89
Széndioxid túlterhelés és az alagút-élmény....91
A halálközeli élmény mint hallucináció....92
A vallásosság nem követelmény....93
Miért nem egyforma minden halálközeli élmény?....94
Az utolsó esti mese....95
Vágyálom-beteljesülés....96
Jung kollektív tudatalattija....97
A megvilágosodás élménye....98
BEFEJEZÉS....99
BIBLIOGRÁFIA....102

ELŐSZÓ

Raymond Moody ritka tettet mondhat magáénak az emberi tudásért folytatott kutatásban: paradigmát teremtett.

Thomás Kuhn nevezetes munkájában, The Structure of Scientific Revolutions-ban (A tudományos forradalmak szerkezete) kifejti, hogy tudományos forradalmak akkor fordulnak elő, amikor valaki új perspektívát, új modellt hoz létre, a valóság új megközelítési lehetőségét teremti meg. Egy ilyen áttörés után nagy fejlődésre lehet számítani, ami korábban lehetetlennek látszott. Kuhn állítása szerint a tudományos haladás nem annyira annak a szívós munkának az eredménye, amelynek során tudományos módszert alkalmazunk egy probléma megoldására, hanem inkább egy olyan ragyogó és eredeti meglátásé, amely megnyitja az utat az ilyen munkához.

Amint azt dr. Moody is megemlíti a jelen könyvében, az Élet az élet után nem az első munka az ilyen tapasztalatok terén. S valóban, dr. Carol Zaleski, a Harvard Egyetem tanára elmondja lebilincselő tanulmányában, melynek címe Otherworld Journeys (Másvilági utazások), hogy a középkor irodalma tele van hasonló beszámolókkal. Moody tehát nem felfedezője ezeknek az élményeknek. De adott nekik egy nevet, és ez a név, NDE - near-death experiences - (halálközeli élmények) szolgáltatta a paradigmát ahhoz a jelentős kutatáshoz, amely a Life after life megjelenése óta végbement.

Miért olyan fontos, hogy egy jelenség pontos nevet kapjon? Stephan Hawking, a nagy angol elméleti fizikus azt mondta, hogy a „fekete lyuk” elnevezés döntő jelentőségű az általa vizsgált jelenségre nézve. Ugyanígy minden emberi tevékenységben, amióta csak névvel jelölünk meg olyan fogalmakat, amelyek értelmet kölcsönöznek a jelenségeknek, az általunk választott nevek döntően határozzák meg, hogyan értelmezzük ezeket a jelenségeket és hogy mások hogyan folytatják a munkánkat.

Dr. Moody nemcsak újból felfedezett egy olyan tapasztalatot, amely, mint ma már tudjuk, széles körben elterjedt az ember világában, hanem azáltal, hogy a pontosan megfelelő elnevezést alkalmazta erre az élményre, biztosította azt is, hogy ezt az élményt tovább kutassák és tanulmányozzák. Nem lehet eléggé méltányolni hozzájárulását az emberi tudás bővítéséhez. A fényen túl, mint dr. Moody korábbi munkái is, nyíltságával, érzékenységével és szerénységével tűnik ki. Ez az utóbbi vonás, úgy gondolom, a legfontosabb munkájában. Megállapításaihoz nem fűz rendkívüli magyarázatot. Maga az elnevezés, a halálközeli élmény, azért olyan hatásos, mert oly igazán szerény. Dr. Moody nem állítja, hogy bebizonyított volna bármi mást, mint a halálközeli élmény létezését és messzemenő gyakoriságát.

Vajon a halálközeli élmény kutatása tudományosan bizonyította-e, hogy van élet a halál után? Úgy vélem, nem, mégpedig az emellett kitartó, lelkes állásfoglalások ellenére sem. Csupán azt bizonyítja, hogy a halál pillanatában sok ember kellemes és reményteljes élményen megy át. Úgy vélem, hogy az ember halál utáni továbbélésének tárgyában ennél a következtetésnél semmi több nem várható. Ezért nem tudom megérteni, hogy jónéhány tudományos és orvosi intézmény miért nem elégedett annak a ténynek a bizonyításával, hogy ilyen élmények előfordulnak, és miért nem tanulmányozza azokat érdeklődéssel és kellő tisztelettel.

Növeli-e a halálközeli élmény kutatása a halálon túli emberi élet valószínűségét? Azt hiszem, igen, de mindaddig, amíg valószínűségekkel dolgozunk, szükség van egy hitbeli ugrásra, amelyet azok, akik ilyen élményen keresztülmentek, nem haboznak megtenni. Könyvének vége felé dr. Moody Amerika talán legnagyobb gondolkodójához fordul, William James-hez. A halálközeli élmény absztrakt élmény, a megvilágosodás élménye, segítségével egyfajta, az azt átélő ember számára megtámadhatatlan megértés birtokába juthatnak. Amint azt James maga is megjegyzi, az ilyen élmények nem kényszeríthetik ki, hogy az empirikus tudomány elfogadja őket, de mivel ilyen élmények előfordulnak, az empirikus

tudomány sem állíthatja, hogy övé az emberi megismerés monopóliuma. Carol Zaleski is ugyanerre a következtetésre jut vizsgálódásai végén, mint dr. Moody, úgy ő is William James kategóriáival kénytelen beérni: a halálközeli élmény a misztikus megvilágosodás élménye.

„A másvilági látomások ugyanannak a képzelőerőnek a termékei, amely megnyilvánul a halál rendes szemléltetési módjában is, az iránti hajlamunkban, hogy az eszméket konkrét, testet öltött és drámai formában ábrázoljuk, lelkivilágunk azon képességében, hogy a külső világról alkotott képünket átalakítsuk, abban a szükségletünkben, hogy internalizáljuk a fizikai világmindenség kulturális térképét, és abban az igyekezetünkben, hogy a mindenséget, mint olyan erkölcsi és szellemi kozmoszt fogjuk fel, amelyhez tartozunk és amelyben célunk van." A halálközeli élmény tehát az emberi életben előforduló sokféle, reménykeltő tapasztalatok egyike, de mindenesetre látványos tapasztalat. A magyarázat lehetőségének egy jele, méghozzá igen erőteljes. De nem az egyetlen jel.

Dr. Zaleski a munkájáról velem folytatott levelezésben megemlítette, hogy levelét késleltette első gyermekének születése. Azt válaszoltam, hogy azon tűnődöm, vajon egy gyermek születése nem legalább olyan erős jelzése-e a magyarázatnak, mint egy halálközeli élmény, ha sokkal hétköznapibb is. A végső, isteni perspektíva szempontjából bizonyára az a kérdés, hogy Ő adhat-e jobb, vagy több jelet annál, mint már adott. Bárhogyan legyen is, a jelek, az angyalokról szóló szóbeszédek, nem sok haszonnal vannak még azok számára sem, akik hajlamosak arra, hogy figyeljenek rájuk, hacsak nem befolyásolják az életüket. Ahogyan dr. Zaleski megjegyzi: „Az a meggyőződés, hogy az élet túlhaladja a halált, bármilyen erősen érezzük is, valójában el fogja veszíteni az elevenségét és puszta, megkövült ténnyé fog válni és tőlünk idegenné, mint minden kölcsönzött doktrina, hacsak nem tesszük próbára és fedezzük fel újra a mindennapi életben."

Ahogy elolvastam dr. Moody kutatásait a fényességről és a Fényről, úgy tűnik, hogy ő ugyanígy érvel. A Fény eljött a sötétségbe és a sötétség nem tudta kioltani.

ANDREW GREELEY, 1987

1. Fejezet

A HALÁL KÖZELSÉGÉNEK ÉLMÉNYE

Mi történik, amikor meghalunk? Valószínűleg ez az emberiség leggyakrabban föltett és legnyugtalanítóbb kérdése. Egyszerűen megszűnünk élni úgy, hogy halandó maradványainkon kívül semmi sem jelzi a földön eltöltött életünket? Vagy csak akkor támaszt fel bennünket később egy Felsőbb Lény, ha jó jegyeink vannak az Élet Könyvében? Vagy visszatérünk állatokként, mint az indiaiak hiszik, esetleg mint későbbi nemzedékek tagjai?

Ma semmivel sem vagyunk közelebb az élet utáni élet alapvető kérdésének megválaszolásához, mint voltunk ezredévekkel ezelőtt, amikor az ókori ember először mérlegelte ezt. Van azonban sok olyan hétköznapi ember, aki megjárta a halál mezsgyéjét és csodálatos túlvilági ragyogásról számolt be, egy szeretetet és megértést sugárzó világról, amelyet egy alagúton, vagy folyosón átvezető, izgalmas utazással lehet csak elérni.

Ezt a világot dicsfényben tündöklő, elhunyt hozzátartozók lakják és egy Felsőbb Lény kormányozza, aki az újonnan érkezettet végigvezeti élete történetének áttekintésén, mielőtt a további földi életre visszaküldené.

Visszatérésünk után ezek a „meghalt" emberek már sohasem ugyanazok, akik voltak. Az életet a maga teljességében ragadják meg, és kifejezésre juttatják azon hitüket, hogy a szeretet és a tudás a legfontosabb mindenek fölött, mivel csak ezek azok, amiket magunkkal vihetünk.

Ezen esetek leírására jobb megjelölés híján azt mondhatjuk, hogy ezeknek az embereknek halálközeli élményben volt részük.

Ezt a megnevezést több évvel ezelőtt, az első könyvemben, az Élet az élet után című

munkámban kreáltam. Mások egyéb neveket alkalmaztak rá, mint pl. „másvilági utazások”, „az egyedülálló szárnyalása az Egyedülvalóhoz”, „halálközeli látomások”. Azonban az epizódoknak a jellemzői - elnevezésüktől teljesen függetlenül - mind hasonló élményre utalnak. A halálközeli élményen keresztülment emberek a következő eseményekből tapasztaltak meg néhányat, vagy valamennyit: a halál állapotának érzete, béke és fájdalommentesség még „fájdalmas” tapasztalat közben is, különválás a testtől, sötét vidékre, vagy alagútba érkezés, gyors emelkedés a mennyek felé, találkozás fényben tündöklő, elhunyt barátokkal és rokonokkal, találkozás a Legfőbb Lénnyel, az illető életének áttekintése, vonakodás az evilági életbe való visszatérés iránt.
Ezeket az összetevő elemeket több mint két évtizeddel ezelőtt személyes kutatásaim során különböztettem meg, amelyek véletlenül kezdődtek, húszéves koromban, amikor a Virginia Egyetem bölcsész hallgatója voltam. Éppen a szeminárium helyiségében ültem vagy egy tucatnyi társammal és John Marshall professzor értekezését hallgattam a halállal kapcsolatos bölcseleti témákról. Marshall megemlítette, hogy ismer a városban egy pszichiátert - dr. George Ritchie-t -akit kétoldali tüdőgyulladás után halottnak nyilvánítottak, majd sikeresen újraélesztettek. Miközben „halott” volt, azt a rendkívüli dolgot tapasztalta, hogy keresztülhalad egy alagúton, és fényt sugárzó lényeket lát. Professzorom megjegyezte, hogy ez az élmény mély hatással volt erre az orvosra, aki meg volt győződve arról, hogy módja volt bepillantani az élet utáni életbe.
Őszintén meg kell mondanom, életemnek ebben a szakaszában a fizikai halál utáni szellemi továbbélés kilátása sohasem jutott eszembe. Mindig az volt a feltételezésem, hogy a halál az ember anyagi testének és tudatának megsemmisülése. Természetesen Felkeltette érdeklődésemet az, hogy egy neves orvos elegendő bizonyosságot nyerhetett ahhoz, hogy nyilvánosan elismerje, bepillantott a túlvilágra.
Néhány hónappal később magát a pszichiátert volt alkalmam hallgatni, amikor egy diákcsoporttal ismertette élményét. Elmondta, hogy bizonyos távolságról látta a saját maga nyilvánvalóan halott testét, amint az egy kórházi ágyon fekszik, hogy ragyogó fényességbe lépett be, amely szeretetet sugárzott, és hogy újra látta élete minden eseményét egy háromdimenziós képben.
Ritchie történetét elraktároztam az emlékezetemben és folytatva tanulmányaimat 1969-ben megszereztem filozófia doktori címemet. Amikor elkezdtem tanítani az egyetemen, akkor találkoztam egy másik halálközeli élménnyel.
Az egyik tanítványom majdnem meghalt az előző évben és megkérdeztem, milyen élmény volt ez. Igen meglepődtem, amikor úgy találtam, hogy az általa megélt esemény majdnem pontosan olyan volt, mint amit Ritchie-től hallottam több mint négy évvel azelőtt.
Keresni kezdtem olyan diákokat, akik tudtak egyéb halálközeli élményekről. Amikor 1972-ben elkezdtem orvosi tanulmányaimat, nem kevesebb, mint nyolc halálközeli élmény esettanulmányom volt már megbízható, őszinte emberektől. Az orvosi egyetemen további esetekről szereztem tudomást és csakhamar elég esettanulmány állt rendelkezésemre, hogy megírjam az *Élet az élet után* című könyvemet, amely nemzetközi siker lett. Az emberek nyilvánvalóan sóvárogtak annak megismerése után, mi is történik velünk a másvilágon.
A könyv sok olyan kérdést vetett fel, amelyet nem tudott megválaszolni és felkeltette a szkeptikusok haragját, akik úgy vélték, hogy néhány száz ember esettanulmánya semmit sem ér az „igazi” tudományos vizsgálódás területén. Sok orvos azzal érvelt, hogy sohasem hallott még halálközeli élményekről, bár több száz embert élesztett már újra. Mások azt állították, hogy ez egyszerűen csak egyfajta, skizofréniához hasonló elmebetegség. Egyesek szerint ezek a halálközeli élmények csak rendkívül vallásos emberekkel fordulnak elő, míg mások úgy vélték, hogy ez az ördögi megszállottság egyik alakja. Némelyik orvos azt állította, hogy ezek az élmények sohasem fordulnak elő gyermekekkel, mivel ők még nincsenek „kulturálisan megfertőzve”, mint a felnőttek. Megint mások úgy nyilatkoztak, hogy szerintük túl kevés ember ment keresztül halálközeli élményen ahhoz, hogy ennek számukra jelentősége legyen.
Voltak azonban olyanok is, akiket érdekelt a halálközeli élmények további kutatása, s magam

is idetartoztam. Az utóbbi évtizedben végzett munkánk jelentős mértékben hozzájárult a téma felderítéséhez. Most már meg tudjuk tárgyalni a legtöbb kérdést, amit azok vetnek fel, akik szerint a halálközeli élmény alig több, mint elmebetegség, vagy az agy saját magával folytatott csínytevő játéka.
Alapjában véve szerencsés volt, hogy kétkedőkkel voltunk körülvéve, mivel ezért sokkal alaposabban vizsgáltuk meg ezt a jelenséget, mint valószínűleg tettük volna egyébként. Könyvünkben igyekszünk eredményeink jelentős részéről beszámolni.

Kik, hányan és miért

Amit ebben a fejezetben szeretnék megtárgyalni, az a tulajdonképpen előforduló halálközeli élményesetek nagy száma. Amikor elkezdtem ezt a jelenséget vizsgálni. azt gondoltam, hogy nagyon kevés ember megy keresztül ezen az élményen. Nem voltak számadataim és egyáltalán nem volt semmilyen referencia sem az orvosi irodalomban, azonban ha becslésekbe kellene bocsátkoznom, azt mondanám, hogy nyolc ember közül, akit újraélesztettek, vagy akinek valami hasonló, közelebbi kapcsolata volt a halandósággal, legalább egy megélte a halál-közeli élmény valamelyik szakaszát.
Amikor elkezdtem előadásokat tartani és nagyobb csoportokat kérdeztem afelől, vajon nekik maguknak volt-e halálközeli élményük, vagy tudnak-e bárkiről, akinek volt ilyen, elképzelésem alaposan megváltozott e jelenség gyakoriságáról. Előadásaimon ezt szoktam kérdezni a hallgatóságtól: „Önök közül hányan éltek meg halálközeli élményt és hányan tudnak olyanról, aki ilyenen átment?" Válaszként körülbelül harmincból egy felemelte a kezét. George Gallup Jr. felmérése szerint, az Egyesült Államokban nyolcmillió felnőtt ember tapasztalt meg halálközeli élményt. Ez azt jelenti, hogy minden huszadik.

Közvélemény-kutatással azt is meg tudta vizsgálni, hogy a halálközeli élmények milyen elemeket tartalmaztak. Íme, az ő megállapításai:

Tartalmi elemek	**%**
Testen kívüli élmény	26
Pontos vizuális érzékelés	23
Hallható hangok	17
Béke, fájdalommentesség érzete	32
Fényjelenségek	14
Visszapillantás az életre	32
Tartózkodás egy másik világban	32
Találkozás más lényekkel	23
Alagút-élmény	9
A jövő előzetes ismerete	6

Ez a felmérés tisztán megmutatta, hogy a halálközeli élmények sokkal gyakoribbak a társadalomban, mint azt a kutatók valaha gondolták volna.

A halálközeli élmény sajátosságai

Mint már korábban említettem, sikerült kilenc olyan sajátosságot meghatároznom, amelyek a halálközeli élmény jellemzői. Módszerem az volt, hogy sok száz embert kérdeztem ki, és egyedülálló élményeiket a közös elemek szempontjából vizsgáltam meg.
Az *Élet az élet után* -ban azt írtam, hogy még senki olyannal nem találkoztam, aki valamennyi jellegzetességet megtapasztalta volna a halálközeli élménye során. De amióta ennek a könyvnek az írásával foglalkoztam, több mint ezer, halálközeli élményen átment embert interjúvoltam meg, s ennek során több olyant is találtam, akinek teljes élménye volt, aki mind

a kilenc jellegzetességet megtapasztalta.
Mindenesetre meg kell azonban jegyeznünk, hogy a halálközeli élmény során nem minden ember tapasztalja meg az itt következő valamennyi sajátosságot. Egyesek csak egy-kettőt, mások ötöt-hatot élnek át. Egy vagy több ilyen vonás jelenléte, előfordulása határozza meg a halálközeli élményt.

A halál állapotának érzete

Sokan nem érzékelik, hogy az általuk megélt halálközeli élménynek bármi köze is volna a halálhoz. Azt veszik észre, hogy lebegnek a saját testük fölött, egy bizonyos távolságból néznek rá, és hirtelen félelmet és/vagy zavart éreznek. Nem értik, „Hogy lehet, hogy én itt vagyok fent és saját magamat nézem ott lent?" Ennek semmi értelme sincs számukra és igencsak zavarban vannak.
E pillanatban tulajdonképpen még nem ismerik fel, hogy az a fizikai, anyagi test, amelyet néznek, a sajátjuk. Valaki azt mesélte el nekem, hogy amikor a testén kívül tartózkodott, végigment egy katonai kórház osztályán és meg volt lepve, milyen sok vele körülbelül egykorú és hozzá hasonló megjelenésű fiatalember volt ott. Nézegette a különböző testeket, azon tűnődve, hogy melyik az övé.
Másvalaki két végtagját vesztette el egy borzalmas balesetben és emlékezett rá, hogy a műtőasztalon fekvő teste fölött tartózkodott és sajnálta az ott fekvő, megcsonkított embert. Aztán hirtelen megértette, hogy az ő maga!
A halálközeli élményben résztvevők gyakran éreznek félelmet ilyenkor, ami azután helyt ad a végbemenő események tökéletes megértésének. Megértik, amit az orvosok és az ápolónők igyekeznek egymással közölni (még akkor is, ha gyakran semmilyen orvosi képzésük sincs), de amikor megpróbálnak hozzájuk, vagy más jelenlévőkhöz beszélni, senki sem hallja vagy látja őket. Ilyenkor előfordul, hogy érintéssel próbálják felhívni magukra a jelenlévők figyelmét. De ha így tesznek, kezük úgy megy keresztül az illető karján, mintha semmi se volna ott. Ezt egy olyan asszony mondta el nekem, akit magam élesztettem újra. Szívmegállását észlelve azonnali szívmasszázst alkalmaztam. Később elmondta, hogy miközben én a szíve újraindításán dolgoztam, a teste fölött helyezkedett el és onnan nézett le. Mögöttem állt és azt akarta mondani, hagyjam abba, nagyon jól van ott, ahol van. Amikor nem hallottam, meg akarta ragadni a karomat és megakadályozni, hogy intravénás injekciót adjak neki és ehhez tűt szúrjak a karjába. Keze simán keresztülhatolt a karomon. Később aztán elmondta, hogy amikor így csinált, valami „igen finom zselatinszerű anyagot érzett, s úgy tűnt, mintha azon villanyáram menne keresztül.
Hasonló leírásokat hallottam más betegektől is. Miután megkísérelték, hogy másokkal kapcsolatot teremtsenek, a halálközeli élményen keresztülmenő személyek úgy érzik, mintha megnövekedett volna az ön-azonosságuk. Ezt az időszakot valaki úgy írta le nekem, mintha úgy érezné az illető, hogy „nem a férjének felesége, nem a gyermekeinek szülője, nem a szüleik gyermeke. Az ember teljesen és egészen saját maga. "Egy másik asszony úgy érezte, mintha „elvágná a köteléket", mint amikor egy léggömböt szabaddá tesznek azáltal, hogy elvágják a madzagját.
A félelem ekkor vált át elragadtatásra és megértésre.

Béke és fájdalommentesség

Amíg a beteg a testében van, gyakran fordulhat elő erős fájdalom. De amikor a „kötelékek el vannak vágva", akkor igazi béke és fájdalommentesség következik be. Beszéltem olyan betegekkel, akiknek megállt a szíve és akik elmondták, hogy a szívroham erős fájdalma agóniából majdnem intenzív élvezetbe csapott át. Egyes kutatók azzal az elmélettel érveltek, hogy az agy ilyen erős fájdalom érzékelésekor egy saját maga által előállított vegyi anyagot bocsát ki, amely megszünteti a fájdalmat. Ezt az elméletet a 7. fejezetben fogom tárgyalni, de már itt el kell mondanom, hogy eddig még senki sem végzett kísérleteket ennek megerősítésére vagy megcáfolására. Ám még ha igaz is ez, akkor sem magyarázza ennek a jelenségnek egyéb tüneteit.

A testenkívüliség élménye

Gyakran előfordul, hogy amikor az orvos azt mondja, „Elvesztettük őt", a betegnek teljesen megváltozik a perspektívája. Úgy érzi, mintha felemelkedne és a saját testét odalent látná. A legtöbb ember azt mondja, hogy amikor ez történik, nemcsak tudati lények. Úgy látszik, hogy valamiféle testük van, bár a fizikai testüket elhagyták. Azt mondják, hogy szellemi testük nem olyan, mint a fizikai. Van karja és alkata, de a legtöbben zavarban vannak, amikor le akarják írni, milyen is. Egyesek színes felhőként, színfoltként, vagy energiamezőként írják le.

A halálközeli élményéről beszámoló, akivel több évvel ezelőtt beszéltem, elmondta, hogy tanulmányozta a kezét, amikor ebben az állapotban volt, és úgy látta, hogy az összetevője fény, benne pici részecskékkel. Meg tudta különböztetni ujjlenyomatainak finom görbületeit és a fénysávokat a karján felfelé.

Az alagút-élmény

Az alagút-élmény rendszerint a testi különválás után következik. Az *Élet az élet után* megírásáig nem vettem észre, hogy amíg nem kerül sor a „kötelékek elvágására" és a testenkívüliség élményére, az emberek nem igazán veszik észre, hogy élményüknek valami köze volna a halálhoz.

E pillanatban egy kapu vagy alagút nyílik meg számukra és valami a sötétségbe ragadja őket. Keresztülmennek ezen a sötét térségen és a végén ragyogó fénybe érkeznek, amellyel később fogunk foglalkozni.

Egyesek lépcsőn mennek felfelé és nem egy alagúton keresztül. Egy asszony elmondta, hogy a fia mellett volt, aki tüdőrákban haldoklott. Utolsó szavai szerint egy gyönyörű, felfelé menő csigalépcsőt látott, és megnyugtatta édesanyját, mikor azt mondta, úgy érzi, felfelé megy a lépcsőn.

Mások úgy írták le ezt a jelenséget, hogy szép, díszes ajtókon haladnak át, ami egy másik birodalomba való belépés igazi szimbólumának látszik.

Ismét mások furcsa zúgó hangot hallottak az alagútba kerüléskor, vagy elektromos vibrálást, vagy zúgást.

Az alagút-élményt nem én fedeztem fel. Hieronymus Bosch a XV. században festett egy képet, címe „A mennybemenetel", amely szemléletesen jeleníti meg ezt az élményt. Az előtérben haldokló emberek vannak. Körülöttük szellemi lények láthatók, akik igyekeznek figyelmüket felfelé irányítani. Keresztülmennek egy sötét alagúton és kiérkeznek a fénybe. Amint megérkeznek a fénybe, tisztelettudóan letérdelnek.

Az egyik legmeglepőbb alagút-élményben, amit valaha hallottam, az alagutat úgy írták le, mint amely hosszában és szélességében majdnem végtelen és fény árasztja el.

Sokféle leírás van, de a történés lényege mindig ugyanaz: keresztülhaladás egy folyosón az intenzív fény felé.

Fényes lények

Amint valaki áthalad az alagúton, rendszerint fényes lényekkel találkozik. Ezeket a lényeket nem közönséges fény alkotja. Gyönyörű, intenzív fényességgel ragyognak, amely úgy látszik, mindenen áthatol és az illetőt szeretettel tölti el. Sőt valaki, aki egy ilyen élményen keresztülment, azt mondta: „Leírhatnám ezt fényként, vagy szeretetként, és mégis ugyanazt jelentené." Egyesek szerint ez majdnem olyan, mint amikor fényözön áraszt el bennünket és itat át.

A leírások azt is megemlítik, hogy ez a fény sokkal fényesebb, mint bármi, amit a földön tapasztalunk. S mégis, ragyogása intenzitásának ellenére sem sérti a szemet. Ellenkezőleg, meleg, vibráló és eleven.

A halálközeli élményt átélők ekkor gyakran találkoznak meghalt barátokkal, rokonokkal. Ezekkel kapcsolatban gyakran említik, hogy ugyanolyan leírhatatlan testben léteznek, mint ők maguk.

A ragyogó fény és a sugárzó barátok, rokonok mellett egyesek szép, vidéki képekről is beszámolnak. Egy asszony növényektől körülvett mezőről beszélt, amelyek mindegyike saját belső fénnyel sugárzott.
Alkalmanként egyesek szépséges, fénylő városokat is látnak, melyek nagyszerűségét lehetetlen leírni.
Ezen a szinten az érintkezés nem szavakkal megy végbe, mint nálunk, hanem telepatikus, nem-verbális módon, ami azonnali megértést eredményez.

A Fénylény
Több fényes lénnyel való találkozás után halálközeli élmény során rendszerint találkoznak egy legfelső, fényességes Lénnyel. Keresztény neveltetésű emberek gyakran nevezik Istennek, vagy Jézusnak. Más vallásos hátterűek hívják Buddhának, vagy Allahnak. De vannak, akik szerint se nem Isten, se nem Jézus, de mindenesetre nagyon szent lény. Bárki is legyen Ő, ez a Lény tökéletes szeretetet és megértést sugároz. Annyira, hogy a legtöbben örökre Vele szeretnének maradni. De nem tehetik. Mert ekkor, rendszerint a Fénylény kijelenti, hogy vissza kell térniük földi testükbe.
Előbb azonban végigvezeti őket eddigi életükön.

Visszatekintés
Ennek során nincs semmilyen fizikai környezet. Ehelyett minden cselekedet, amit a halálközeli élményt megélő életében tett, színes, háromdimenziós (térbeli), panoráma-szerű képben jelenik meg.
Ez rendszerint harmadik személy perspektívájából megy végbe és nem az általunk ismert időben történik. A legpontosabb leírás erről, amit hallottam az, hogy az illető egész élete egyszerre ott van. Ebben a helyzetben nemcsak látjuk valamennyi cselekedetünket, hanem azonnal meg is értjük az életünkben elkövetett tetteinknek a hatását az emberekre.
Így például ha látom magam, amint valami szeretetlenséget követek el, akkor azonnal benne vagyok annak a tudatában, akivel ezt cselekedtem, úgyhogy érzem annak szomorúságát, sérelmét és bánt, amit tettem.
Másrészt viszont, ha szeretettel bánok valakivel, akkor szintén a helyében érzem magam és át tudom érezni jóleső és boldog érzéseit.
Mindezek során ez a Lény együtt van az illető emberekkel, s arról kérdezi őket, mi jót tettek életükben. Segít nekik az áttekintés folyamán és abban, hogy életük minden eseményét a kellő megvilágításba helyezzék.
Aki ezen keresztülment, mind azzal a meggyőződéssel tért vissza, hogy életében a legfontosabb a szeretet.

A legtöbbjüknél a második legfontosabb az életben a tudás. Amint látják életük egyes olyan jeleneteit, amelyek során tanulást végeznek, a Lény tudomásukra hozza, hogy az egyik, amit halálukkor magukkal vihetnek, a tudás, a másik a szeretet.
Amikor ezek az emberek visszatérnek az életbe, szomjazzák a tudást. A halálközeli élményt megélők gyakran válnak szenvedélyes olvasókká, még ha korábban nem is nagyon kedvelték a könyveket, vagy beiratkoznak iskolába azzal a céllal, hogy valami más területen szerezzenek tudást, mint ami a szakmájuk.

Gyors felemelkedés a mennyekbe

Meg kell mondanom, hogy nem mindén halálközeli élményben tapasztalnak alagút-élményt. Egyesek „lebegés-élményről" számolnak be, amikor is gyorsan emelkednek a mennyekbe és a mindenséget olyan távlatból látják, mint a műholdak és az űrhajósok.
C. G. Jung ideggyógyásznak 1944-ben volt része egy ilyen élményben, amikor szívrohamot kapott.
Azt mondta, úgy érezte, mintha gyorsan emelkedne egy távoli pont felé a föld felett. Egy gyermek, akivel beszéltem, azt mondta, hogy úgy érezte, messze a föld fölé emelkedett,

áthaladt a csillagok között és angyalok körében találta magát. Másvalaki úgy írta ezt le, hogy hirtelen felemelkedett, látta maga körül a bolygókat és a földet alul, mint valami kékszínű játékgolyót.

Vonakodó visszatérés

A halálközeli élmény sok ember számára olyan kellemes esemény, hogy nem akar visszatérni. Ennek eredményeként gyakran igen haragszanak orvosaikra, amiért visszahozták őket. Két orvos barátom akkor fedezte fel a halálközeli élmény létezését, amikor az általuk megmentett betegek ellenségesekké váltak velük szemben.

Egyikük egy másik orvost élesztett újra, akinek megállt a szíve. Amikor az illető magához tért, mérgesen így szólt: „Carl, ezt ne tedd még egyszer velem!" Carl nem értette, mi ennek a hirtelen támadt haragnak az oka. Később azonban félrevonta őt az újraélesztett orvos, elnézést kért magatartásáért és megmagyarázta élményét. „Átkozottul dühös voltam, mivel halálra hoztál vissza engem, nem életre."

Egy másik orvos barátom akkor fedezte fel a halálközeli élményt, amikor újraélesztett egy embert, aki ezt követően ordítozott vele, mert „elhozta arról a szép és ragyogó helyről."

A halálközeli élményen keresztülmenők gyakran cselekszenek így. Emögött azonban csak rövid életű érzés van. Ha egy hét múlva, vagy még később beszélünk velük, már boldogok, hogy visszatértek. Bár nélkülözik a korábbi boldog állapotot, mégis örülnek, hogy lehetőségük van tovább élni.

Érdekes módon sok halálközeli élményt átélt ember úgy érzi, hogy választási lehetősége volt visszatérés, vagy ott-maradás között. Talán a Fénylény ajánlotta fel nekik ezt, vagy valamelyik meghalt rokon.

Akit csak megkérdeztem, mindenki ott maradt volna, ha csak saját magára kellett volna gondolnia. Általában azt mondták, azért akarnak visszajönni, mert felnevelendő gyermekeket hagytak hátra, vagy mert házastársuk vagy szüleik nélkülöznék őket. Egy Los Angeles-i asszony élete folyamán kétszer is szemben találta magát ezzel a kérdéssel, melyet a Fénylény tett fel neki. Először az ötvenes évek végén, amikor egy autóbaleset következtében kómában feküdt, mondta neki a Lény, itt az ideje, hogy 21 meghaljon és átmenjen a másvilágra. Az asszony vitatkozni kezdett, elpanaszolva, hogy még túl fiatal a halálra. A Lény azonban nem tágított, amíg végül az asszony ezt nem mondta: „Dehát fiatal vagyok, még nem táncoltam eleget." Ekkor a Lény szívből felnevetett és megengedte, hogy tovább éljen. Mintegy harminc évvel később egy kisebb operáció során megállt a szíve. Ekkor ismét áthaladt az alagúton, találkozott a Lénnyel, aki megint azt közölte vele, itt az ideje, hogy meghaljon. Ekkor azzal érvelt, hogy a gyermekeit fel kell nevelnie, és nem hagyhatja ott őket életük ebben a szakaszában. „Rendben van - mondta a Lény, de ez az utolsó alkalom, legközelebb itt kell maradnod."

Másfajta idő és tér

A kilenc sajátosságon kívül a halálközeli élmények alanyai azt is említik, hogy az idő nagy mértékben összesűrűsödik és semmiben sem hasonlít az óra szerinti időhöz. Úgy írják le élményüket, mint „az örökkévalóságban tartózkodást". Mikor egy asszonytól megkérdeztem, mennyi ideig tartott az élménye, azt válaszolta: „Azt mondhatjuk, hogy egy másodpercig tartott, vagy hogy tízezer évig, de semmi különbséget nem jelent, hogyan fejezzük ki magunkat."

Hétköznapi életünkben a tér által megszabott határok szintén elmosódnak a halálközeli élmény folyamán. Ha az érintett személyek eközben menni akarnak valahová, akkor gyakran csak oda kell magukat képzelni. Azok, akik elhagyták a testüket, de közben figyelték a műtőben velük foglalatoskodó orvosokat, azt mondták, egyszerűen csak a váróhelyiségbe vezető útra kellett kívánkozniuk ahhoz, hogy láthassák a rokonaikat.

Talán az ilyen élmények jelentik a legjobb választ azok számára, akik szerint a halálközeli élmény csak az agy saját magával folytatott játéka. Végül is látszólag teljes mértékben elképzelhető, hogy az éppen nagy veszedelemben, bajban lévő agy megpróbálja

megnyugtatni magát, alagút-élményt és sugárzó lényeket hozva létre, hogy egy kis pihenéshez, szünethez juttassa az illetőt. Ám azok a halálközeli élményalanyok akik meg tudják mondani, mi zajlott le más helyiségekben, amíg velük ez az esemény megtörtént, azok igazán megtapasztalták a testenkívüliség élményét.
Több példát is tudtak olyanokról, akik újraélesztésük alatt átélték a testenkívüliség élményét és el tudták hagyni a műtőt, hogy rokonaikat figyelhessék a kórház más részeiben. Egy asszony, aki kilépett a testéből, a váróhelyiségbe ment és látta, hogy a lánya össze nem illő mintájú ruházatot visel. Az történt, hogy a gyereket a háztartási alkalmazott hozta a kórházba, és sietségében az első két, kéznél lévő darabot kapta ki a tisztítóból érkezett holmik közül. Amikor az asszony később elmondta élményét a családjának és említette azt a tényt is, hogy látta a kislányát ebben az össze nem illő ruházatban, akkor megértették, hogy ott kellett lennie velük a váróban.
Egy másik hasonló élményen átment asszony elhagyta azt a helyiséget, ahol a testét éppen újraélesztették, és a kórház előcsarnokán át meglátta a sógorát, akihez akkor egy üzlettársa lépett oda és megkérdezte, mit keres a kórházban. „Éppen üzleti útra akartam indulni vidékre" - mondta a sógor. „De úgy látszik, hogy June Feldobja a talpát, így hát jobb, ha itt maradok és elkísérem a koporsóját."
Néhány nap múlva, amikor az asszony már lábadozott, a sógora eljött meglátogatni. A beteg elmondta neki, hogy ott volt a helyiségben, amikor a barátjával beszélt és hogy minden kétséget eloszlasson a következőket mondta: „Ha legközelebb haldoklom, csak nyugodtan utazz el üzleti ügyben, mivel úgyis rendbe jövök." A Férfi úgy elsápadt, hogy betegünk azt hitte, sógora azonnal maga élhet át egy halálközeli élményt. Egy másik ilyen élmény egy idősebb asszonnyal esett meg, akit én élesztettem újra. Szívmasszázst alkalmaztam a betegen egy sürgősségi ambulancia vizsgálóasztalán és a segítségemre lévő nővér átrohant egy másik helyiségbe, hogy egy ampulla gyógyszert hozzon, amire szükségünk volt.
Ez egy üvegnyakú ampulla volt, amit papírtörlőben szoktak tartani, amikor letörik a fejét, hogy az ember ne vágja meg magát. Amikor a nővér visszatért, az ampulla fejrésze már le volt törve, úgyhogy azonnal felhasználhattam az orvosságot.
Amikor az idős asszony magához tért, gyöngéden rápillantott az ápolónőre és így szólt: „Édesem, láttam mit csinált abban a helyiségben, vigyázzon, így egyszer meg fogja vágni magát!" Az ápolónő meg volt döbbenve. Elismerte, hogy mivel sietett a gyógyszer kinyitásával, csupasz kézzel törte le az ampulla nyakát. - Az asszony pedig elmesélte, hogy miközben mi újraélesztésén fáradoztunk, követte a nővért abba a helyiségbe, hogy lássa, mit is csinál.

Néhány szó a kutatásról: Hányan, mennyit?

Mint már említettük, a Gallup közvélemény-kutató intézet egy 1982-i felmérés során megállapította, hogy nyolcmillió felnőtt amerikai élt át halálközeli élményt. Minthogy ez durván minden huszadik embert érint, a kutatók számára nyilvánvaló volt, hogy a halálközeli élményt megélt személyek felderítése nem okoz majd gondot. Valójában sok vizsgálat már azelőtt megkezdődött, mint amikor a Gallup intézet feltette az élet az élet után kérdését Amerikában.
Az egyik ilyen vizsgálat, amelyet találóan „Örökzöld tanulmány" -nak neveznek, az Egyesült Államok északnyugati részében élő negyvenkilenc lakos halálközeli élményét vizsgálta meg.
Ezeket az embereket szabvány módszereket alkalmazó kutatók (James Lindley, Sethyn Bryan és Bob Conley, Olympia, Evergreen State College, kérdezték ki. Először is hagyták, hogy a halálközeli élményalanyok folyamatosan, megszakítás nélkül számoljanak be a halállal való találkozásukról. Amikor azután befejezték mondanivalójukat, ugyanazon kérdéseket tették fel nekik egymás után, élményükre vonatkozóan. Kenneth Ring, connecticuti pszichológus is ugyanezeket a kérdéseket vette igénybe több tucat halálközeli élményt átélt személy vizsgálatánál az eredményeket egy kitűnő könyvben tette közzé (Life

at Death: A Scientific Investigation of the Near-Death Experience, 1980. - Élet a halálközben: A halálközeli élmény tudományos vizsgálata, 1980.) Az ő kérdezési módszere lett azután az elfogadott módszer annak tisztázására, hogy az illető személy valóban átélte-e a halálközeli élményt. Kérdései egy bizonyos pontig semleges jellegűek, azután óvatosan feltáróak.

Az Evergreen Egyetem kutatói ugyanezeket a kérdéseket alkalmazták, hogy eredményeik összehasonlíthatóak legyenek Ring eredményeivel:

1. Nehéz volt-e szavakba. foglalni az élményt? (Ha igen:) Meg tudná-e mégis mondani, hogy miért? Mi volt az élményben az, ami különösképpen megnehezítette a közlését? Olyan volt-e, mint egy álom, vagy különbözött attól?
2. Amikor ez az eset történt, gondolta-e, hogy haldoklik, vagy közel van a halálhoz? Gondolt-e arra tulajdonképpen, hogy meghalt? Hallotta-e egyáltalán, hogy valaki azt mondta, Ön meghalt? Mi egyébre emlékszik, amit ebben az állapotban hallott?
3. Mik voltak az érzései és érzékelései az eset folyamán?
4. Hallott-e bizonyos zajokat, vagy szokatlan hangokat az eset folyamán?
5. Érezte-e közben, mintha utazna, vagy mozogna? Milyen volt ez az élmény? (Megfelelő változatnál) Kapcsolódott-e ez az élmény bármiképpen az előbb leírt zajhoz, vagy hanghoz?
6. Érezte-e ezen élmény közben bármikor is, hogy Ön valamiképpen különvált fizikai testétől? Tudatában volt-e ezalatt annak, hogy látja a saját testét? (Tegyük fel e kérdéseket sorjában, majd megfelelő változatnál kérdezzük:) Le tudná-e írni nekem ezt az élményt? Hogy érezte magát, amikor ebben az állapotban volt? Amikor saját testén kívül volt, hol tartózkodott? Volt egy másik teste? (Ha igen:) Volt-e valami kapcsolat Ön és a teste között? Bármilyen kapcsolat a kettő között, amit Ön észrevett? Ismertesse ezt velem. Amikor ebben az állapotban volt, hogyan érzékelte az időt? A teret? A súlyt? Volt-e valami, amit ebben az állapotban meg tudott tenni és amit rendes, fizikai testében nem tudna? Érzékelt-e ízeket, vagy illatokat? Ha módosult, hogyan módosult az Ön látása és hallása ebben az állapotban? Tapasztalt-e valamiféle magányosságot ebben az állapotban? Hogyan?
7. Az eset folyamán bármikor találkozott-e más, élő, vagy holt lényekkel? (Ha igen:) Kik voltak ezek? Mi történt, amikor találkozott velük? Beszéltek-e Önnel? Mit? Hogyan? Mit gondol, miért közölték Önnel, amit közöltek? Hogy érezte magát a jelenlétükben?
8. Tapasztalt-e bármikor fényt, ragyogást, világosságot? Le tudja-e ezt írni? (Ha igen:) Közölt-e ez a „fény” valamit Önnel? Mit? Minek gondolta ezt a fényt? Hogyan érezte magát? (Vagy hogyan befolyásolta a fény a közérzetét?) Találkozott-e vallási jelenségekkel, mint pl. angyalok, őrangyalok, Krisztus stb.? Találkozott-e ijesztő szellemekkel, pl. démonok, boszorkányok, vagy az ördög?
9. Amikor ezt az élményt átélte, megjelent-e Ön előtt az élete - vagy életének jelenetei -, mintha valami szellemi kép, vagy emlékkép lenne? (Ha igen:) Ismertetni tudná-e ezt részletesebben? Milyen volt ez az élmény? Milyen érzést keltett Önben? Tanult-e valamit ebből az élményből? Ha igen, mit?
10. Volt-e bármikor olyan érzése, hogy olyan határvonalhoz, vagy küszöbhöz közelít, ahonnan nincs visszatérés? (Ha igen:) Le tudná-e ezt írni? Volt-e valamilyen különös érzése, vagy gondolata ehhez a határhoz közeledve, amire visszaemlékszik? Van-e valami elképzelése arról, hogy mit képviselt, vagy jelentett ez a határvonal?
11. (Ha a beteg már korábban említette, hogy közel volt a halálhoz, kérdezzük a következőt:) Milyen érzés volt, amikor közel volt a halálhoz? Vissza akart-e jönni a testébe, az életbe? Milyen érzés volt, amikor tudatára ébredt annak, hogy, ismét a testében van? Van-e valamilyen emlék: képe arról, hogyan került vissza a fizikai testébe? Van-e valami elképzelése arról, hogy miért nem halt meg akkor? Volt-e olyan érzése, hogy valami személytelen hatalom megítéli?
12. Bár ez az élmény friss keletű Önben, mégis kíváncsi vagyok, megváltoztatta-e Önt bármi Módon. Mit gondol, igen vagy nem? Ha megváltoztatta Önt, mily módon? (Ha szükséges és megfelelő, kérdezzük:) Megváltoztatta-e ez az élmény az élethez való

viszonyát? Hogyan? Megváltoztatta-e vallásos hitét? Ha igen, mennyiben? Összehasonlítva azzal, hogy hogyan érzett Ön ez előtt az élmény előtt, jobban, vagy kevésbé fél most a haláltól, vagy ugyanúgy, mint eddig? (Megfelelő esetben:) Fél-e egyáltalán a haláltól? (Ha a beteg öngyilkosságot kísérelt meg, kérdezzük meg:) Mennyiben befolyásolta ez az élmény az öngyilkossággal szembeni álláspontját? Mi a valószínűsége annak, hogy esetleg újból öngyilkosságot követ el? (Legyünk tapintatosak.)

13. (Ha nem tisztáztuk teljes mértékben a 12. kérdésben, akkor kérdezzük meg, vajon állította-e a beteg, hogy közeljárt a halálhoz:) Mint olyan személy, aki közeljárt a halálhoz, meg tudná-e mondani a saját szavaival, mit jelent Önnek a halálfogalom? Mit jelent most a halál az Ön számára?
14. Van-e még valami, amit hozzá szeretne tenni a fentiekhez, az erre az élményre, vagy az Önre gyakorolt hatásaira vonatkozóan?

Tekintve, hogy az Evergreen Egyetem kutatói ugyanazokat a kérdéseket tették fel, mint Ring, az eredményeket össze lehetett hasonlítani a connecticuti kutatók kiterjedtebb vizsgálataival. Az általam körvonalazott kilenc jellegzetesség helyett ők őt nagyobb szakaszra bontották a halálközeli élményt: békesség, elválás a testtől, sötétség, fényesség, belső megnyugvás. Az Evergreen tanulmányban a vizsgált személyeke 74,5 százaléka tapasztalta a halálközeli élménye folyamán a békesség szakaszát, míg Ringnél 60 százaléka.
Az Evergreen Egyetem kutatói azt tapasztalták, hogy az erről a szakaszról szóló beszámolókat szinte kimerítő hallgatni, mert a meginterjúvolt személyek egyre csak beszélnek és beszélnek arról az áldott békességről és melegségről, amit ebben az állapotban éreztek. A testtől való elválást az Evergreen vizsgálati alanyainak 70,9 százaléka és a Ringéinek 37 százaléka élte át. A sötétséget, amelyet alagút-élményként is felfoghatunk, az Evergreen tanulmányban 38,2, Ringnél 23 százalék tapasztalta. Fényességgel, ami fénylő lényeket is tartalmazhatott, az Evergreen tanulmányban 56,4, Ringnél 16 százalék találkozott a halálközeli élmény során.
A belső rendeződést, amit sokan úgy írtak le, mint magát a paradicsomot, az Evergreen tanulmányban 34,5, Ringnél 10 százalék élte át. Az Evergreen Egyetem kutatói által vizsgált valamennyi alany közül csak egyetlen egynek volt „pokoli" halálközeli élménye. Ez meghatározásuk szerint olyan halálközeli élmény, amely rendkívüli félelmet, pánikot, vagy haragot rejt magában, de démoni teremtmények vízióival is szolgál. Ebben az esetben az illető férfi arról számolt be, hogy három halálközeli élmény közül a másodikban tévedésből a pokolba tessékelték. Feltáró jellegű és érdekes a vele folytatott interjú:
*Válaszadó:*A második élményem eltérő volt, lefelé mentem! Lent sötét volt, az emberek üvöltöttek, tűz volt, ivóvizet kérték. Akkor valaki odajött hozzám, nem tudom, ki volt, félrelökött és azt mondta: „Te nem jössz le ide, menj fel,- vissza!"
Kérdező: Tényleg ezeket a szavakat használta?
Válaszadó: De mennyire! „Menj fel, vissza! itt lent nincs rád szükségünk, mivel nem vagy elég hitvány!"
Kérdező: Először a sötétséget érzékelte és aztán ...
Válaszadó: Vaksötétet. Először lefelé mentünk... vaksötét volt.
Kérdező: Talán egy alagúton mentek lefelé?
Válaszadó: Nem alagút volt, annál nagyobb, igen nagy. Lebegtem lefelé ... Egy ember várt ott, s azt mondta: „Nem ez az!"
Kérdező: Látta a kiáltozó embereket?
Válaszadó: Egy csomó ordítozó, üvöltő embert láttam lent...
Kérdező: Ők is viseltek ruhát?
Válaszadó: Ó, nem, nem, semmi ruha nem volt rajtuk.
Kérdező: Meztelenek voltak?
Válaszadó: Teljesen.
Kérdező: És hányan voltak, mit gondol?

Válaszadó: Oh, Krisztus, nem tudtam megszámolni őket.
Kérdező: Néhány ezren?
Válaszadó: Talán azt mondanám, majdnem egy millióan.
Kérdező: Tényleg? S mind valóban nyomorultul voltak?
Válaszadó: Nyomorultak és gyűlölködők voltak. Vizet kértek tőlem. Nem volt vizük.
Kérdező: És volt valaki, aki felügyelt rájuk?
Válaszadó: Igen, ő volt ott. Kis szarvai voltak.
Kérdező: Szarvai voltak?! Ugyan kire gondol? Felismerte azt a személyt?
Válaszadó: Ó igen. Ismerem valahonnan.
Kérdező: És ki volt az?
Válaszadó: Maga az ördög!

Az ilyen tapasztalatok ritkák. Az Evergreen kutatók egybevetették vizsgálataikat az enyémmel, és Ringével és azt találták, hogy a halálközeli élményt megéltek 0,3 százaléka írta le esetét „pokolinak". Nem ritka azonban a halálközeli élményeknél az a tendencia, hogy megváltoztatják az illető személyt. A halálközeli élmény oly hatalmas változásokat eszközöl, hogy sok embernek pszichológiai kezelésre van szüksége ahhoz, hogy valamiképpen be tudja illeszteni az életébe.
A halálközeli élmény összességében véve pozitív módon változtatja meg az embert. De még egy pozitív változást is nehéz elviselni, ha másért nem, hát a változás hirtelensége miatt. Azonkívül érzelmi hatásokkal is együtt jár, ha az ember egy jobb világot pillantott meg, de ebben kell tovább élnie. A legjobb példát arra, mennyire befolyásol valakit a halálközeli élmény, talán Katherine Anne Porter írónő szolgáltatta, akinek 1918-ban, egy majdnem végzetessé váló influenza során halálközeli élményében volt része.
A Bolondok hajója című regény szerzője, ezt mondta egy interjúban: „Mennyi víziót láttam és ezután már igencsak unalmas volt számomra a világ. Évekig úgy éreztem utána, hogy ez nem olyan világ, amelyben érdemes élni. És az embernek mégis van hite, belső tartása, amely jön valahonnan, talán örököljük valakitől. Életem során voltak olyan időszakok, amikor egyrészt erősen vágyakoztam a halálra, másrészt alig tudtam kivárni, hogy mit hoz a holnap. Ha nem lennék olyan szívós, mint egy kóbor macska, valójában már nem lennék itt ma."

Az előrepillantás

Egyeseknek bepillantást nyújt a halálközeli élmény a jövőbe. Ez az esetek oly rendkívül kis százalékában fordul elő, hogy emiatt nem kívánom ezt a halálközeli élmény egyik jellegzetességének tekinteni. Mindenesetre azonban előfordulnak ilyen esetek.
Ami engem illet, ezt véletlenül fedeztem fel. 1975 volt, néhány hónappal az *Élet az élet után* megjelenése előtt. Mindenszentek előestéje volt és akkori feleségem, Louise, kivitte a gyerekeket az aznapi szokás szerinti játékos bolondozásra. Eközben megérkeztek egy házhoz, ahol egy kellemes házaspár üdvözölte őket. Beszélgetni kezdtek a gyerekekkel. Megkérdezték a nevüket, s amikor a legidősebb azt válaszolta „A legifjabb Raymond Avery Moody", az asszony meglepődött. - „Beszélnem kell az Ön férjével" - mondta Louise-nak.
Amikor később beszéltem ezzel az asszonnyal, elmondta, hogy 1971-ben volt egy halálközeli élménye. Operáció közben megállt a szíve és tüdőkollapszusa volt. Hosszú ideig volt a klinikai halál állapotában. Ezen élmény közben találkozott egy vezetővel, aki végigvitte élete áttekintésén és a jövőre vonatkozó információkat is adott neki. Élménye vége felé egy képet mutattak neki rólam, megadták a teljes nevemet és közölték vele, hogy ó majd „alkalmas időben" elmondhatja nekem a történetét: Rendkívülinek találtam ezt a találkozást. De még rendkívülibb az a néhány előrepillantás, amit Kenneth Ring fedezett fel e tárgyú vizsgálatai során.
Bár Ring vizsgálati alanyainál oly kicsiny az esetek száma, hogy nem tud szolgálni statisztikai analízissel, mégis több példát tudott találni erre a jelenségre a halálközelséget

vizsgálók kollektívája közreműködésével. Ezekben az esetekben a halálközeli élményt átélők a jövőről észlelnek látomásokat, rendszerint mély halálközeli élmény során. Ez az információ néha rendelkezésére áll az illetőnek közvetlenül a halálközeli élmény után. Máskor azonban csak később tér vissza, amikor is erőteljes „déjá vu" - az egyszer már átélt esemény érzése - kíséri.
Az előrepillantás egy ilyen esetét Ring írja le egy olyan emberről, aki most az Egyesült Államokban él, de Angliában született és nevelkedett. Tízéves korában halálközeli élményen ment keresztül perforált vakbél miatti azonnali műtéte alatt. Egyik levelében ezt írja Ringnek:

„Amikor a műtét után lábadozni kezdtem, egyszer csak tudatára ébredtem annak, hogy furcsa emlékeim vannak - és valóban azok voltak - eljövendő életem eseményeivel kapcsolatban. Nem tudom, hogyan ötlöttek eszembe... egyszerűen csak ott voltak... De ekkor még (1941) és valójában 1968-ig, egyáltalán nem hittem el ezeket."

Ezután öt meghatározott emléket írt le többek közt arról, hogy mely korban és milyen körülmények között éri majd a halál, de itt ezt nem akarom idézni. Következzék -azonban az első két emlékkép:

1. „Huszonnyolc éves korodban fogsz megnősülni. Ez volt az első emlékem. Akkor egyszerű kijelentésként fogtam fel, semmi érzelem nem kapcsolódott hozzá ... És valóban ez történt, bár a huszonnyolcadik születésnapomon_még nem is ismertem azt, akit később elvettem.
2. Két gyermeked lesz és abban a házban fogsz lakni, amit látsz. Az előző jövendöléssel szemben, ezt éreztem, vagy talán inkább érzékeltem - ez lenne a helyes kifejezés. Élénk emlékem volt arról, hogy egy székben ülök és velem szemben két gyermeket látok, akik a földön játszanak. És tudtam, hogy házas vagyok, bár látomásomban nem volt utalás arra, kivel lépek majd házasságra. Nos, egy házas ember tudja, milyen is családosnak lenni, mert hiszen nős, vagy férjezett. De egy nem házas ember nem tudhatja, milyen házasnak lenni, főleg egy tízéves fiú nem tudhatja, milyen érzés családdal rendelkezni! Ez az a furcsa, hihetetlen érzés, amelyre oly tisztán emlékszem, és ezért maradt meg emlékezetemben ez az eset. Valami olyanról volt emlékem, aminek attól számítva majdnem huszonöt év múlva kellett csak bekövetkeznie. De hagyományos értelemben nem láttam, hanem tapasztaltam a jövőt. Ebben az eseményben a jövő most volt. Az ,,élményen" belül közvetlenül magam elé láttam és jobbra. Nem láthattam balra, de tudtam, hogy akit feleségül vettem, a helyiségnek azon az oldalán ül. A földön játszó gyerekek körülbelül négy- és háromévesek voltak, az idősebb egy sötét hajú kislány, a fiatalabb egy szőke hajú fiú. De amint majd kitűnik, mindkettő lány. És annak is tudatában voltam, hogy a fal mögött... volt valami igen különös, amit egyáltalán nem értettem.. A tudatom nem volt képes felfogni, csak azt tudtam, hogy valami furcsa van ott. Ez az „emlék" 1968-ban egy napon hirtelen jelenné vált, amikor egy székben ülve éppen olvastam egy könyvet és történetesen a gyerekeimre pillantottam... Akkor megértettem, hogy ez volt az 1941-ből származó „emlék". Ezután kezdtem rájönni, hogy van valami ezekben a furcsa emlékképekben. S a furcsa tárgy a fal mögött egy légfűtő-berendezés volt. Ezeket a fűtőberendezéseket nem használták és legjobb tudomásom szerint még ma sem használják Angliában. Ezért nem tudtam felfogni, mi is lehetett, 1941-ben még ismereteim körén kívül esett."

Bár a tudomány igyekszik fogódzót találni a halál-közeli élményekkel kapcsolatban, a halálközeli élményekben előforduló előrepillantás megértése térén még csak az első lépést sem tudta megtenni. Igencsak spekulációs alapon ugyan, de Ring mégis megpróbálja ezt azzal, hogy egy negyedik dimenzió létezését feltételezi. Ebben a dimenzióban a halálközeli élményt megélők úgy látják életüket, mint egy hegyvidéki panorámát - egyes esetekben elejétől végig. De megváltoztatni nem tudják. Csak „látják".

2. fejezet

MEGVÁLTOZOTT ÉLETEK

A halálközeli-élmények átalakító ereje

Minden halálközeli élményben van egy közös elem: megváltoztatják azt az embert, aki keresztülmegy rajtuk. A halálközeli élményt átélőkkel folytatott intenzív foglalkozásom alatt még nem találkoztam olyan valakivel, akit ne ért volna igen mély és pozitív változás ennek az élménynek eredményeként.

Nem akarom azt mondani, hogy a halálközeli élmény az emberéket érzelgős, naiv, kritika nélküli, együgyűen optimista lényekké alakítja. Bár bizonyos, hogy pozitívabb és kellemesebb hatást keltenek környezetükben (főleg, ha halálközeli élményük előtt nem voltak ilyenek), de mindenesetre aktív elkötelezettségre is vezeti őket ez az élmény a reális világgal szemben. Segít nekik abban, hogy érzelemmentesen és világosan gondolkodva szálljanak szembe a realitások kellemetlen megnyilvánulásaival - ami új megközelítés számukra.

Minden olyan kutató, illetve orvos, aki halálközeli élményt átélteket kérdezett ki, ugyanarra a következtetésre jutott: nevezetesen, hogy élményük következtében jobb emberekké váltak. Bár a halálközeli élményt a pszichológiában úgy ismerik, mint „kríziseseményt", még sincsenek olyan negatív hatásai, mint más egyéb kríziseseménynek. Például egy súlyos harci élmény azt eredményezheti, hogy az illető személy „leragad" ennél az időpontnál. Sok vietnami veterán például újra átéli a halál és pusztulás borzalmas jeleneteit, amelyeknek évekkel ezelőtt tanúja volt a harcban. Oly mértékben hallucinálnak, hogy érzik a puskapor szagát és érzik a trópusi hőséget. Ez negatív válasz a kríziseseményre. Más traumát okozó események, mint pl. áradások, tornádók, tüzek és gépkocsibalesetek annyira lesújthatják az embereket, hogy képtelenek az eseményt feldolgozni. Ha ez történik, érzelmileg ők is „leragadnak".

A halálközeli élmény legalább annyira krízisesemény, mint egy ütközet, egy autóbaleset, vagy egy természeti csapás. A halálközeli élményt valójában gyakran okozhatja ezek egyike. De ahelyett, hogy érzelmileg „leragadnának", a halálközeli élményt átélők egyoldalúan reagálnak. Úgy látszik, az élmény megkívánja, hogy az illető személy valami pozitív cselekedetet hajtson végre az életben. Egyesek azt mondják, az illetőt békesség tölti el és az az érzés, hogy lesz élet az élet után. Mások szerint az a tény nyújt számukra bizonyos megvilágosodást, hogy egy felsőbbrendű lénnyel találkoztak.

A halálközeli élmény átalakító hatására vonatkozó kutatások között különösen kedvelem Charles Flynn, az ohioi Miami Egyetem szociológusának vizsgálatát.

Flynn huszonegy kérdőív adatait dolgozta fel. A kérdőívekét Kenneth Ring, a neves halálközeli élménykutató osztotta szét a betegek között, hogy célzottan azt vizsgálja meg, milyen változásokon mentek át élményük után.

Azt tapasztalta, hogy a halálközeli élményt átélők mindenekelőtt sokkal többet törődnek másokkal, mint tették az élmény előtt. Erősebben hisznek a túlvilágban és nagymértékben csökken a haláltól való félelmük.

Flynn megállapításai igen reménykeltőek. Az ilyenfajta kutatás feltárja számunkra, hogy a halálközeli élmény ugyan megrázó, de pozitív élmény. Bár még mindig tudjuk, hogyan befolyásolják ezek az élmények az őket átélő sokmillió ember érzését meghalna, újból számba kellene vennie egész életét és az igen kényelmetlen folyamat lenne, ha nem tanulna életének első áttekintéséből.

„Most már - mondta Nick - mindig annak a tudatában élem az életemet, hogy egy napon újból át kell tekintenem az életemet" Nem akarom elmondani, hogy Nick miből él most, de hangsúlyozhatom, hogy becsületes és hasznos foglalkozást folytat.

Egy másik személy, akit drámai módon változtatott meg a halálközeli élmény, egy férfi volt,

akit Marknak fogok hívni. Egész élete folyamán a pénz és a karrier megszállottja volt. Orvosi berendezések forgalmazásával foglalkozott és sokkal többet törődött a gyors eladással és gazdagodással, mint az eladott berendezések szervizelésével.
Aztán a negyvenes évei közepe - táján súlyos szívrohamot. kapott. Élménye folyamán nagyanyjával és sok más rokonával találkozott és érezte azok feléje áradó tiszta szeretetét. Miután újraéledt, életfelfogása és szemlélete egészen megváltozott. Mindez, ami korábban mozgatta, sokkal lejjebb került a fontossági listáján, messze a család, barátság és tudás mögé. Elmondta, hogy amikor a „másik oldalon" volt, megegyezett a fénylénnyel, hogy ezután soha többé nem fog annyira a pénzre koncentrálni, hanem inkább annak szenteli-magát, hogy jóságos és kedves legyen.
Ironikus módon ez az új magatartás még több hasznot hozott. „Kedvesebb vagyok, hogy meggyógyultam" - mondta széles vigyorral. Így most az emberek még többet akarnak venni tőlem."
Azok a kutatók, akik nagyszámú halálközeli élményt átélt személyt interjúvoltak meg, megerősítették a halálközeli élmény utóhatásait. Sokan említik még azt a „sugárzó derűt" is, amelyet ezek az emberek árasztanak. Olyan ez, mintha ők a jövőbe pillantottak volna és tudják, hogy minden jól fog történni.
Nyolcféle olyan személyes változást tudtam meghatározni, amely végbemegy egy halálközeli élményt átélt személyben és e változások mindazon személyekben megvoltak, akikkel beszéltem. Ezeknek a megnyilvánulásoknak az összessége alkotja azt a sugárzó derűt, amely oly sok halálközeli élményt átélt személyt jellemez.

A haláltól való félelem hiánya

A halálközeli élményt átélt személyek az eset után már nem félnek a haláltól. Ez más-mást jelent a különböző embereknek. Egyeseknek attól a szörnyű kíntól való félelem az elsődleges, amely elképzelésük szerint a haldoklást kíséri. Mások amiatt aggódnak, hogy ki fogja szeretteiknek gondját viselni távollétükben. Megint másokat a tudat végleges elvesztése rémít.
A másokat irányító vagy tekintélyt élvező emberek attól félnek, hogy a halállal elveszítik a maguk és mások fölötti ellenőrzést Sokan félnek a pokol tüzétől és a kárhozattól is, míg egyesek csak félnek az ismeretlentől.
Amikor a halálközeli élményt átéltek azt mondják, hogy megszabadultak a halálfélelemtől, gyakran úgy gondolják, hogy már nem félnek a tudatuk, vagy énjük megsemmisülésétől. Ez nem azt jelenti, hogy hamarosan meg akarnának halni. Csak azt mondják, hogy ez az élmény gazdagabbá és teljesebbé tette az életet, mint volt bármikor előtte. Akiket ismerek, inkább akarnak élni, mint valaha. Sokan közülük szinte úgy érzik, mintha most élnének csak először. Egyikük így fejezte ki:

„Életem első ötvenhat évében állandó halálfélelemben éltem. Életem középpontjában az állott, hogy elkerüljem a halált, melyet borzalmasnak gondoltam. Ezután az élmény után megértettem, hogy ha egész életemet halálfélelemben élem végig, akkor nem tudom az életet élvezni."

Sokan nem félnek már a földi tetteikért bekövetkezhető pokolbeli büntetéstől sem. Életük áttekintése alkalmával a halálközeli élményt átélők megértik, hogy a fénylény szereti őket, és gondoskodik róluk. Megértik, hogy nem ítélni akar, hanem azt, hogy jobbakká váljanak. Ez segít a félelem kiküszöbölésében és arra összpontosítanak, hogy szeretetteljes emberek legyenek.
Jegyezzük meg, a fénylény nem mondja nekik, hogy meg kell változniuk. Több száz eset meghallgatása után arra kell következtetnem, hogy az emberek maguktól akarnak megváltozni, mivel magának a jóságnak a jelenléte ösztönzi őket arra, hogy magatartásukat gyökeresen meg akarják változtatni. Az egyik halálközeli élményalany, akivel beszéltem, lelkész. Korábban szívesen prédikált a pokolbeli tűzről és kénköves esőről. Mint mondta,

elég gyakran említette a gyülekezet előtt, hogy ha nem hisznek egy bizonyos módon a Bibliában, akkor örökös tűzre lesznek ítélve.
Amikor átélte a halálközeli élményt, a fénylény azt mondta neki, hogy többé ne beszéljen így a gyülekezetének. Mindezt azonban nem követelődzően, hanem megértetve vele, hogy amit csinál, azzal nyomorúságossá teszi a gyülekezete életét. Mikor aztán ez a lelkész visszatért a szószékre, a szeretet, nem pedig a félelem üzenetével tette ezt.
A vezetés, irányítás elvesztése sem ijeszti többé azokat, akik a halálközeli élmény előtt másoknak parancsolgattak. Sokuknál félelemből fakad a hatalmaskodás szükségessége. De ezeknek az embereknek nagy része azt mondta nekem, hogy a halálközeli élmény után úgy érzik, nem tudják így továbbélni az életüket. Ez részben azért van, mert ezek az emberek most már hisznek a túlvilágban. De annak a boldogságnak eredménye is, amelybe sikerült bepillantaniuk. Hogyan is lehetnének továbbra is félénkek és boldogtalanok, miután meglátták a végső boldogságot?
S bár a haláltól való félelmük csökkent, az élni akarásuk viszont nem. A legtöbb halálközeli élményt átélt ember, akivel találkoztam, szellemileg egészségesebb, mint élménye előtt. S annak ellenére, hogy bizakodnak a túlvilágban, egyik sem rohan különösebben, hogy „lezárja” jelenlegi létét.
Mint azt az egyikük kifejtette:

„Ez nem indítja az embert arra, hogy menjen és gázoltassa el magát egy teherautóval, hogy visszakerüljön oda. Az életösztön továbbra is erős bennem. Ez a tapasztalat megtanított arra, hogy az élni akarás ösztön.
Nem sokkal a szívrohamom után, leestem a házamba vezető lépcsőkön. Ekkor éreztem, hogy-kétségbeesetten kapkodok valami után, hogy megkapaszkodjam. Még akkor is az jutott eszembe: 'Milyen furcsa ez. Tudom jól, hová megyek, ha meghalok, mily csodálatos is lesz.' És mégis éreztem a félelem szorítását a torkomban. Az életösztön. Nem szűnik meg akkor sem, ha átélünk egy ilyen élményt”

A szeretet fontosságának érzése

„Megtanulta szeretni az embereket” - ez az a kérdés, amellyel élménye során majdnem minden halálközeli élményt átélt személy szembekerül. Visszatérésükkor majdnem mindegyikük azt állítja, hogy a szeretet a legfontosabb dolog az életben. Sokan azt mondják, hogy ezért vagyunk itt. A legtöbben azt tartják, hogy a szeretet a boldogság és a beteljesülés legfőbb jellemzője és egyéb értékek elhalványulnak mellette. Mint ahogy bizonyára sejtik, ez a felismerés gyökeresen megváltoztatja a legtöbb halálközeli élményt átélt ember értékrendjét. Ahol eddig csak álszenteskedtek, ott most minden egyénben szeretett embert látnak. Ahol eddig az anyagi gazdagság volt a teljesítmény csúcspontja, ott most testvéri szeretet uralkodik. Egy halálközeli élményt átélt ember ezt mondta:

„Tudja, ez az élmény kezdettől fogva rányomja a bélyegét az ember mindennapi életére. Higgye el, már az utcán végigmenni is egészen más élmény. Annak idején úgy sétáltam végig az utcán, hogy közben csak a magam kis világára, egy tucatnyi, apró problémára gondoltam. Amikor most végighaladok az utcán, úgy érzem, mintha az emberiség óceánjában lennék. Mindenkivel szeretnék megismerkedni és biztos vagyok benne, ha tényleg ismerném, szeretném is őket.
Együtt dolgozom a hivatalban egy emberrel, aki megkérdezte, miért van mindig mosoly az arcomon. Nem tudott az én élményemről, ezért azt mondtam neki, hogy mivel majdnem meghaltam, most boldog vagyok, hogy élek, és átsiklottam a téma fölött. Egyszer majd ő is rájön, saját maga.

Annak érzése, hogy mindennel kapcsolatban vagyunk

A halálközeli élményt átélők azzal az érzéssel térnek vissza, hogy a mindenségben

minden kapcsolatban áll egymással. E számukra nehezen meghatározható felfogás, de a legtöbben újra megtalált tisztelettel viseltetnek a természet és a körülöttük lévő világ iránt.
Ezt az érzést ékesszólóan írta le nekem egy keményen dolgozó, esztelenséget nem tűrő üzletember, aki hatvan-kétéves korában szívroham következtében halálközeli élményen ment keresztül:

„Amikor a kórházban magamhoz tértem, az első dolog, amit megláttam, egy virág volt, és sírni kezdtem. Akár hiszi, akár nem, soha nem néztem meg igazán egy virágot, amíg a halálból vissza nem tértem. Amikor halott voltam, megtanultam valami igen fontosat: hogy mindnyájan részei vagyunk egy nagy, élő mindenségnek. Ha azt gondoljuk, hogy árthatunk valaki másnak, vagy más élő dolognak anélkül, hogy magunknak is ártanánk, keserűen csalódunk. Ha ma erdőt, virágot, vagy madarat látok, azt mondom, 'Ez én vagyok, ez része az énemnek'. A világon mindennel kapcsolatban állunk és ha szeretetet sugárzunk ki ezeken a kapcsolatokon keresztül, akkor boldogok vagyunk”

A tanulás megbecsülése

A halálközeli élményt átélt személyek újra megtalált tisztelettel viseltetnek a tudás iránt. Egyesek szerint ez életük áttekintésének az eredménye. A fénylény azt mondta nekik, hogy a tanulásnak nincs vége a halállal, s hogy a tudás olyasvalami, amit magukkal vihetnek. Mások szerint a túlvilágnak egy egész tartománya szolgálja a tudás szenvedélyes keresését. Egy asszony ezt a helyet nagy egyetemként írta le, ahol az emberek elmélyült beszélgetéseket folytatnak a körülöttük lévő világról. Más valaki olyan eszmélési állapotnak festette ezt a tartományt, ahol minden rendelkezésünkre áll, amit csak akarunk. Ha gondolunk valamire, amit meg akarunk tanulni, az megjelenik előttünk *és ott van számunkra*, hogy *megtanuljuk*. Azt mondta, ez majdnem olyan, mintha az információ gondolatkötegekben állna rendelkezésünkre.
Ez a lehetőség mindenfajta információt felölel. Például, ha azt akarom tudni, milyen is az Egyesült Államok elnökének lenni, akkor csak kívánnom kell ezt az élményt és máris bekövetkezik. Vagy ha azt akarnám tudni, milyen lehet rovarnak lenni, akkor csak az élmény óhajtásával kell kifejeznem Ilyen-irányú „kérésemet” és máris részes lehetek benne. Ez a rövid, de erőteljes tanulási élmény megváltoztatta sok halálközeli élményen átment ember életét.
Az a rövid idő, amíg rendelkezésükre állt a totális tanulás lehetősége, beléjük oltotta a tudás iránti szomjúságot azután is, hogy visszatértek a testükbe.
Gyakran keresnek új foglalkozást, vagy kezdenek komoly tanulmányokba. De amennyire én tudom, egyik sem keresi a tudást a tudás kedvéért. Inkább mindnyájan úgy érzik, hogy a tudásnak csak akkor van értelme, ha hozzájárul az illető teljességéhez. Itt megint szerepet játszik a dolgok egymáshoz kapcsolódása: a tudás akkor hasznos, ha segít valamit egésszé tenni.
Az előző pontban említett üzletember jobban kifejtette ezt bármely kutatónál:

„Doktor úr, el kell ismernem, hogy ez előtt a szívbénulás előtt csak lenézéssel tekintettem a tudósokra. Kevés iskolával a hátam mögött küzdöttem fel magam, és keményen dolgoztam. Van a közelemben egy egyetem, s az volt az ottani professzorokról a véleményem, hogy lusta, semmi hasznosat nem végző emberek, akik csak felélik az ország gazdagságát. Megmondtam nem is egynek közülük, hogy nehezményezem ezt, hogy úgy vélem, én néha a hét mind a hét napján dolgozom, tíz-tizenkét órát naponta azért, hogy ők kutathassanak és könyveket írhassanak, melyeknek semmi reális dologhoz sincs köze.
De miközben az orvosok azt mondták, hogy meghaltam, az a személy, akinél voltam, az a fény, a Krisztus, megmutatta nekem a tudás dimenzióját. Ezt így nevezhetem, bár semmiképpen sem tudom megmagyarázni önnek. De ez így rendben is van, mert minden földön élő ember maga is meg fogja ezt látni elég hamar, akár hiszi most, akár nem. Nos, ez megszégyenítő élmény volt számomra. Azt mondhatjuk, hogy most már nem haragszom

a professzorokra. A tudás fontos. Most már mindent elolvasok, igazán, ami csak a kezembe kerül. Nem arról van szó, hogy sajnálnám, amiért az általam választott utat jártam az életben, de örülök, hogy most van időm a tanulásra. Történelem, tudomány, irodalom, minden érdekel. A feleségem ugyan okvetetlenkedik a szobámban lévő könyvek miatt, de azt mondhatom, hogy némelyik könyv segít nekem az élményem jobb megértésében. Ám így vagy úgy, valójában mindegyik segít, mert, amint mondtam, ha az ember egy ilyen élményen átmegy, látja, hogy minden kapcsolatban áll egymással.

Cselekedeteink ellenőrzésének megváltozása

Minden halálközeli élményt megélt személy nagyobb felelősséget érez életének lefolyásáért. Egyúttal fokozottan érzékenyek cselekedeteik közvetlen és hosszú távú következményei iránt. Életük drámai, harmadik személyként látott áttekintése teszi lehetővé számukra, hogy objektíven tudják életüket megvizsgálni.

A halálközeli élményt átéltek azt mondják, hogy az életükre való visszatekintés következtében úgy látják azt, mintha egy vászonra vetített film volna. Gyakran érzik a látott cselekedetekkel kapcsolatos érzéseket is, és nemcsak a sajátjaikat, hanem a környezetükben lévőkét is. Látják, hogy a látszólag egymástól független események egymással kapcsolatba kerülnek és kristálytisztán tudják elbírálni tetteik helyes, vagy helytelen voltát. Ez az élmény megtanítja őket arra, hogy életük végén minden cselekedetüknek egyszerre lesznek végrehajtói és tárgyai is. Még nem találkoztam olyan valakivel, aki keresztülment ezen az élményen és ne ismerte volna el, hogy ez az esemény gondosabbá tette őt cselekedetei megválasztásában. Azt azonban nem gondolom, hogy neurotikus bűntudatot okozott volna nekik A felelősség érzete pozitív jellegű és nem nyilvánul meg bűntudatos nyugtalanságban.

Egy asszony, aki huszonharmadik születésnapján élt át egy halálközeli élményt, kevéssel. azután, hogy szociológusi oklevelet szerzett, a következőket mondta:

„A legfontosabb, amit ebből az élményből megtanultam az, hogy minden tettemért felelős vagyok. Kifogásokra és mellébeszélésre nem volt lehetőség, amikor ott voltam a lénynél és áttekintettem az életemet. De emellett azt is látnom kellett, hogy a felelősség a legkevésbé sem rossz, hogy nem hozhatok fel mentségemre semmit és nem háríthatom át hibáimat valaki másra. Furcsa, de a hibáim bizonyos módon igen értékesek lettek számomra, mert az én hibáim voltak, s a csodába is, tanulni fogok belőlük, akármi történjék is. Emlékszem egy különös esetre. ebben az életáttekintésben, amikor mint gyermek, elráncigáltam a húgomtól húsvéti kosarát, mert volt benne egy játék, amit én akartam. Az áttekintés során azonban tapasztaltam az ő csalódottságát, veszteségének, elutasításának érzetét.

Mit is okozunk más embereknek, amikor szeretetlenül cselekszünk! Az azonban csodálatos, hogy ennek tudomásunkra kell jutnia. Ha valaki nem hiszi ezt, rendben van, majd találkozom vele a másvilágon, ahol alkalma lesz ezt megtapasztalni és akkor beszélhetünk a dologról...

Minden, amit tettünk, ott van ebben a visszapillantásban és értékelhető. S bármennyire is kellemetlen látni ennek egyes részeit, mégis jó érzés, hogy minden előkerül. Az életben viselkedhetünk felelőtlenül, mentegethetjük magunkat, vagy éppen leplezhetjük tetteinket, és ha akarjuk, érezhetjük magunkat nyomorultul mindezek miatt. De amikor ott voltam annál a visszapillantásnál, ott nem volt semmilyen leplezés: Én voltam az a személy, akinek ártottam, és én voltam az, akinek segítettem, hogy jól érezze magát. Bárcsak találhatnék valami módot arra, hogy közölhetném mindenkivel, milyen jó érzés is tudni azt, hogy az ember felelős lény, s hogy olyasvalamin megy keresztül, amikor ezzel mindenképp szembe kell néznie.

Ez a leginkább felszabadító érzés a világon. Igazi kihívás életem minden napján annak a tudata, hogy ha meghalok, minden egyes cselekedetemről újból számot kell adnom, csakhogy akkor igazában a másokra kifejtett hatásukat fogom érezni. S ez megállásra késztet és elgondolkoztat. Nem félek tőle, tetszik nekem.”

Az aggódás érzése

Ez egy olyan kifejezés, amely mindig újra előjön, amikor halálközeli élményt átélt személyekkel beszélek. Gyakran hivatkoznak életük rövidségére. De gyakran fejezik ki a szorongás érzetét egy olyan világgal kapcsolatban, amelyben hallatlan romboló erők vannak pusztán emberi kézben. Nem tudom, miért vannak ilyen érzéseik. Azonban úgy látszik, hogy emiatt, az élményt átélt emberek mélységesen értékelik az életet A halálközeli élmény után az emberek készséggel jelentik ki, hogy az élet becses, és hogy a „kis dolgok" azok, amik számítanak, és hogy az életet a maga teljességében kell élni.
Egy asszony elmondta, hogy az élet-áttekintés nemcsak a nagy eseményeket mutatja, mint azt gondolhatnánk, hanem az apróbbakat is. Például igen erőteljesen jelent meg a visszatekintésben életének az az eseménye, amikor egy elveszett kislányt talált egy áruházban. A síró kislányt felültette egy pultra és beszélgetett vele, amíg a mamája meg nem érkezett
Az ilyenfajta esetek - a kis dolgok, az apró cselekedetek, melyek közben szinte nem is gondolkodunk - tűnnek elő a legnagyobb fontossággal a visszapillantás folyamán.
Sok embert megkérdezett a Lény: „Mi volt a szíved mélyén, amikor ez történt?" Mintha azt sugallná a halálközeli élményt átélt személynek, hogy a jóság szívből jövő, egyszerű cselekedetei a legfontosabbak, mivel ezek a legőszintébbek is.

Fejlettebb lelki állásfoglalás

A halálközeli élmény majdnem mindig kíváncsiságot ébreszt az emberek lelkében. Sokan közülük tanulmányozni kezdik a nagy vallási gondolkodók tanítását és el is fogadják azt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a helyi egyház oszlopos tagjaivá válnának. Ellenkezőleg, inkább arra hajlanak, hogy felhagyjanak a vallásos doktrínákkal, pusztán a doktrína miatt. Igen tömören és gondolatébresztően számolt be erről egy valaki, aki halálközeli élménye előtt egy szemináriumon tanult.
„Az orvosom azt mondta, hogy 'meghaltam' az operáció közben. Én azonban azt feleltem, hogy akkor keltem életre. Látomásom során megértettem, micsoda egy felfuvalkodott szamár vagyok azzal a sok teológiával, miközben mindenkit lenézek, aki nem tagja az én felekezetemnek és nem fogadja el azokat a teológiai tételeket, amelyeket én.
Ismerőseim közül sokan meg lesznek lepve, amikor látják majd, hogy az Urat nem érdekli a teológia. Úgy látszott, hogy - egy részét tulajdonképpen szórakoztatónak találja, de felekezetemmel kapcsolatban egyáltalán nem érdeklődött. Azt akarta tudni, mi van a szívemben, nem pedig a fejemben."

Visszatérés az „igazi" világba

Egyes kutatók „visszatérési szindrómának" nevezik a földi világhoz történő, újbóli alkalmazkodást. De hát miért ne lennének nehézségei a halálközeli élményt átélteknek az újbóli alkalmazkodással? Ha az ember egyszer már megismert egy szellemi paradicsomot, vajon nem vonakodna-e visszatérni ebbe a világba?
Több mint kétezer évvel ezelőtt Platón már megemlítette ezt a szindrómát *Az állam* című könyvében. Ebben felszólít bennünket, képzeljünk el egy földalatti világot, ahol foglyokat tartanak születésüktől fogva, megbilincselve az üreg falával szemben úgy, hogy csak az árnyékát láthatják azoknak, akik a mögöttük lángoló tűz előtt mozognak Tegyük fel, okoskodik Platón, hogy az egyik fogoly megszabadul kötelékeitől, kikerül erről a helyről és feljön a mi világunkba és megismeri annak szépségét. Ha ezután ismét visszakényszerítenék az árnyékvilágba, mondja Platón, és elmondaná az élményeit a többi rabnak, akik sohasem jöttek elő a földalatti világból, azok kinevetnék és kigúnyolnák. De ezen túlmenően, még az is

problémát okozna számára, hogyan feleljen meg egy most már korlátozottabb világ követelményeinek.
Ezek azok a problémák, amelyekkel pszichiáteri gyakorlatomban foglalkozom. Az általam „lelki rendelésnek" nevezett tevékenységet 1985-ben kezdtem el, amikor rájöttem, hogy sok ember, akinek szokatlan lelki élménye volt, nehezen illeszkedik be az életbe. Például sokan nem kíváncsiak a halálközeli élményt átéltek élményeire. Zavarja őket ez az eset és talán azt is gondolják, hogy az illető nem egészen normális. De az élményt megélők szempontjából nézve, valami nagyon fontos történt, ami megváltoztatja az életüket, és mégsem akar senki megértést tanúsítani irántuk. Ezért egyszerűen szükségük van valakire, aki tudja, hogyan hallgassa meg az élményüket.
Meglepő módon a halálközeli élményt átéltek rendszerint kevés támogatásra számíthatnak a házastársuktól, vagy a családjuktól, amikor arra kerül a sor, hogy az élményükkel foglalkozzanak. A szembeszökő személyiségváltozások, amelyek a halálközeli élménnyel együtt járnak, gyakran okoznak feszültséget a családban. Például olyanok, akik érzelmeiket évekig elnyomták a házasságban, hirtelen igen nyíltakká válnak halálközeli élményük után. Ez igen zavaró lehet a házastárs számára. Ez majdnem olyan számukra, mintha más valakivel élnének házasságban.
Egy férfi a következőket mondta el nekem: „Amikor 'visszatértem', senki sem tudta pontosan, mit is kezdjen velem. Szívrohamom előtt rendkívül feszült, ideges típus voltam. Ha a dolgok nem jól mentek, szinte lehetetlen volt velem együtt élni. Ez volt a helyzet otthon is és a munkában is. Ha a feleségem nem volt készen időben, amikor valahová mennünk kellett, majdnem megpukkadtam és az este hátralévő részét pokollá tettem számára.
Nem tudom, miért viselte ezt el. Gyanítom, hogy az idők folyamán hozzászokott, ugyanis halálközeli élményem után alig tudott megbirkózni a higgadtságommal. Most már nem kiabáltam rá többe. Sem őt, sem mást nem sürgettem, hogy tegye ezt vagy azt. A lehető legkönnyebben ki lehetett jönni velem, s ez a változás majdnem több volt számára, mint amit el tudott viselni. Nagy türelmet igényelt részemről - s ez olyasmi volt, amivel korábban sohasem rendelkeztem - hogy összetartsam a házasságunkat. Mindig ezt mondta: 'Annyira más vagy a szívrohamod óta'. Azt hiszem, valójában ezt akarta mondani: 'Megbolondultál' "
Ezeknek a feszültségeknek a levezetésére időnként összehívtam egy csoport halálközeli élményt átélt személyt és a házastársaikat, hogy a halálközeli élményük családi életükre gyakorolt hatásait kölcsönösen megismerjék. Ráébredtek, hogy másoknak ugyanazok a problémái, mint nekik és hogy meg kell próbálniuk megtanulni, hogyan is boldoguljanak a megváltozott személlyel.
Egy másik jelenség is megnyilvánul a halálközeli élményt átélteknél, nevezetesen, hogy majdnem sóvárognak az után a boldog állapot után, amit a halálközeli élményük alkalmával megismertek. Amikor visszatérnek ide, hiányzik nekik a másik világ. Meg kell tanulniuk, hogyan viseljék el ezt a sóvárgást. 1983-ban egy konferenciát vezettem arról, hogyan kell bánni a halálközeli élményt átéltekkel, és ezen sok olyan egészségügyi dolgozó vett részt, akiknek már volt tapasztalata halálközeli élményt átéltekkel Való bánásmódban. Ezen a háromnapos megbeszélésen több szempontot vetettünk fel arra vonatkozóan, hogyan kell ezeket a lelki kríziseket kezelni. Az alábbiakban összefoglalom ezeket, hogy láthassák, milyen szempontok érvényesülnek a halálközéli élményt átéltekkel való bánásmódban.

Hagyjuk, hogy a halálközeli élményt átélt személy szabadon beszéljen élményéről. - Figyeljünk megértéssel szavaikra, és engedjük, hogy annyit beszéljenek élményükről, amennyit csak akarnak. Ne használjuk fel ezt az alkalmat arra, hogy megpróbáljuk csökkenteni saját aggályainkat a halál utáni élettel kapcsolatban, vagy bebizonyítani ezzel kapcsolatos saját elméleteinket. A halálközeli élményt átélt személynek intenzív élményben volt része, és nyitott fülre van szüksége, hogy úgy mondhassa el esetét, amint volt.

Biztosítsuk az illetőt, hogy nincs, egyedül. - Mondjuk meg neki, hogy az ilyen élmények nagyon gyakoriak. Mondjuk meg, nem teljesén értjük, miért történnek ezek, de sok más

ember is túljutott már ezen az élményen, aki halálközeli élményen ment keresztül.

Mondjuk el, mi is ez az élmény. - Bár sok millió ember élt át ilyen élményt, sokan még azt sem tudják, mi a neve. Mondjuk el az illetőknek, hogy halálközeli élményük volt. Ha ismerik az esemény klinikai nevét, a halálközeli élményt átéltek könnyebben meg fogják érteni ezt a meghökkentő és váratlan eseményt.

Hívjuk fel a családra is a figyelmet. - A halálközeli élmény okozta változásokat a család gyakran nehezen tudja elviselni. Például egy olyan apa, aki a halálközeli élmény előtt kemény, erőszakos típus volt, az eset után hirtelen megértő, lágyszívű emberré válhat. Az ilyen változást nehezen viseli el egy olyan család, amely megszokta, hogy a családfő követelődző és türelmetlen. Bátorítani kell a családi párbeszédet, hogy mindenki elmondhassa érzéseit ezzel a változással kapcsolatban és ezáltal elviselhetővé váljanak, mielőtt még törést okoznának a családi egységben.

Találkozás más halálközeli élményt átélt személyekkel. - Gyakran hozok össze új halálközeli élményt átélt személyt régiekkel. Az évek folyamán több csoportos terápiás foglalkozást vezettem olyan halálközeli élményen keresztülment embereknek, akik orvosi javaslatra jöttek össze. Az ideális csoport körülbelül négy emberből áll, akik egyszerűen csak megbeszélik a halálközeli élmény okozta problémákat.
Ezek a csoportos foglalkozások, amelyeken részt vettem, voltak a legmeglepőbbek. Az emberek kertelés nélkül beszéltek egy közös eseményről, nem pedig valami, illúzióról, elképzelésről, vagy álomról. Majdnem olyan ez, mintha közösen utaztak volna egy másik országba.
Gyakran meghívom a halálközeli élményes páciensek házastársak ezekre a csoportos foglalkozásokra, mivel más hasonló személyek és azok házastársainak jelenléte megnyugtató számukra. A kutatók megállapításai szerint gyakran követi válás a halálközeli élményt, mivel az érintett személy oly sok személyiségi változáson megy át. Az a tény, hogy körülöttük mások is ugyanabban a helyzetben vannak, megérteti az újabb halálközeli élményalanyokkal és házastársaikkal is, hogyan illesztették be mások ezekét az élményeket családi életükbe.
Természetesen egyesek örülnek annak, hogy most már egy „lágyabb szívű" házastárs van a ház körül. De mások viszont nem. S bár évek óta mondják az illetőnek, hogy szeretnék, ha lecsillapodna, de amikor ez tényleg-megtörténik, nem nagyon szeretik. Ezt az átalakítást talán valami elmezavar megnyilvánulásának tekintik, vagy az életerő csökkenésének.
Olvassanak a halálközeli élményalanyok az élményükről. - Ezt a fajta gyógymódot biblioterápiának hívják és a pszichiáterek és pszichológusok általában nem ajánlják. Ennek az az oka, hogy a legtöbb beteg nem találja megnyugtatónak, ha a pszichológiai problémáiról olvas. Utóvégre a skizofréniás betegek sem találják például megnyugtatónak, ha betegségük tüneteiről olvasnak fehéren-feketén. A halálközeli élményalanyok azonban egészen mások, hiszen őket lelki eseteknek tekintik és nem betegnek.
Azt tapasztaltam, hogy ha már volt elég idejük az élmény megemésztésére, célszerű jó könyveket ajánlani nekik a témáról. Ily módon lehetőségük lesz rá, hogy kedvükre áttekinthessék a témával kapcsolatos sok tapasztalatot és gondolatot. Ennek az a célja, hogy segítsünk az illető személynek ezt az élményt beilleszteni az életébe és biztosítsuk azt, hogy a halálközeli élménnyel együtt járó bizonyos változások pozitívak legyenek.
Az a kevés kutatás, ami e tárgyban már rendelkezésre áll, azt mutatja, hogy ezek a változások igen pozitívak A kutatómunka feltárta, hogy legyen bár a halál-közeli élmény utazás a túlvilágra, vagy annál kevesebb, igen erős hatást fejt ki az azt átélt emberekre. Vagy miként azt egy szociológus megfogalmazta: „A dolgok akkor valódiak, ha következményeikben valódiak"

3. fejezet

A GYERMEKEK ÉS A HALÁLKÖZELI ÉLMÉNYEK: TALÁLKOZÁS AZ ŐRANGYALLAL

A gyermekek halálközeli élményeinek különös jelentősége van. Az ilyen ártatlan lényekkel való foglalkozás során a kutatóknak lehetőség kínálkozik arra, hogy olyan egyéneket vizsgáljanak meg, akik addig csak nagyon keveset gondolkodhattak életről, halálról és a másvilágról. Minthogy a gyermekek nem merültek bele a felnőttek körülöttük lévő világának feltevéseibe, semmi olyanról sincs ismeretük, ami hasonlítana a halálközeli élményhez.
Mivel ezek a gyermekek kevésbé kondicionáltak kulturálisan mint a felnőttek, ezért a velük végbement események megerősítik a halálközeli élmény lényegének valósságát.
Már nagyon korán - mint látni fogják, hat-hónapos korban ugyanazon jelenségekről számolnak be a gyermekek halálközeli élmény átélésével kapcsolatban, mint bármilyen kultúrkörhöz tartozó felnőttek: saját testének szemlélése egy azon kívüli megfigyelő pontról, panorámaszerű élet-áttekintés, belépés egy alagútba, találkozás másokkal, élő és holt rokonokat beleértve, találkozás a fénylénnyel, egy istenség jelenlétének érzete, és visszatérés a saját testbe.
„A gyermekek szájából jön a bölcsesség" olyan axióma, amely nagyon jól alkalmazható a halálközeli élményt átélt gyermekekre, mint ahogy oly sok más dologra is vonatkozik az életben.

Az első halálközeli élményt átélt gyermek a gyakorlatomban

Az első ilyen gyermekpáciensemmel véletlen találkoztam össze, amikor egy georgiai kórházban osztályos orvos voltam. Rutinvizsgálatot hajtottam végre egy kilencéves fiún, akit Samnek fogok hívni, s aki az előző évben majdnem meghalt, mivel a mellékvese megbetegedése következtében megállt a szíve.
Éppen beszélgettem vele a betegségéről, amikor szégyenlősen így szólt: „Úgy egy évvel ezelőtt meghaltam."

Erre igyekeztem rávenni, hogy beszéljen az élményről. Elmondta, hogy miután meghalt, a testén kívül lebegett és lenézett rá, amint a doktorok a mellkasát nyomkodták, hogy újraindítsák a szívét. Sam, megváltozott állapotában megpróbálta elérni, hogy hagyják abba, de nem törődtek vele.
Ekkor azt tapasztalta, hogy nagyon gyorsan mozog felfelé és a föld eltűnik alóla. Azután egy sötét alagúton ment keresztül, melynek másik oldalán „angyalok" csoportjával találkozott. Megkérdeztem, volt-e szárnya ezeknek az angyaloknak, mire azt felelte, hogy nem. „Ragyogtak és fényesek voltak" mondta, és úgy látszott, hogy mind nagyon szeretik őt.
Itt mindent betöltött a fény, mesélte, de ezen át mégis csodaszép, idilli jeleneteket látott. Ezt a mennyei vidéket kerítés vette körül és az angyalok azt mondták neki, ha a kerítésen túlra megy, akkor már nem fog tudni visszatérni az életbe. Aztán a fénylény (Sam Istennek hívta) közölte vele, vissza kell mennie és vissza kell térnie a testébe. „Nem akartam visszamenni, de ő nem tágított", mondta Sam.
Ez a beszélgetés különösen izgalmas volt a számomra. Ha az emberek igen fiatalon élnek át halálközeli élményt, úgy látszik, az beépül a személyiségükbe. Olyasvalamivé válik, amivel egész életükben együtt élnek és ami megváltoztatja őket. Már nem félnek úgy a haláltól, mint a társaik. Inkább olyan ember benyomását keltik, mint aki látta eljövendő létformánkat.
Ezek a meglátások igen érzékeny és érett emberekké teszik őket, akik szokatlanul

átgondoltan közelítik meg az életet. Gyakran fejezik ki nosztalgiájukat az évekkel azelőtt átélt élmény után. S ha a dolgok rosszra fordulnak körülöttük, akkor vigasztalódnak azzal, hogy „már voltak a másik oldalon”, mint azt valaki mondta nekem.
Egy férfi, aki még mint gyermek ment át halálközeli élményen, elmesélte, hogy az azóta eltelt években kétszer is fenyegette a halál. Az egyik ilyen élménye háború idején volt. A másik alkalommal éppen egy élelmiszerüzletben vásárolt, amikor egy őrült, fegyveres bandita, aki ki akarta rabolni az üzletet, arra kényszerítette, hogy a földre feküdjön. Úgy volt, hogy megöli őt a többi túsz elrettentésére.
Állította, hogy egyik alkalommal sem félt. A félelmet a fénylénnyel való találkozás emlékei helyettesítették.

„A fény tündöklő volt”

Egyes kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy a halálközeli élmény az elme védekező mechanizmusa a halálfélelemmel szemben. De a gyermekek ilyen élményei megcáfolják ezt az elméletet, mint hogy nekik egészen más elképzeléseik vannak a halálról, mint a a felnőtteknek.
A hétévesnél kisebb gyermekek például hajlamosak azt gondolni, hogy a halál olyan ideiglenes jellegű, mint talán egy szünidő. Számukra a halál olyan, ahonnan visszatérünk. Körülbelül héttől, tízéves korig a halál mágikus fogalommá válik, amit aztán a következő néhány évben felvált az a tudat, hogy a halállal szerves bomlás jár együtt. A hét-tízév közötti időszakban a gyermekek megszemélyesítik maguknak a halált. Úgy gondolnak rá, mintha valami rém, vagy gonosz-szellem volna, amely megeszi őket. Azt hiszik, hogy a sötétben leskelődik rájuk, s ha jön, elfuthatnak előle.
Mindenesetre egy gyermek halál-elképzelései egészen mások, mint egy felnőttéi. Például sok idősebb ember fél a tudata megsemmisülésétől, vagy attól a szenvedéstől, ami szerintük a haldoklási folyamattal együtt jár. Egyesek attól félnek, hogy egyedül lesznek, elszakítva a rokonoktól, barátoktól, mások a pokol tűzétől és a kárhozattól félnek.
Vannak, akik a hatalmuk elvesztésétől félnek, hogy már nem az övék lesz a döntő szó a család, az üzlet, vagy bármi egyéb irányításában. S vannak, akik primitív módon félnek a feldarabolástól.
A gyermekek még nincsenek így kulturálisan kondicionálva. Akiknek volt már halálközeli élményük, azok később sem érzik ezeket a félelmeket. Alig félnek a haláltól és gyakran szeretettel beszélnek a halálközeli élményükről is. Néhány gyermek, akivel beszéltem, kifejezte kívánságát, hogy „visszatérhessen a fényhez”.
Az egyik ilyen gyermek egy kilencéves kislány volt, akit Ninának fogok hívni. Vakbélműtét közben élte át a halálközeli élményt. Az orvosok azonnal elkezdték az újraélesztését, amikor hirtelen azt tapasztalta, hogy egy testén kívüli figyelőpontról szemléli magát.
„Hallottam, mikor azt mondták, hogy megállt a szívem, de akkor már a mennyezetről figyeltem. Mindent láttam onnan föntről. A mennyezethez közel lebegtem úgy, hogy amikor megláttam a testemet, nem tudtam, hogy én vagyok. Később már tudtam, mert felismertem. Kimentem a hallba és láttam, hogy anyám sír. Kérdeztem, hogy miért sír, de nem hallott engem. Az orvosok azt gondolták, hogy meghaltain.
Aztán egy szép hölgy jött oda hozzám és segített nekem, mivel tudta, hogy félek. Keresztülmentünk egy alagúton és a mennybe mentünk. Ott szép virágok vannak. Istennél és Jézusnál voltam. Azt mondták, vissza kell mennem, hogy anyámmal legyek, mert ő nagyon odavan. Azt mondták, hogy le kell élnem az életem. Így hát visszamentem és magamhoz tértem.
Az alagút, amin keresztülmentem, nagyon hosszú és nagyon sötét volt. Nagyon gyorsan mentem át rajta. A végén fény volt. Amikor megláttuk a fényt, nagyon boldog voltam. Vissza

akartam menni hosszabb időre. S akkor is vissza akarok menni a fényhez, ha meghalok... A fény tündöklő volt."
Egy másik gyermeket, aki vágyakozva beszélt élményéről, Jasonnek fogok nevezni. Kerékpározás közben ütötte el egy autó és ezután élte át a halálközeli élményt. Esete igen érdekes, „teljes" halálközeli élmény, amelyben az élmény lényegének sok jellegzetessége igen intenzíven nyilvánul meg.
Tizennégy éves korában beszéltem vele, három évvel az eset után. Bár súlyos balesete volt, a vizsgálatok azt igazolták, hogy nem szenvedett agysérülést. S amint láthatják, válaszai pontosak, értelmesek.
Jason: Ez akkor történt, amikor tizenegy éves voltam. Kaptam a születésnapomra egy új biciklit A rákövetkező napon éppen kerékpároztam, nem vettem észre, hogy jön egy kocsi, és az elütött.
Nem emlékszem rá, amikor elütöttek, de egyszerre csak magamat láttam lent a földön. A testem a kerékpár alatt volt, a lábam el volt törve és vérzett. Emlékszem, hogy néztem, és láttam, hogy a szemem be van csukva. Én fent voltam.
Mintegy öt lábnyira lebegtem a testem fölött. Körben mindenhol emberek voltak. Egy ember a tömegből megpróbált segíteni nekem. Jött egy mentőautó. Csodálkoztam, miért aggódnak az emberek, amikor én oly jól érzem magam. Láttam, amint a testemet a mentőautóba helyezték és meg akartam mondani nekik, hogy jól vagyok, de senki sem hallott meg. Meg tudom mondani, mit mondtak „Segíts rajta", mondta valaki. „Azt hiszem meghalt, de azért lássunk munkához", mondta másvalaki.
A mentőautó elhajtott és én megpróbáltam követni. A mentőautó fölött követtem. Azt gondoltam hogy meghaltam. Körülnéztem és akkor egy alagútban találtam magam, melynek végén nagy fényesség látszott. Úgy tűnt, hogy az alagút egyre felfelé megy. Az alagút másik végén jöttem ki.
Sok ember volt ott a fényben, de én senkit sem ismertem. Elmondtam nekik a balesetemet, de ők azt mondták, hogy vissza kell mennem. Még nincs itt az ideje, hogy meghaljak, ezért vissza kell mennem az apámhoz, anyámhoz és a nővéremhez. Hosszú ideig voltam a fényben, legalább is hosszú időnek tűnt. Úgy éreztem, hogy mindenki szeretettel van irántam, és mindenki boldog. Azt hiszem, a fény Isten volt. Az alagút forgott a fény körül, mint egy örvény. Nem tudtam, miért vagyok az alagútban, vagy hová megyek. A fényhez akartam menni. S amikor a fénybe jutottam, nem akartam visszamenni. Majdnem megfeledkeztem a testemről.
Amikor fölfelé mentem az alagútban, ketten segítettek nekem. Láttam őket, amikor kiléptünk a fényre. Ők az egész úton velem voltak. Akkor azt mondták, vissza kell mennem. Az alagúton keresztül mentem vissza, ahonnan végül is a kórházba kerültem. Ott két orvos foglalkozott velem. Azt mondták: 'Jason, Jasoni!' Láttam a testemet az asztalon feküdni, s a testem kéknek tűnt. Tudtam, hogy vissza fogok beléje térni, mivel a fényben ezt mondták nekem.
Az orvosok aggódtak, én azonban megpróbáltam velük közölni, hogy jól vagyok. Az egyik orvos lapátokat helyezett a mellkasomra, erre a testem megrándult. Amikor magamhoz tértem, elmondtam a doktornak, hogy láttam, amikor a lapátokat a mellkasomra tette. Anyámnak is el akartam mondani, de senki sem akart hallani róla. Egyszer elmondtam az osztályban a tanáromnak és ő elmondta Önnek.
Moody: Jason, mit gondolsz minderről? Úgy értem, ez három évvel ezelőtt történt veled. Megváltoztatott-e téged bármilyen vonatkozásban? Mit gondolsz, mit jelent ez?
Jason: Hát igen, sokat gondolkoztam róla. Nekem ez azt jelenti, hogy meghaltam. Láttam azt a helyet, ahová akkor megyünk, ha meghalunk. Nem félek attól, hogy meghalok. Ott megtanultam, hogy életünkben a legfontosabb a szeretet. A múlt évben egy fiú meghalt az osztályból. Leukémiás volt. Senki sem akart beszélni erről, de én azt mondtam, hogy Donald jól van, ahol van, és hogy a halál nem olyan nagy dolog. Elmondtam, milyen volt, amikor meghaltam és ezért szólt a tanárom Önnek.
Moody: Jason, észrevettél valamit az alagútban veled lévő emberekkel kapcsolatban?

Jason: Az alagútban velem lévő két személy azonnal segített nekem, amint odakerültem. Nem tudtam pontosan, hogy hol vagyok, de el akartam jutni a végén lévő fényhez. Azt mondták, hogy minden rendben lesz velem, és el fognak vinni a fényhez. Éreztem a belőlük áradó szeretetét. Nem láttam az arcukat, csak az alakjukat az alagútban. Amikor kiértünk a fényre, megláttam az arcukat is. Ezt nehéz leírni, mert nagyon különbözik az evilági élettől. Nem tudok rá megfelelő szót. Olyan volt, mintha nagyon fehér ruhát viselnének. Minden fényben volt.
Moody: Azt mondtad, beszéltek hozzád. Mit mondtak?
Jason: Nem. Azt tudtam megmondani, hogy mit gondolnak és ők is, hogy én mit gondolok.
Moody: Egy helyen azt mondtad, hogy meghaltál. Tudnál erről beszélni?
Jason: Arra gondol, amikor a mentőautó fölött lebegtem? Néztem le a mentőautó fölöttről. Tudtam, hogy a testem a mentőautóban van, de én fölötte voltam. Az egyik ember azt mondta a kocsiban, úgy gondolja, hogy meghaltam. Amikor szóltam hozzájuk, senki sem hallott, így hát tudtam, hogy meghaltam. Mihelyt tudatára ébredtem annak, hogy meghaltam, megnyílt az alagút és láttam a végén a fényt. Amikor beléptem az alagútba, zúgó hangot hallottam. Remek volt ott lenni.

Az, hogy a gyermekek nyilvánvalóan kellemes emlékeket őriznek meg a velük történt halálközeli élménnyel kapcsolatban, jó jel. Ezek a gyermekek gyakran ragaszkodnak azokhoz, akikkel „odaát" találkoztak. Amikor visszatérnek, beszélnek arról a szép nőről, aki gondjukat viselte, amikor meghaltak.
Számomra ez újabb jele annak, hogy a halálközeli élménynek pozitív hatása van még a társadalom „kulturálisan nem kondicionált" rétegére is. Ez az élmény nem okoz félelmet és nincs olyan hatással a gyermekekre, mint egy elmebetegség. Sőt azok, akik fiatalon élték át a halálközeli élményt, még bizonyos módon kötődnek is a történtekhez. Ez a vágyakozás „a szépséges fény" után, ahogy az egyik páciens említette nekem, a legtöbb gyermek halálközeli élményalanyt jobb emberré teszi, ahogy idősebbek lesznek. Megint csak a különleges tudásuk az, ami jóságosabbá, türelmesebbé teszi őket.
Egy idősebb beteg, aki gyermekkénit élt át halálközeli élményt, ezt mondta:
„Sohasem bonyolódtam bele családi veszekedésekbe, mint ahogy a testvéreim. Anyám azt mondta, ez azért van, „tágabb képem van" a dolgokról. Azt hiszem, ez valószínűleg így van.
Mindenesetre nagyon jól tudtam, hogy amiről vitatkozunk, annak egyáltalán semmi fontossága sincs. Mióta találkoztam a Fénylénnyel, tudom, hogy minden vitatkozás értelmetlen. Így, ha bármi ilyesmi kezdődött a családban, rendszerint félrehúzódtam egy könyvvel a kezemben, és hagytam, hogy a többiek megbeszéljék a problémáikat. Én már megoldottam a magamét. És ilyen vagyok még most is, több mint harminc évvel azután, hogy ez történt velem."

Más kutatók következtetései

Nagyon kevés orvosi kutatás foglalkozik a gyermekekkel és a halálközeli élményeikkel. De ami van, azt mindenképpen érdemes megvizsgálni, mivel a kutatók a saját következtetéseiket vonták le az igen fiataloknál előforduló halálközeli élmények értelmezésére vonatkozóan.
Az egyik ilyen kutató dr. David Herzog, a bostoni Massachusetts General Hospital. Egy esettanulmányban, melynek címe: „Halálközeli élmények a nagyon fiataloknál", Herzog beszámol egy hat-hónapos kislányról, akit súlyos betegséggel vettek fel az intenzív osztályra, Azonnal megfelelő gyógykezelést kapott, többek. közt oxigént, és rövid időn belül rendbe is jött.

Több hónappal később azonban pánikba esett, amikor testvérei arra biztatták, hogy másszon keresztül egy helyi áruháznál lévő alagúton. Dr. Herzog, aki ezt a félelmet „alagút-pánikként” azonosította, azt mondja, hogy a probléma több, egymást követő alkalommal is előfordult.
„Édesanyja szerint” - írja az esettanulmányban -, „ezen esetek alkalmával a beteg igen gyorsan szokott beszélni, túlzottan rémült és megrendült volt, és úgy látszott, mintha nagyon jól ismerné az alagutat. Három és féléves korában, amikor édesanyja elmondta neki, hogy nagyanyja halála küszöbön áll, a gyermek ezt kérdezte: Keresztül kell menni a nagymamának az áruháznál lévő alagúton, - hogy meglássa az istent?”
Bár Herzog elismeri, hogy az alagút-kép ugyanaz, amit a felnőttek is tapasztaltak, az eset értelmét nem magyarázza. Ehelyett inkább annak szükségességét hangsúlyozza, hogy az orvosok és a halálközeli, élményalanyok szülei legyenek megértéssel a beteg iránt, vigasztalják és nyugtassák meg.

„Ha segítünk a gyermeknek kifejezni érzelmeit és megértjük reakcióit a lezajlott, traumát okozó eseményekkel szemben, akkor ez lehetővé teszi neki, hogy feloldja korábbi félelmeit és a régebbi traumákat.”

Egy másik esettanulmányt közölt dr. Melvin Morse, a Srattle-i The Children's Orthopedic Hospital and Medical Center orvosa. Ő egy hétéves kislányról tájékoztat, aki majdnem belefulladt-a helyi uszodába.
Morse akkor látta először a kislányt, amikor azt behozták sürgősségi ambulanciára. Megfelelő kezelésben részesítette és három napra lélegeztető készülékre helyezte. Egy hét után elbocsátották a kórházból a beteget.
Körülbelül két héttel később, egy ellenőrző vizsgálat alkalmával a kislány bevallotta, hogy halálközeli élményben volt része. Mikor megkérdezték, mire emlékszik az élményből, azt válaszolta a doktornak, csak arra emlékszik, hogy „beszélt a Mennyei Atyával”. Aztán túlságosan zavarttá vált ahhoz, hogy tovább beszéljen.
Egy héttel később Morse kérdéseket tett fel neki. Megint zavarba jött, amikor az orvos először említette halálközeli élményét, de aztán úgy döntött, hogy megbeszéli vele az esetet, mert jó érzés beszélni róla”. -Nem engedte az interjút magnószalagra venni és csak akkor beszélt az esetről, miután előbb lerajzolta, mi is történt. Idézek Morse cikkéből:

„A beteg elmondása szerint első emléke arról, hogy majdnem megfulladt, az volt, hogy 'a vízben van'. Kijelentette: 'Meghaltam. Aztán az alagútban voltam. Sötét volt és féltem. Nem tudtam menni' Megjelent egy Elisabeth nevű nő, és az alagút fényes lett. A nő magas volt, ragyogó szőke hajú. Együtt mentek a mennybe. A beteg szerint 'a mennyben remek volt. Fényesség és rengeteg virág volt.' Elmondta, hogy a menny mezsgyével volt körülvéve, amelyen nem tudott túllátni. Azt mondta, hogy sok emberrel találkozott, köztük meghalt nagyszüleivel, ugyancsak elhunyt anyai nagynénjével, és a Heather és Melissa nevű felnőttekkel, akik újraszületésükre vártak. Azután találkozott a Mennyei Atyával és Jézussal, akik megkérdezték, vissza akar-e térni a földre. Azt válaszolta, hogy nem. Ekkor Elisabeth megkérdezte, hogy szeretné-e látni az édesanyját. Azt mondta, igen, és magához tért a kórházban. Végül azt állította, hogy látott engem az elsősegélyhelyen, de semmi további részletet nem tudott mondani arról a háromnapos időszakról, amíg eszméletlen volt”.
Morse a páciens vallásos hátterét kutatta. Minthogy a kislány mormon vallású volt, azt tanították neki, hogy a föld csak átmeneti hely a mennybe vezető úton. Azt mondták neki, hogy tényleg találkozni fog meghalt rokonaival, nagynénjét beleértve, aki két évvel azelőtt halt meg, hogy ez a csaknem fulladással járó baleset történt.
Édesanyja úgy festette le neki a halált, mintha búcsút mondanánk a vitorláson lévő embereknek. Csak annyit tehetünk, hogy kimegyünk a partra és integetünk nekik. A lelket úgy írta le a gyermekének, mintha az egy kesztyű volna, amely a halálkor lejön a kezéről és a mennyben csatlakozik ismét hozzá.
Morse elismeri, hogy a páciens halálközeli élménye alatt végbement események - találkozás Jézussal, a meghalt rokonokkal - jól egybevágnak a gyermek vallásos neveltetésével. De a vallásos gyakorlat ellenére hangsúlyozza, hogy a kislány élménye ugyanaz, mint sok nem-

vallásos emberé, akik szintén átéltek halálkőzeti élményt. Ahogy azok tapasztalatában szerepelt az alagúton való áthatolás, a fénylő lények látványa, a beszélgetés valamiféle istenséggel, a mennyország meglátása, úgy az övében is ugyanezek fordultak elő.
Morse-nak az a végső következtetése - miként más kutatóknak is - hogy a vallásos háttér nem befolyásolja az élmény lényegét, csak a magyarázatát.

További részletek Morse-tót

Dr. Morse 1983-ban számolt be a fenti esetről-és azután tovább folytatta a gyermekek halálközeli élményeinek tanulmányozását.
1985-ben közzétett egy, tanulmányt ezzel a címmel: Near-Death Experiences in a Pediatric Population (Halálközeli élmények gyermekgyógyászati közegben), amelyben hét olyan gyermeket kérdezett meg, akik háromtól tizenhat éves korban, valamikor „kritikus" állapotban voltak (azaz magas halálozási százalékú betegségekben szenvedtek). A legtöbb ilyen esetben a gyermekeknek trauma, vagy fulladás következtében megállt a szíve. Ezenkívül más betegeket is megkérdeztek ugyanabból a korcsoportból, akik súlyos, de nem szűkségképpen életveszélyes állapotban voltak Ezek nem éltek át halálközeli élményt.
A gyermekeket legalább két hónappal a kórház elhagyása után kérdezték ki. Elkísérték őket a szüleik, akiktől azt kérdeztem meg, hogyan fogták fel a gyermek kórtörténetét. Ezután mind a szülőkhöz, mind a gyermekekhez olyan kérdéseket intéztek, amelyek a gyermek kórházba kerülésével kapcsolatos emlékekre vonatkoztak, s amelyek korlátlan válaszlehetőséget biztosítottak. ilyen kérdések voltak: „Voltak-e álmaid?" „Mire emlékszel abból az időből, amikor eszméletlen voltál, vagy aludtál?" A gyermekeket arra is bátorították, hogy rajzolják le élményeiket.
Amikor az interjút már majdnem befejezték, a gyermekeknek egy sor „igen-nem" kérdést tettek fel a halálközeli élményjelenségekkel kapcsolatban, mint pl.: -„Láttál-e alagutat?, „Láttál-e egy fénylényt?"
A hét kritikusan beteg gyermek közül négy számolt be halálközeli élményről. Közülük kettő szerint a halálközeli élménynek nyugodt következményei voltak, kettőnek volt testen-kívüliség élménye, egy látott ragyogó alagutat és egy másik sötét lépcsőházat, kettőt kérdezett meg a fénylény, akar-e ezen a mennyei helyen maradni, s döntött úgy, hogy térjenek vissza.
Voltak egészen meglepő interjúk is. Az egyik páciens, aki a műtőasztalon „halt meg" szívbénulás következtében, ezt mondta a szüleinek: „Csodálatos titkot kell elmondanom nektek. Félúton voltam a mennyország felé." „Egy sötét lépcsőházban voltam és felfelé kapaszkodtam." Körülbelül félúton elhatározta, hogy visszatér, mivel. az öccse korábban meghalt és úgy gondolta, még nincs itt az ideje, hogy csatlakozzék hozzá, mivel a szülei nagyon egyedül lennének.
Morse arra következtetett ebből a vizsgálatból, hogy a gyermekek halálközeli élményei nagyjából ugyanazok, mint a felnőttekéi: Azt a reményét is kifejezésre juttatta, hogy ez a tanulmány más orvosokat is „rá fog ébreszteni" arra, hogy ezek az élmények „jelentős számú, kritikus állapotú beteg gyermeknél" előfordulnak. Ezenkívül még egy másik érdekes kérdés megvizsgálására is bátorítást nyert ebből a tanulmányból, nevezetesen, hogy valóban a halálhoz közel kell-e lenni valakinek ahhoz, hogy halálközeli élményben legyen része, vagy olyan betegséggel is együtt jár ez az élmény, amely nem fenyegeti az illető életét?
Morse ezt a kérdést próbálta megválaszolni a következő vizsgálattal. E munka során, a kutatók 202 orvosi dokumentációt néztek át, hogy kiválasszanak tizenegy pácienst, akik túléltek olyan „kritikus betegséget", amelyeket 10 százaléknál nagyobb halálozási arány jellemzett. Egyidejűleg vizsgálat tárgyát képezte huszonkilenc másik, az előzőkkel azonos korú páciens is, akik „súlyos betegségen" estek át, nagyon alacsony halálozási aránnyal.
Bár a súlyos betegek közül senkinek sem volt halálközeli élménye, a tizenegy kritikusan

beteg közül hétnek voltak olyan emlékei, melyek között ilyenek fordultak elő: testen-kívüliség (hat beteg), sötétben tartózkodás (őt), békés vagy pozitív hatások (három), fehérbe öltözött emberek, vagy lények látványa (három), osztálytársak, vagy tanárok látványa (kettő), meghalt rokonok látványa (egy), határvonalhoz érkezés (egy), alagútban tartózkodás (négy), és döntés a testébe való visszatérésről (három).
Az interjúkat ugyanúgy végezték, mint Morse gyermekekre és halálközeli élményesetekre vonatkozó vizsgálatában. A válaszok azonban sokkal érdekesebbek voltak. Egy tizenegyével fiú például szívbénulást szenvedett egy kórház előcsarnokában. A tanulmány a következőket írja róla:
„Emlékszik rá, hogy a kórház előcsarnokában volt, s akkor úgy érezte, mintha süllyedni kezdene, úgy 'mint amikor egy autó összeütközik valamivel és az ember gyomra kiesik a helyéről'.. Fülében 'zúgó' hangot hallott és beszélgetést. Majd a helyiség mennyezetén kezdett lebegni és nézett lefelé a testére. A helyiség homályos volt és a testét gyenge fény világította Meg. Hallotta, amint egy ápolónő így szólt:
„Bárcsak ne kellene ezt tennünk”, és látta, hogy cardiopulmonális újraélesztést kezdenek. Látta, hogy egy nővér 'valami kenőcsöt kent rám', majd 'odaadta a lapátokat a doktornak'. A lapátokat a testére helyezték és amikor 'a doktor megnyomta a gombot, hirtelen megint a testemben voltam és felnéztem a doktorra'.
Erős fájdalmat érzett, amint a sokk keresztülment a testén és állította, hogy visszatérő rémképei vannak arról a fájdalomról, amit a cardioversio okozott.
Az esetnél jelenlévő nővérek állítják, hogy a beavatkozás után kinyitotta a szemét és ezt mondta: 'Ez igazán különös volt. A testem fölött lebegtem és valami visszaszívott saját magamba.' Ő maga nem emlékezett rá, hogy ezt mondta volna.

Egy másik interjúalany arra emlékezett, hogy egy körülbelül nyolc láb magas lény keresztülvitte őt egy alagúton. „Nem Krisztus volt', tájékoztatta Morset. „De lehet, hogy egy angyal volt, aki Krisztushoz vitt.”
Morse azt a következtetést vonta le, hogy a halálközeli élmény lényegi tartalmát csak olyanok élik meg, akik kritikus betegségen vagy életveszélyes stresszhelyzeten jutottak túl.

Felnőttként láttam magam

Az utóbbi néhány évben arról kezdtem kérdezgetni a gyermekeket, hogy hány évesek a halálközeli élmény alatt. Más szóval, hogy szellemi testük gyermeké, vagy felnőtté? Meglepő számban mondták azt, hogy az esemény közben felnőtt személyek, bár azt nem tudták megmondani, honnan tudják ezt.
Ha elfogadjuk, hogy a halálközeli élmény során a lélek elhagyja földi testét, akkora fentiek azt jelenthetik, hogy a lélek maga kor-nélküli egység, amely egy állandóan változó testben lakozik. Amikor végleg elhasználja ezt a testet, akkor egy másik világba költözik.
Egy másik lehetséges magyarázat az, hogy a fénylény oly kellemessé, teszi ezeknek a gyermekeknek a számára az ott-tartózkodást, hogy úgy érzik, mintha egyenlők között lennének. Emiatt aztán úgy gondolják, hogy azonos korúak a körülöttük lévőkkel.
Egy nő ilyen halálközeli élményről tett nekem említést, amit még gyermekként élt át.
„Amikor hétéves voltam, egy nap hazafelé tartottam délfelé az iskolából, hogy megebédeljek. Az úttest közepén volt egy darab jég és én nekifutottam, hogy végigcsússzak rajta, ahogy a gyerekek szoktak Nos, amikor ráléptem, a lábam kiszaladt alólam és bevertem a fejemet. Felkeltem és mentem még három sarkot hazáig, de egyáltalán nem éreztem jól magam.
Anyám kérdezte, mi baj van, s én elmondtam, hogy elcsúsztam és bevertem a fejem. Adott egy aszpirint, de amikor be akartam venni, nem találtam a számat.
Erre anyám azonnal lefektetett és hívta a doktort, és ekkor volt, hogy elvesztettem az eszméletemet. Tizenkét óra hosszat nem tértem magamhoz, s ők nem tudták ez alatt az idő alatt, hogy élni fogok, vagy meghalok.

Természetesen ebből semmire sem emlékszem. Amire emlékszem, az az, hogy egy nagy virágokkal teli kertben sétáltam. Ha le kellene írnom őket, talán azt mondhatnám, hogy nagy, magas szárú dáliákhoz hasonlítottak. A kertben világosság és meleg volt, és minden nagyon szép. Körülnéztem a kertben és megláttam egy lényt. S bár a kert csodálatosan szép volt, minden elhalványult az ő jelenlétében. Úgy éreztem, hogy szeretete tökéletesen betölt. A legcsodálatosabb érzés volt, amit valaha éreztem. S bár több évvel ezelőtt történt, még most is érzem ezt az érzést.
A lény ezt mondta nekem - szavak nélkül - 'Tehát visszatérsz'. És én ugyanúgy feleltem: 'igen'. Megkérdezte, miért akarok visszatérni a testembe és én azt feleltem: 'Mert anyámnak szüksége van rám.'
Emlékszem, hogy ekkor lefelé haladtam egy alagútban és a fény mindig kisebb és kisebb lett. S amikor már egyáltalán nem láttam a fényt, magamhoz tértem. Felkeltem, körülnéztem s így szóltam: „Hello, mama!”
Visszatekintve erre az élményre, tisztában vagyok azzal, hogy a lény jelenlétében teljesen érett valaki voltam. Mint említettem, hétéves voltam csak, de felnőtt voltam.”
Ahogy halad a halálközeli élménykutatás, egyre inkább leszünk képesek megállapítani, mennyire elterjedt ez a jelenség.

Következtetés

Sok ember számára a gyermekek halálközeli élményei jobban bizonyítják a halál utáni életet, mint az idősebbekkel megtörtént élmények. Nem nehéz megérteni, miért. 'Az idősebb embereket sokkal hosszabb ideig befolyásolták és formálták életük eseményei és a vallásos hitviláguk.
A gyermekek viszont egy bizonyos ártatlansággal érkeznek el az élményhez. Még nem telt el életükben elég idő ahhoz, hogy alaposabban befolyásolja őket a környezetükben egyre gyorsabban felgyülemlő kulturális élményanyag.
Klinikai szempontból azonban a gyermekek halál-közeli élményének legfontosabb aspektusát a „túlvilágra” való bepillantás átélése jelenti, és az a körülmény, hogy hogyan befolyásolja ez további életüket. Mindenesetre boldogabbak és bizakodóbbak, mint a környezetükben lévők. A gyermekek még meggyőzőbben bizonyítják, hogy a halálközeli élmény pozitív változásokat hoz magával az ember életében.

4. fejezet

MIÉRT ÉRDEKELNEK BENNÜNKET A HALÁLKÖZELI ÉLMÉNYEK?

Eddig a halálközeli élmény azokra kifejtett hatásával foglalkoztunk, akik azt átélték. De vajon hogyan érinti a körülöttük élőket? És miért fogja meg annyira a közvéleményt a halálközeli élmény?

Meg kell mondanom, hogy amikor tíz évvel ezelőtt az Élet az élet után-t írtam, nem gondoltam volna, hogy a halálközeli élmény ilyen hosszú ideig és ennyire érdekelni fogja a közvéleményt. Úgy véltem, ez csak egyik olyan területe lesz a tudománynak, amely meghúzódik a kutató laboratóriumokban és az orvosképzésben, és csak akkor kerül majd előtérbe, amikor egy páciens halálközeli élményt él át, és magyarázatra és tanácsadásra szorul.

Ám annak ellenére, hogy a halálközeli élmény jelenségének magyarázata nem lett szükségképpen világosabb, a közönség érdeklődése változatlanul nőtt. A különböző konferenciákon és nyilvános gyűléseken az emberek még mindig választ szeretnének kapni a halálközeli élménnyel kapcsolatos sok, alapvető kérdésre:

- Valóban meghalnak-e a halálközeli élményt átélők?
- Hogyan tekintik a halálközeli élményt átélők a testüket?
- Vallási téren megerősítésként hat-e a halálközeli élmény?
- Előfordulnak-e halálközeli élményesetek az irodalomban?
- Hogyan lehet megmagyarázni a „harci halálközeli élményt”?
- Nyújt-e reményt a halálközeli élmény a gyász sújtotta embereknek?
- Hogyan befolyásolja a halálközeli élmény az öngyilkosokat?
- Megváltozik-e a tudomány a halálközeli élmény bizonyításával?
- Azért keltenek-e egyszerűen érdeklődést a halálközeli élményesetek, mert újszerűek és szeszélyesek?

Képességeimhez képest a lehető legjobban szeretném ezeket a kérdéseket megválaszolni ebben a fejezetben. De előbb azt szeretném megmutatni, hogy a halál közelsége miért zavaróbb az élő ember számára, mint maga a halál.

Néhány évvel ezelőtt egy pszichiáter elmondott nekem egy esetet, amely egy repülőgépen történt, Indiából az Egyesült Államokba való hazatérése alkalmával.

Amikor az ebédet szolgálták fel, az egyik utas nagyon rosszul lett. Több orvos is volt a fedélzeten, akik megpróbáltak segíteni. S bár mindent megpróbáltak, hogy újraélesszék, úgy látszott, hogy az illető meghalt.

A testét ott hagyták a padok között és letakarták takarókkal. A többi utas izgatott kíváncsisága hamarosan elszállt, s bár elég hihetetlennek hangzik, tovább folytatták ebédjüket.

Néhány perc múlva a közelben ülő utasok észrevették, hogy valami mozog, rángatódzik a takarók alatt. Újra szóltak az orvosoknak, akik odarohantak és ezúttal sikerült újraéleszteni az illetőt, aki túlélte az esete.

A pszichiáter ekkor észrevette, hogy most már senki sem folytatta az étkezést. Amikor a körülötte lévőkhöz kérdéseket intézett, azt tapasztalta, hogy a repülőgépen lévőket jobban zavarta ez a halálból való visszatérés, mint magának a halálnak nyilvánvalóan általánosabban elfogadott állapota.

A következtetés világos: mi emberek úgy töltjük el életünket, hogy közben határvonalakat húzunk. Sokkal inkább vagyunk hajlandók foglalkozni a halállal, mint a halálból való

látszólagos visszatéréssel. Bizonyos jelenségeket tulajdonítunk szellemi határvonalaink egyik oldalának, és más jelenségeket a másiknak. Gyermekkorunkban például megtanuljuk a különbséget lányok és fiúk között. És ”életünk későbbi szakaszán gyakran zavarba hoznak bennünket azok, akik átlépik a nemeket elválasztó határvonalat, legyenek bár transzszexuálisok, vagy transzvesztiták.
Azt hisszük, hogy az „egy test, egy személy” természeti törvény. Így amikor többszörös személyiséget fedezünk fel, mint a nevezetes Eve és Sybil, szellemi határvonalainkat összekuszálja az a gondolat, hogy egynél több személyiség lakozzék ugyanabban a testben.
Azt tanuljuk, hogy az ember és az állat különböző. Amikor aztán olyan gyermekekre bukkanunk, akiket farkasok, vagy majmok neveltek fel, akkor ez kihívást jelent az említett határvonalakkal szemben és igencsak zavarba jövünk. Ugyanígy van akkor is, amikor csodálkozunk, hogy vannak sziámi ikrek és van elefánt-ember. E jelenségek összezilálják azokat a kereteket, amelyek között a világot elképzeljük és megkérdőjelezik azokat az értékeket, amelyeket mindig valódinak tartottunk.
Tisztáznunk kell mindezeknek a problémáknak a viszonyát ahhoz a kérdéshez, hogy miért érdekel bennünket annyira a halálközeli élmény.
Az élet és a halál közötti határvonal a legnyugtalanítóbb az összes közül. Megtanuljuk, hogy a halál olyan valami, amit el kell kerülni. Megpróbáljuk a halál gondolatát tudatunkon kívül tartani és rendszerint csak fokozatosan tanuljuk meg a halál jelentését. Ezt az élet és halál közötti határvonalat kérdőjelezi meg a halálközeli élmény. Az elmúlt húsz év alatt igen sokszor figyeltem meg a hallgatóság arcán a csodálkozást, amikor valaki beszámolt halálközeli élményéről. Úgy tűnik, mintha nem kevés ember soha sem tudna hozzászokni ahhoz a gondolathoz, hogy az előtte álló valaki nemcsak hogy ,,visszatért a halottak közül”, hanem tanúja volt valami szellemi vonatkozásnak, amit sokan a túlvilággal azonosítanak.

Valóban meghalnak-e a halálközeli élményt átélők?

Egyik előadásom után egyszer egy idősebb nő keresett meg a hallgatóságból. Elmondta, hogy egy évvel korábban vesztette el a férjét. Szívroham következtében halt meg, miután az orvosok hosszabb időn át hiába próbálták újraéleszteni. Miután hallott olyan halálközeli élményt átélő emberekről, akik átestek szívrohamon és újraélesztették őket, két kérdésre szeretett volna választ kapni: Túl hamar mondtak-e le az orvosok a férjéről? Milyen közel járnak a halálközeli élményt átélők a halálhoz?
Óvatosan közelítettem meg az első kérdést. Mint hogy nem voltam ott, jelentettem ki, lehetetlen megmondani, hogy mindent megtettek-e, amit meg lehetett tenni.
A második kérdésre - Valóban meghalnak-e, halottak-e, a halálközeli élményt átélők? - nehéz válaszolni. Az újraélesztési kísérleteket sokszor abba hagyják, mivel az orvosok nem tudnak életjelenségeket felfedezni. Más esetekben az agyhoz csatolt EEG-készülék a monitoron egyenes vonalakat regisztrál, ami arra utal, hogy az agy tevékenységének jele nem észlelhető. S ezek az emberek mégis visszatérnek olykor az életbe, és nincs orvos, aki meg tudná mondani, hogy valójában miért.
A klasszikus definíció szerint a halál olyan állapot, amelyből nincs visszatérés. Visszafordíthatatlan. Ezért hát, mivel minden halálközeli élményt átélt személy visszatért, sohasem voltak igazán halottak. Annyi történt csak, hogy teljesítették a halál egyes kritériumait. Például a szívük hosszabb időre megszűnt működni, vagy nem lélegezek. Vannak bizonyos esetek, amikor az agyhullámok megszűnnek, majd maguktól újra megindulnak. Egyes hipotermiát (a testhőmérséklet drámai csökkenése) elszenvedett személyeknél az agytevékenység hullámainak nincs látható jele, amíg nem kezdenek el újból felmelegedni.
Bár ezek az emberek nagyon közel vannak a halálhoz, a definíció értelmében még sincsenek egészen ott. Sok ilyen eset megkérdőjelezi azt az ötperces szabályt, amely szerint, ha ennél

hosszabb időre áll meg a szív, nincs értelme tovább folytatni az újraélesztést, mivel az agy oxigénhiány miatt reménytelen helyzetbe kerül. A mai modern újraélesztési eljárások mellett ezt a gyakorlati szabályt talán újra kellene gondolni.
Ismerek valakit, - aki súlyos autóbalesetet szenvedett, bevitték egy kórház sürgősségi ambulanciájára, ahol megérkezése után halottnak nyilvánították. Rátették a testét egy tolókocsira és egy függöny mögé gurították. Ott is maradt, miközben az orvosok a többi balesetet szenvedett beteggel foglalkoztak. Néhány óra múlva a személyzet át akarta gurítania testét a kórház egy másik részébe, amikor az illető megmozdult!
Annak ellenére, hogy hiányoztak nála olyan életjelenségek, mint a szívverés és a pupillareflex, ez az ember ma is él.
Egy másik ismerős férfi magával hordhatja saját gyászjelentését. Bevitték a kórházba, halottnak nyilvánították és egy lepedővel leterítve elküldték a hullaházba. Nem kis meglepetésre, néhány óra múlva spontán újraéledt.
Ebből az a tanulság, hogy még sok mindent nem ismerünk a halál fiziológiájából. Ezért a szó szoros értelmében, a halálközeli élményt átélt személyek igazán sohasem voltak halottak, de sokkal közelebb jártak hozzá, mint bármelyikünk.

Hogyan tekintik a halálközeli élményt átélők a testüket?

A halálközeli élmény különböző gondolatokat juttatott az emberek eszébe, a testükkel kapcsolatban. Sok halálközeli élményt átélt személy, akivel módom volt beszélni, úgy tekinti testét, mint lelkének szállását. Ennek következtében kevésbé félnek a körülöttük lévő világtól és a ,,kívülállóknak" az ő külső megjelenésükre vonatkozó véleményétől.
Az egyik halálközeli élményt átélt személy, aki később az egyik legjobb barátom lett, normális életet folytatott, amíg egy epehólyagműtét következtében szívbénulásban „meghalt". Orvosa több mint húsz percen át mindent megkísérelt, hogy szívét újra elindítsa, csak aztán adta fől a küzdelmet és adott utasítást. a személyzetnek, hogy állítsák ki a halotti bizonyítványt. Az életnek egy parányi szikrája mégis arra ösztönözte, hogy ismét elkezdje újraélesztési kísérleteit, s végül is a beteg szíve újra verni kezdett.
Ezalatt az idő alatt a beteg megvált a testétől és figyelte, amint az orvosok és nővérek igyekeztek megmenteni az életét. Egy alagúton keresztül a fény és a szeretet gyönyörű országába emelkedett fel, ahol újra látta élete eseményeit, részletesen visszajátszva. Találkozott évekkel azelőtt meghalt rokonaival és barátaival és választhatott is a visszatérés,- vagy maradás között. S bár a döntés nehéz volt, az életbe való visszatérést választotta, a lánya és a férje miatt.
Az azóta eltelt tíz év óta egészségi állapota tovább romlott. Cukorbeteg lett és krónikus gerincproblémák kínozták, melyek többszöri ortopédiai műtétet tettek szükségessé.
De amióta csak ismerem, még sohasem hallottam, hogy akár egyszer is panaszkodott volna fájdalom, vagy szenvedés miatt. S bár időnként biztosan nagyon rosszul érzi magát, magatartásából derű sugárzik.
Nemrég megtudtam, hogy tovább tágította a beteges teste által megszabott korlátokat, felkeresett egy vidámparkot és mindenre felszállt, amire csak lehetett. Számomra ez a halál utáni életbe vetett hitének szimbóluma volt.
Akik a halálközeli élményük folyamán átélik a testen-kívüliség élményét, gyakran még csak fel sem ismerik, hogy az a test, amit otthagytak, a sajátjuk.
Sok halálközeli élményt átélt személy említette nekem, hogy az élmény előtt hozzá volt szokva ahhoz, hogy tükörbe nézve, vagy fényképről, felismerje magát. A halálközeli élmény következtében azonban másképp tekintenek a saját testükre.
A legemlékezetesebb példát erre egy pszichiáter szolgáltatta, aki halálközeli élményen ment. keresztül. Ezt mondta? „Az életben az ember tudhatja azt, hogy hogyan fest. De ha az ember kikerül a testéből és kívülről szemléli azt, bizony nagyon nehéz megállapítani, hogy az e világi

sok test közül melyik a sajátja."
Az ő esetében azt történt, hogy egy katonai kórházban járt körbe, szemlélve az ágyakon egymás mellett fekvő testeket, és nem tudta megállapítani, hogy melyik az övé. Kilépett a testéből és eltávozva a kórházból megpróbált hazamenni. De amikor rájött, hogy senki sem hallja, vagy látja őt, visszament és elkezdte újból keresni magát.
Ez a szó szoros értelmében komoly nehézséget jelentett számára, amíg végül rá nem talált egy olyan testre, amelyen az ő egyesületének gyűrűje volt, s ebből megértette, hogy ez kell legyen az övé.
Egy másik férfi ismerősöm magasfeszültségű vezetékekre esett egy palánkról. Az égések következtében elvesztette a két lábát és az egyik karjának egy részét. A műtőben kilépett a testéből és amikor letekintett a saját testére, ez volt az első gondolata: Nézd már ezt a szegény szerencsétlent!" Még csak fel sem ismerte, hogy a műtőasztalon fekvő test a sajátja. S amikor végre rájött, hogy a súlyosan sérült test az övé, valami más furcsát is észrevett: szellemi testének semmilyen fogyatkozása sem volt.
Sok halálközeli élményt átélt testi fogyatékos tapasztaíja azt, hogy fogyatékosságai eltűntek. A szellem birodalmában ők egészséges és igén mozgékony lények. Az a tapasztalatom, hogy a halálközeli élmény következtében a fogyatékosok sokkal inkább elfogadják sérüléseik tényét. Annak ellenére, hogy a halálközeli élmény következtében sok ember gondolja azt, hogy a teste lelkének szállása, ebből nézetem szerint nem következik az, hogy élményükből kifolyólag több kockázatot vállalnának. Nem fejlődik ki bennük az az 'ördög-bánja" magatartás, ami az ejtőernyősöknek és a hegymászóknak a sajátja. Ellenkezőleg, a halálközeli élményt átéltek másoknál jobban vigyáznak a testükre.

Vallási téren megerősítésként hat-e a halálközeli élmény?

Ugyan egyes kutatók úgy okoskodnak, hogy a halálközeli élményt az Istenben és a túlvilágban való erős hit okozza, tény, hogy ezek az élmények éppoly gyakran előfordulnak nemhívőlomél, mint hívőknél.
Az évek folyamán mindenféle vallási háttérrel rendelkező halálközeli élményalannyal találkoztam. Egyesek azt mondták nekem, hogy az élmény előtt nem hittek Istenben. Mások azt, hogy nagyon vallásosak voltak.
Az viszont érdekes, hogy a halálközeli élmény után a hatás ugyanaz: az élmény előtt nem túlságosan vallásos emberek azt mondták utána, hogy hisznek Istenben és értékelik a lelkieket, éppúgy mint azok, akik mindvégig hittek Istenben.
Mindkét csoportot a vallás nagyra értékelése jellemzi, és ez a vallás nem olyan szorosan körvonalazott, mint ahogy azt a legtöbb egyház rögzíti. A halálközeli élményt átélők az élmény következtében megértik, hogy a vallás nem azt jelenti, hogy egy „helyes" csoport áll szemben több „téves" csoporttal. Ők azzal a megállapítással kerülnek ki az élményükből, hogy a vallásban az emberek szeretetre való képessége játssza a főszerepet, nem pedig a különböző tanítások és felekezetek. Tömören megfogalmazva, az a véleményük, hogy Isten sokkal nagylelkűbb, mint azt korábban gondolták és hogy a felekezet nem számít.
Jó példa erre egy idősebb New Hampshire-i asszony, aki szívbénulás következtében halálközeli élményen esett át. Gyermekkora óta igen vallásos evangélikus volt, aki tiszteletben tartotta a tanokat. Halálközeli élménye után azonban felengedett és vidámabb lett. Amikor családtagjai magyarázatot kértek a személyiségében beállott változásra, csak annyit mondott, hogy az eset óta már érti Istent, és rájött, hogy Istent egyáltalán nem érdeklik az egyházi tanok.
Sok vallás van a földön, amely készséggel elfogadja, hogy a halálközeli élmény a szellemi világhoz vezető kapu. A nyugati vallások közül ez leginkább az Utolsó Nap Szentjeinek Egyházára, közismertebb nevén a mormon egyházra jellemző.
A mormon tanítás támogatja azt a felfogást, hogy a halálközeli élmény bepillantás a szellemi

világba. Hitük szerint a szellemi világ olyan dimenzió, melyet az élő ember nem tud megérteni, de amelyben azok laknak, akik elhagyták földi testüket.
A *Journal of Discourses* című mormon újság szerint, amelyben egyházi presbiterek írnak magyarázatokat a mormon hitről, a szellemi test megtartja a földi test öt érzékszervét (látás, hallás, tapintás, ízlelés és szaglás), miközben „fokozott képességei" vannak és sok különböző gondolatot tud egyidejűleg figyelembe venni. Ezenkívül villámsebességgel tud mozogni, több különböző irányba tud egyszerre látni, és többféle, nem beszéd útján történő módon tud kommunikálni. Mentes a betegségtől, rokkantságtól.
A mormon tanítás szerint a szellem a születéskor lép be a testbe és a halál alkalmával hagyja azt el. A halál pedig „csak a lét egyik állapotából, vagy szférájából való átváltozás egy másikba". „Meg fogunk fordulni és visszatekintünk rá (a halál völgyére) és amikor keresztülmegyünk rajta, meg fogjuk érteni, hogy ez azért a legkedvezőbb története egész létünknek, mert én a bánat, a szomorúság, a gyász, a keserűség, a nyomorúság, a kín, a szenvedés és a csalódás állapotából átmentem a létezés olyan állapotába, ahol teljes mértékben élvezhetem az életet, amennyire az csak test nélkül lehetséges."

A halálközeli élmény sok vonását adják közre a mormon vezető emberek. Egyikük ezt mondja: „A következő lakóhely ragyogása és dicsősége kifejezhetetlen", ami alapjában véve ugyanaz, mintha az embert megnyugtató fény árasztja el. Egy másik szerint: „Ott, mint itt, minden természetes lesz és mindent meg fogunk érteni, mint ahogy most megértjük a természetes dolgokat", ami összhangban áll sok halálközeli élményt átélő ember véleményével, akik a dolgok egy bizonyos általános megértését tapasztalták.
A Journal of Discourses táplálja azt a nézetet is, hogy halálközeli élmények során elhunyt barátokkal, rokonokkal találkozunk.
„A síron túl több barátunk lesz, mint itt, és nagyobb örömmel fognak üdvözölni bennünket, mint bármikor is köszöntöttek bennünket e világon, a szüleink és barátaink, és a velük való találkozáskor jobban fogunk örülni, mint valaha: is örültünk ebben az életben, ha. megláttunk egy barátot."
Egyes mormon vezetők azt hirdetik, hogy „bizonyos lelkek, akik megtapasztalták a halált, visszaküldetnek az életbe, hogy újra a földi testükben tartózkodjanak. Ezek kétszer mennek keresztül a természetes, vagy időleges halálon".
Ezek közül a mormonokkal történt halálközeli élmények közül a legnevezetesebb talán Jedediah Grant-tal fordul elő és azt Heber Kimball, egyházi vezető jegyezte fel a Journal of Discourses számára a kővetkezőkben:
„Így szólt hozzám: Heber testvér, a szellemi világban voltam két egymás utáni éjszakán át, és minden rettegések közül, amelyekkel szembe kellett néznem, az volt a legrosszabb, hogy vissza kell térnem a testembe, bár ezt meg kellett tennem."
Grant félelmét az idézte elő, hogy amikor a szellemi világban tartózkodott, találkozott elhunyt feleségével és kislányával, valamint sok barátjával.
Látta a feleségét, ő volt az első, aki odajött hozzá. Sok ismerőst is látott, de csak a feleségével, Carolinenal beszélt. Grant elmondta, hogy felesége nagyon szép volt és hogy kislánya, aki a síkvidéken halt meg, ott volt a karjaiban. Mikor az asszony odalépett hozzá, így szólt: Mr. Grant, a kis Margaret itt van, tudja, a farkasok fölfalták, de ez nem ártott neki, hiszen látja, nagyon jól van itt."
Említi a túlvilágot a Biblia is, és ebben Pál leírja, hogy milyen testünk lesz a másvilágon.
„De - kérdezhetné valaki - hogyan támadhatnak fel a halottak? Milyen testben jönnek majd elő? Ostoba! .... Amit elvetsz, még nem növény, az csak azután fejlődik, hanem puszta mag, Isten testet ad neki tetszése szerint, minden magnak neki megfelelő testet ... S van égi test meg földi test, de másként ragyog az égi, másként a földi. ... Ilyen a halottak feltámadása is.
Romlásra vetik el - romlatlannak támad föl.
Dicstelenül vetik el - dicsőségben támad föl.
Erőtlenségben vetik el - erőben támad föl.
Érzéki testet vetnek el - szellemi test támad föl.

Ha van érzéki test, van szellemi is. ... Nos, titkot közlök veletek: Nem halunk ugyan meg mindnyájan, de mindnyájan elváltozunk hirtelenül, egy szempillantás alatt, a végső harsonaszóra. Amikor az megszólal, a halottak feltámadnak a romlatlanságra mi pedig elváltozunk”

(1 Kor 15, 35-52)

A halálközeli élmény az irodalomban

Meg kell jegyezni, hogy az irodalomban és a filmművészetben egy egész irányzat foglalkozik a halálból való visszatéréssel. Sajnálatos módon, e példák közül a legtöbbet horror-jellegűnek tekinthetjük, amelyekben a halott rosszindulattal tér vissza az élők világába.
Jóllehet a halálközeli élménnyel rendszerint nagyon is együtt jár egy bizonyos visszatérés a halálból, azonban annak eredményei teljesen különböznek egy vámpír, vagy egy Frankenstein tevékenységének következményeitől. Ahelyett, hogy igazán bomlasztó hatású események lennének, a halálközeli élmények rendszerint jóindulatúak. Nem sötétek és ijesztőek, hanem reményt és békét hoznak magukkal.
De a szépirodalomban is vannak példák a halálközeli élményre. Charles Dickens *Karácsonyi ének* című művében például Ebenezer Scrooge egy fősvény, cinikus özvegy ember, átalakul „olyan jó-baráttá, mesterré, és jóemberré, amilyent csak a jó öreg város ismert”, miután halálközeli élményen megy keresztül.
Ebben a klasszikus történetben Scrooge három szellemmel, a Múlt, Jelen és Jövő Karácsonyával találkozik, akik magukkal viszik élete áttekintésére, amely saját sírjánál végződik.
Ez az áttekintés, amelyen elkísérik őt ezek a fénylények, megváltoztatja Scrooge-t. Mélységesen sajnálni kezdi, hogy nem mutatott több szeretetet mások iránt. Az élmény végeztével megváltozott ember lesz, aki kész részvéttel viseltetni mások iránt, hogy bepótolja a mulasztottakat.
Victor Hugo csodálatos regényében. A *nyomorultak*ban is van utalás a halálközeli élményre. A főszereplőt, Jean Valjean-t, egész életén át üldözi egy rendőr, mert megszökött a börtönből, ahová azért került, mert kenyeret lopott a nővére éhes gyerekeinek. Az egész történet folyamán kimagasló jó cselekedeteket hajt végre. Az egyik ezek közül az, amikor egy Fantine nevű, éhező, állapotos asszonyra visel gondot, aki azonban végül is meghal. Hugo így írja ezt le: Jean Valjean keze közé fogta Fantine fejét és úgy helyezte el a párnán, mint anya szokta a gyermekével... Aztán lezárta a szemét.
Fantine arca ebben a pillanatban különös fényben játszott. A halál belépés a nagy fényességbe.”
Valjean haláláról Hugo így írt: Jean Valjean percről-percre gyengébb lett... Az ismeretlen fény már ott volt látható a szemében.”
És ekkor következtek Valjean utolsó szavai: „Mindig forrón szeressétek egymást. Alig van valami más ezen a világon, mint egymás szeretete... Látom a fényt... Boldogan halok meg.”
Visszaemlékezve a saját, csaknem végzetes influenza-megbetegedésére, Katherine Anne Porter megírta *Fakó ló, fakó lovas* című könyvét. A szomorú történet az első világháború vége felé játszódik.
Az 1. fejezetben megjegyzéseket közöltem abból az interjúból, amelyet az írónő adott a túlvilággal történt futó találkozásáról. Itt most egy részlet következik a fenti könyvből, amelynek során az egyik szereplő, Miranda, rég-meghalt rokonokkal találkozik:
„Mint felhők a vakító légen át, úgy közeledett feléje méltóságteljesen az emberi lények nagy

sokasága és Miranda örömteli csodálkozással látta, hogy életükben mindnyájukat ismerte. Arca mindegyiknek megszépült, túl azon a fokon, ahogy emlékezett rájuk, szemük tiszta, és zavartalan volt, mint a jó idő, és nem vetettek árnyékot. Azonosságuk egyértelmű volt, és ó mindegyiket ismerte anélkül, hogy nevüket említette volna, vagy visszaemlékezett volna, hogy milyen viszonyban is voltak hozzá. Csendben, puha léptekkel vették körül öt, majd igéző arcukat ismét a tenger felé fordították és ő könnyedén haladt közöttük, mint hullám a hullámok közt."
Sok más példát is találunk az irodalomban a halálközeli élményekre, Ernest Hemingway leveleitől, Thornton Wilder történeteiig. Az a lényeges, hogy a halálközeli élménynek meg van a maga helye az irodalomban és nem szabad őket egy kalap alá venni az egyébként izgalmas, de velük össze nem függő horror-irodalommal.

Hogyan lehet megmagyarázni a halálközeli élményt?

Néha előfordul, hogy egyesek rendkívül izgatott állapotba kerülnek anélkül, hogy akár valami sérülést szenvedtek volna el. Többnyire igen veszélyes helyzet közepette találják magukat - harci cselekmény a legjobb példa erre - és egyszer csak azt veszik észre, hogy érzékelésük szerfölött megváltozott.
Ezt az élményt egyesek összekeverik a halálközeli élménnyel, s ezért felteszik a logikus kérdést: Hogyan fordulhat elő halálközeli élmény olyan valakinél, aki nem beteg és nem is sérült meg? A válaszom az erre, hogy az illető nem élt át halálközeli élményt. Ezek az intenzív tapasztalások egész egyszerűen nem tartalmazzák a halálközeli élmény vonásait: Az úgynevezett harci halálközeli élményesetekben nem számolnak be az érintettek olyasmiről, hogy alagútban haladnának lefelé, vagy bevonulnának a fény szépséges birodalmába. A legtöbbször arról van szó, hogy az illető röviden újra átéli életének egyes eseményeit, vagy hirtelen úgy tűnik, hogy minden lelassult. Mint a példából látni fogják, némelyik élmény azt tartalmazza, hogy az illető „elmegy valahová", esetleg azért, hogy elkerülje azt a kellemetlen helyzetet, amelyben éppen benne van. Ezek az esetek nem járnak együtt a halálközeli élmény elragadtatott állapotával, de bizonyára azok folyamatában helyezkednek el.
Az alábbiakban egy háborús élmény leírása következik, amelyet egy második világháborús veterántól hallottam:

„Ez az eset Szicíliában történt velem, Olaszország megtámadásakor. Egységem éppen egy terepszakaszon kelt át, amikor egy német géppuska-fészek szemből fedezésre kényszerített minket. Minthogy én voltam a szakaszparancsnok, a saját feladatomnak tartottam, hogy megszabaduljunk az ellenséges géppuskától és folytathassuk előnyomulásunkat.
Felhasználva a gyümölcsfák adta fedezetet, jó nagyot kerültem körbe. Úgy fél óra alatt megkerültem a terepszakaszt és a hátuk mögé értem. Szinte önkívületben voltam. Láttam, hogy hárman vannak abban a gödörben, amelyet éppen egy híd másik oldalán ástak. Annyira lekötötte őket szakaszom tűz alatt tartása, hogy egyikük sem nézett. hátra.
Talán hat lábnyira is megközelíthettem volna őket anélkül, hogy észrevettek volna. Ezt is akartam tenni, de aztán inkább egy kézigránátot dobtam közéjük, amikor a híd legmagasabb pontjára értem.
Emlékszem, hogy meghúztam a biztosító csapszeget és mintegy húsz yardról készültem eldobni a gránátot. Nekilendítettem a karomat és épp mielőtt közéjük hajítottam volna a kézigránátot, odakiáltottam: „Nesztek, zöldfülűek?" Azzal levágódtam a földre és vártam...
Vártam és vártam. A gránát nem robbant föl, befulladt, annyit sem ért, mint egy darab kő.
Mielőtt bármit is tehettem volna, felém fordították a géppuskát és elkezdtek lőni. összehúztam magam, amennyire csak tudtam és vártam, hogy valami eltalál, de semmi ilyen nem történt. Talán a híd emelkedése nyújtott fedezéket, vagy talán csak jószerencse volt, de nem ért találat.

Azonban valami furcsa dolog mégis történt. Ahogy ott feküdtem, hirtelen otthagytam a testemet és ami azt illeti, Szicíliát is. Egy New Jerseyi hadianyaggyárba „utaztam”, ahol egy szerelőszalag fölött lebegtem, amelynél nők raktak össze kézigránátokat. Megpróbáltam szólni hozzájuk és megmondani nekik, hogy figyeljenek a munkájukra, de nem figyeltek rám. Inkább tovább beszélgettek egymással, miközben a munkájukat végezték.
Úgy éreztem, hogy tizenöt-húsz percig voltam ott. Aztán egyszerre megint Olaszországban voltam, s a hídon feküdtem, még mindig életben. A németek most már azt gondolták, hogy bizonyára meghaltam és visszafordították a géppuskájukat. Én meg felálltam, meghúztam egy másik kézigránát csapszegét és a gránátot a géppuska-fészek gödrébe dobtam. Ezúttal robbant.
A szakasz mindent látott és ők is azt hitték, hogy halott vagyok, úgyhogy meglepődtek, amikor megláttak. Az élmény kapcsán nagyon nyugodt voltam, annyira, hogy a századparancsnok elküldött egy pszichiáterhez. Elmondtam neki, mi történt, mire igazolást adott, hogy kifogástalan egészségi állapotban vagyok, és visszaküldött a harcba. Megmondta, hogy már hallott ilyen esetről a korábbiakban másokkal kapcsolatban is, s a legjobb, ha hallgatok róla, akkor majd nem küldenek megint hozzá. S pontosan ezt is tettem.”
Amint látják, ez az élmény nagyban különbözik a halálközeli élménytől és nem szabad azzal összekeverni. Mindenesetre további vizsgálatot érdemel, mert az ilyen élmények gyakran megtörténnek a harcoló katonákkal és másokkal is ugyanolyan feszültséggel teli helyzetekben.

Remény a gyász sújtotta embereknek

A legnagyobb gyászt valamelyik szerettünk elhunyta okozza. A halálközeli élmények következtében azonban sokak számára jelentősen csökken a gyász nagysága.
Alig valamivel az *Élet az élet után* megjelenése után levelet kaptam egy családtól, helyesebben egy házaspártól, amelynek leányát meggyilkolták. Fiatal, ragyogó tehetségű tanár volt, akit egy a lakásukban tetten ért tolvaj megölt. Mivel egyetlen gyermek volt, szüleinek élete merő szomorúság volt az ő halála óta.
Levelükben megírták, hogy amikor a halálközeli élményekről olvastak, sokkal jobban el tudták viselni a fájdalmas veszteséget.
A halálközeli élménykutatók közül mindenki tud történeteket olyanokról, akik megbékéltek valamelyik szerettük halálával, miután hallottak a halálközeli élményekről. Úgy vélem, a halálközeli élmény sok gyászoló emberrel megérteti, hogy a halál átmenet egy másik helyre, s hogy bár a halálhoz vezető események gyötrelmesek lehetnek, ha egyszer valaki elhagyta a testét, már nincs többé fájdalom, hanem nagy megkönnyebbülés érzése veszi át a helyét. Sőt, sok halálközeli élményeset tanúsága szerint még a szeretteinkkel való találkozásra is sor kerül a szellem birodalmában. Ez önmagában véve is megnyugtat sok embert.

A halálközeli élményesetek hatása az öngyilkosokra

Ezt a témát úgy közelíthetjük meg a legjobban, ha megvizsgáljuk a halálközeli, élmény hatását azokra, akik öngyilkossági kísérlet eredményeként maguk élték azt át.
Dr. Bruce Greyson széleskörű vizsgálatot folytatott ezeknek az embereknek a körében és megállapította, hogy nemcsak egy halálközeli élmény átélése, hanem már a halálközeli élmény létezésének ismerete is lényegében megszünteti az öngyilkosság utáni vágyat. Dr. Greyson a vészhelyzetek pszichiátriájának doktora a University of Connecticuton nap mint nap foglalkozik öngyilkossági kísérletekkel. Megállapítása szerint, ha összehasonlítunk egy olyan csoportot, amely átélte a halálközeli élményt öngyilkossági kísérlet eredményeként, egy

másik csoporttal, amely nem élte azt át az öngyilkossági kísérlet alkalmával, akkor azt fogjuk találni, hogy a halálközeli élményt átélők közül majdnem senki sem fogja újra megpróbálni, hogy megölje magát. Másrészt viszont azoknak, akik nem éltek át halálközeli élményt, igen nagy százaléka újból meg fogja kísérelni, hogy öngyilkosságot kövessen el. Így háta halálközeli élmény átélése az öngyilkossági hajlam feloldására irányul.
Egy New York-i kutató odaadta halálközeli élményt átélők esettanulmányait olyan pácienseknek, akik öngyilkosságot kíséreltek meg. Azt találta, hogy ezáltal sikerült az öngyilkosságnak, mint megoldásnak a gondolatát kiverni a fejükből. Ezt a kísérletet többször is megismételte, s az eredmény mindig ugyanaz volt: a halálközeli élmény hatása valóban visszatartja az embereket attól, hogy öngyilkosságot kövessenek el.
Ezek az eredmények nem lepnek meg engem. A reményvesztettség gyakran oka öngyilkosság elkövetésének. Az ilyen emberek tehernek érzik az életet és űrt a lelkiekben, a hitben. A halálközeli élmény kitölti ezt az űrt. Ahol korábban úgy érezték ezek az emberek, hogy az élet nem vezet sehova sem, ott most azt érzik, hogy gazdag és beteljesedést nyújtó túlvilág várja őket. Ez a tudás enyhíteni tudja az életük folyamán felmerülő szenvedést. Azt az érzést kelti bennünk, hogy az életet érdemes élni.
Egy barátom az ilyenfajta reagálásnak volt tanúja egy szomszédja esetében, aki lényegében saját maga elhanyagolásával követett el öngyilkosságot. A barátom telefonja a nap kellős közepén egyszer csak elnémult. Minthogy a szomszédok zöme nincs ilyenkor otthon, mert dolgozik, egy visszavonultan élő, idősebb hölgyet akart megkérni, kissé lejjebb az utcában, hogy használhassa az ő telefonját és jelezhesse a problémát a telefon társaságnak.
A konyhaajtón kopogott és hallotta, ahogy az asszony a lakás távolabbi részéből lassan és kínosan csoszogott az ajtó felé. Beengedte őt, majd az erőfeszítéstől kimerülten leült a konyhaasztalhoz és elkezdett oxigént lélegezni egy nagy zöld tartályból.
Amikor a barátom befejezte a telefonját, beszélni kezdett az öreg hölggyel és úgy találta, hogy orvosilag semmi baj sincs vele. Az asszony maga is azt mondta, hogy ó csak egyszerűen öreg és deprimált és az örökös üldögélés annyira legyengítette, hogy az orvosa egy oxigénpalackot adott neki, hogy így megkönnyítse számára még azt a kevés mozgást, amit egyáltalán végez.
Barátom nem volt hajlandó elfogadni ezt a magyarázatot. Az volt a véleménye, hogy az öregasszony csak a mozgáshiány miatt senyved és elhatározta, hogy megpróbálja valamiképpen a hangulatát befolyásolni. Hazament, majd visszatért az *Élet az élet* után egyik példányával és odaadta neki olvasni.
Néhány nappal később látta, hogy az asszony lassan sétál már fölfelé az utcán, a könyvvel a kezében. Mikor találkoztak, áradozva mondott neki köszönetet, elmondta, hogy több mint egy év óta most először van el otthonról, mivel most először érezte úgy, hogy kedve volna hozzá. Már nem érzi olyan rosszul magát az öregkora és annak elkerülhetetlen következményei miatt - mondta. Az élet utáni élet reménye növelte benne a készséget, hogy elfogadja a jelen körülményeit.
Barátom különben most arról tudósított, hogy a szóban forgó idős asszony tevékenyen kertészkedik és már nincs szüksége a szinte elmaradhatatlan nagy, zöld oxigénpalackokra.

Megváltozik-e a tudomány a halálközeli élmények bebizonyításával?

A tudósok állítása szerint a világot természeti törvények egész sora kormányozza. Például az az elképzelés, hogy a lábunkat a nehézségi erő tartja a föld, mint bolygó felszínén, a nehézségi erő törvényének leegyszerűsítése. Egy másik ilyen törvény szerint .a földön minden életforma szénvegyületen alapszik. A tudomány világa ezeken és sok más feltevésen alapszik és ezért értünk el jelentős haladást, mert ismerjük ezeket a törvényeket és szerintük élünk
Ha a halál utáni élet bizonyításával történetesen egy új dimenziót nyitnánk meg, az

forradalmasítaná a tudományt, mégpedig azáltal, hogy a már ismerteken kívül egyéb dimenziókat honosítanánk meg tudományos vizsgálatra.
Például ha bebizonyítanánk, hogy valaki ott tudja hagyni a testét és keresztül tud menni falakon pusztán azáltal, hogy rágondol, az megváltoztatná a tudomány állásfoglalását a közlekedésről és mozgásról, nem is említve az élet sajátosságait.
Bebizonyítaná, hogy létezik egy másik, egész világ, amely biztosan fejlettebb, mint amiben mi élünk. Egy ilyen megállapítás következményei csaknem leírhatatlanok. El tudjuk azt képzelni, hogy behatolunk egy másik dimenzióba és beszélünk rég elpusztult civilizációk tagjaival? Vagy, ha már erről van szó, el tudjuk képzelni, milyen hatással lenne a szellemi világ bizonyítása a hadviselés tudományára? Azt hiszem, teljesen elavulttá tenné azt.
Ha tudnánk, hogy létezik egy szellemi világ, amelyben egyedül a szeretet és a tudás fontos, és hogy azok a tényezők, amelyekért a háborúkat vívják - pénz, terület, politikai hatalom -, csak itta földön bírnak fontossággal, akkor ez bizonyára megváltoztatná az ellenségnek tekintett emberekkel szembeni magatartásunkat és elképzeléseinket.
Ennek az lenne az eredménye, hogy új megvilágításban tekintenénk ezekre az emberekre. Végtére is egy szellemi világ létezése azt jelentené, sorsunk az, hogy egy örökkévalóságot töltsünk ezekkel az emberekkel. És azt is jelentené, hogy az élet utáni életünkben képesek volnának pontosan megtudni, hogyan éreztek ők a földi élet iránt és irántunk. Pusztán annak a tudata, hogy egy ilyen világ létezik, biztosan sokkal türelmesebbé tenne bennünket egymás iránt.
Van azonban egy probléma a halálközeli élményekkel: ahogy a dolgok most állnak, ezeknek csak anekdota-értékű bizonyító ereje van. Eddig nem volt lehetséges őket tudományosan reprodukálni, vagy közelebbről megvizsgálni annál, mint amit élőszónak hívhatunk. A halálközeli élmények jelenségét nem tudjuk reprodukálni, a tudomány számára ezek a történetek csak azt bizonyítják, hogy létezik valami, ami azokkal az emberekkel történik, akik majdnem meghalnak.
Bár ezek az elbeszélések rendkívül meggyőzőek számomra és sok más orvosnak is, amíg nem lehet őket mesterségesen eredményesen előidézni, a halálközeli élményt mindig meg fogják kérdőjelezni.

Újszerűségük miatt érdekesek-e a halálközeli élmények?

Egyesek állítása szerint a halálközeli élményesetek azért érdeklik a közönséget, mert újszerűek. Az *Élet az élet után* című könyvemet úgy idézik egyesek, Mint amely a halálközeli élmény első feljegyzett leírása. A téma újdonságának felismeréséből egyesek azt a következtetést vonták le, hogy az érdeklődés előbb-utóbb megcsappan és a halálközeli élmény ugyanúgy fog járni, mint a hula-hop.
Tulajdonképpen egyik sem igaz a fentiek közül. Már nagyon régen előfordultak esetek a történelem folyamán, az ókori Görögországig a Platón Államában említett referenciákig visszamenőleg írtak.
Ma már sokkal több halálközeli élménybeszámoló áll rendelkezésre, mint két évtizede, hála a cardiopulmonális újraélesztési technika fejlődésének. Ez az életmentő eljárás lehetővé teszi, hogy sokkal több embert hozzunk vissza a halál küszöbéről, mint ahányan korábban életben maradtak volna.
Azoknak az embereknek a többsége, akikkel beszéltem, harminc-negyven évvel ezelőtt biztosan meghalt volna, mert nem tudták volna újraéleszteni. Így ma már a halálközeli élmények nem csupán különös furcsaságokat jelentenek kétes-értékű orvosi lapokban, mint pár évvel ezelőtt, hanem ma már száz- és ezerszámra találunk olyanokat, akik átmentek ezen az élményen.
Egy másik különbség az előzőkhöz képest abban áll, hogy az emberek sokkal inkább hajlandók ma már tapasztalataikról nyíltan beszélni. Az emberek kevésbé félnek attól, hogy

egy doktor bolondnak bélyegzi őket. S természetesen nem kell már attól rettegniük, hogy bezárják őket a bolondok házába, egy elmegyógyintézetbe, mint harminc évvel ezelőtt.
Az emberek ma már beszélnek különös élményeikről. És ehhez társadalmi segítséget is kapnak a többi halálközeli élményt átélt társuktól. Minthogy történelmi párhuzamokat keresünk, mindenesetre meg kell említeni, hogy az első „élet az élet után" témájú beszámoló tudomásom szerint Nagy Gergely pápának a VI. századból származó
Párbeszédek című vallásos írásaiban található.

A *Párbeszédek* utolsó könyvében negyvenkét elbeszélés van, amelyek „bizonyítékát" szolgáltatják a lélek halhatatlanságának. Ezek különböző halálos-ágyi víziók, szellem-történetek és halálközeli beszámolók. A legtöbbet Gergely pápa színesebbé, gazdagabbá tette, hogy alkalmassá váljanak komoly erkölcsi magyarázatokra.

Az alábbi beszámoló egy katona 'haláláról" szól, aki visszatérése után meggyőző képet ad a túlvilágról, és leírja egy István nevű, konstantinápolyi kereskedő sorsát is.

„Ebben a városunkban történt, hogy egy bizonyos katonát lesújtott a pestis. Eltávozott a testéből, amely élettelenül feküdt, de csakhamar visszatért belé és elmondta, ami vele történt. Abban az időben sok ember tapasztalt ilyen dolgokat. Elbeszélte, hogy egy hidat látott, amely alatt sötét, fekete folyó vágtatott és elviselhetetlenül rossz szagú pára gőzölgött belőle. A hídon túl azonban pompás mezők voltak, zöld fűvel és illatozó virágokkal. A mezőkön fehér ruhába öltözött embereket látott gyülekezni. A levegőt betöltő illat oly kellemes volt, hogy már ez maga is kielégítette az ott lakók [minden szükségletét], akik arra sétálgattak. Itt mindenkinek megvolt a maga külön lakóhelye, melyet csodálatos fény árasztott el. Éppen egy hatalmas méretű házat építettek, látszólag arany téglákból, de nem tudott rájönni, hogy kinek a számára. A folyó partján is voltak lakóhelyek, némelyiket megfertőzte a folyóból felszálló, bűzös pára, míg másokat ez egyáltalán nem érintett.

A hídon egy vizsgát kellett kiállni. Ha méltatlan személy akart átkelni rajta, elcsúszott és beesett a sötét és bűzlő vízbe. Az igazak viszont, akiket nem korlátozott a bűn, könnyedén és szabadon keltek át a boldogság övezetébe. Visszaemlékezett rá, hogy látta Pétert, egyházközségünk egyik elöljáróját, aki négy éve halt meg, a híd alatti borzalmas iszapban feküdt, óriási vaslánc alatt. Mikor megkérdezte, hogy ez miért van, azt a választ kapta, ami pontosan azt juttatja eszünkbe, amit ennek az embernek a cselekedeteiről tudunk. A válasz így hangzott: „Azért szenvedi ő el ezeket, mert valahányszor parancsot kapott arra, hogy valakit megbüntessen, az ütéseket inkább kegyetlenségből, mint engedelmességből mérte." Aki csak ismerte öt, jól tudja, hogy így cselekedett.

Aztán látott egy bizonyos zarándok-papot is, aki épp olyan magabiztosan közeledett a hídhoz és kelt át rajta, mint amilyen egyenességet tükrözött egész élete. Azt állította továbbá, hogy felismerte azt az Istvánt, akiről korábban már beszéltünk. Amikor ez utóbbi megkísérelte a hídon való átkelést, a lába megcsúszott és testének alsó fele lelógott a hídról. Undorító emberek jöttek elő a folyóból, megragadták őt a csípőjénél, hogy lehúzzák. Ugyanakkor ragyogó fehérbe öltözött emberek kezdték felfelé húzni a karjánál fogva. Miközben ez a küzdelem folyt, amelyben a jó szellemek fölfelé, a rosszak meg lefelé húzták őt, azt, aki mindezt megfigyelte, visszaküldték a testébe. így hát sohasem tudta meg a küzdelem kimenetelét. Ami azonban Istvánnal történt, megmagyarázható életének eseményeivel. Ugyanis benne a test ördöge harcolt az alamizsnálkodás jótetteivel. Mivel lefelé vonszolták a csípőjénél fogva, és felfelé húzták a karjainál, könnyen belátható, hogy bár szívesen osztott alamizsnát, de nem teljesen tartózkodott a testi bűnöktől, amelyek visszahúzták őt. Hogy melyik fél győzött ebben a mérkőzésben, az rejtve maradt a szemtanúk elől, és számunkra sem világosabb, mint annak, aki mindezt látta és aztán visszatért az életbe. Az azonban bizonyos, hogy bár István, mint említettük már, megjárta a poklot, életmódját nem javította meg teljesen. Következésképpen, amikor sok évvel később végleg elhagyta a testét, még mindig szembe kellett néznie ezzel az élet-halál harccal.

Következtetés

Mindjárt az *Élet az élet után* megjelenése után nyilvánvalóvá vált, ez olyan rendkívül népszerű téma, hogy életem már sohasem lesz többé ugyanolyan, mint korábban. Hamar megértettem, hogy a halál az emberiség legnagyobb rejtélye, és mindenkit érdekel a megoldása.

A halálközeli élmény azért érdekel bennünket, mert a szellemi lét legkézenfekvőbb olyan bizonyítéka, ami egyáltalán található. Valóban az alagút végén lévő fényt jelenti.

5. fejezet

MIÉRT NEM ELMEBETEGSÉG A HALALKÖZELI ÉLMÉNY?

Dr. Michael Sabom egyik előadása végén felállt egy ingerült kardiológus és szembefordult a neves halál-közeli élménykutatóval. Előadta, hogy már vagy harminc éve orvos és hogy ezen idő alatt sok-száz embert hozott vissza a halál széléről.

„Évek óta az érintett területen dolgozom," -mondta mérgesen. „De még sohasem beszéltem olyan beteggel, aki csak egy ilyen halálközeli élményt is átélt volna."

Mielőtt Sabom válaszolhatott volna, a doktor mögött felállt egy ember. „Én is azok közé tartozom, akiket ön megmentett és kereken megmondom, ön volna - az utolsó, akinek halálközeli élményemről beszélnék."

Világos, milyen következtetést vonhatunk le ebből a nézeteltérésből: sok orvos és egészségügyi dolgozó nem viseltetik szimpátiával a halálközeli élményen átesett személyek iránt, mivel nem tudják, hogyan bánjanak velük, és nem is nagyon értik meg őket. Sok halálközeli élményalany, akikkel az évek során alkalmam volt beszélni, bevallotta, orvosa azt tanácsolta neki, hogy ne foglalkozzék élményével. A legjobb esetben kijelentették, hogy a halálközeli élmény rossz álom volt, amit el kell felejteni. A legrosszabb esetben azt hozták értésére, hogy az élmény valamilyen formája az elmebetegségnek, amit egy ideggyógyász kerevetén, vagy egy elmegyógyintézetben kellene kezelni. Nem törődtek azzal, hogy a halálközeli élményről mint pozitív és felemelő élményről beszéltek. Sok egészségügyi szakember részére a halálközeli élmény az őrültség jele.

A meginterjúvolt halálközeli élményalanyok még nagyobb része meg sem kísérli, hogy beszéljen az élményéről az orvosának, vagy éppen a rokonainak és barátainak. Visszatérésük pillanatától tisztában vannak azzal, hogy bolondnak tartanák őket, ha beszélnének bárkinek is az „alagútról", vagy a „fénylényről". Így aztán megtartják maguknak ezt a csodálatos élményt, és senkinek, soha nem beszélnek arról az eseményről, amely annyira átalakította őket. A halálközeli élmény elbeszélése néha egy egész sor bajt hoz maga után.

Ez történt Martha Todd-dal, aki egy déli egyetemen volt elismert angoltanár. Évekkel ezelőtt igen jelentős halálközeli élményben volt része, amikor egy ciszta eltávolítása miatt rutinjellegű sebészeti beavatkozásnak vetették alá. Csaknem közvetlenül az altatószer beadása után allergiás reakció következtében leállt a szívműködése. Emlékezett rá, az orvos odakiáltott valakinek, hogy hozza a reanimációs készletet, az újraélesztéshez szükséges berendezést. Tudta, hogy „bajban" van, de ugyanakkor „olyan nyugodtnak érezte magát, hogy nem aggódott". Valaki azt mondta a helyiségben, hogy „megállt a szíve", s ezután az alábbi eseménysor történt:

„Azt vettem észre, hogy a mennyezet felé lebegek Nagyon tisztán láttam mindenkit az ágyam körül, még a saját testemet is. Furcsának találtam, hogy annyira izgatottak a testem miatt. Jól éreztem magam, és ezt tudatni szerettem volna velük, de úgy látszott, hogy erre nincs mód. Mintha valami fátyol, vagy függöny lett volna köztem és a többiek között.

Aztán észrevettem egy nyílást, ha egyáltalán így hívhatom. Hosszúnak és sötétnek tűnt, és elkezdtem keresztülrepülni rajta. Zavarodott voltam, de mégis jókedvű. Ebből az alagútból a meleg, ragyogó szeretet és fény birodalmába érkeztem. A szeretet mindent betöltött. Körülvett engem és úgy látszott, hogy teljesen átitatja a bensőmet. Egyszer csak megmutatták nekem, vagy csak láttam, az életem eseményeit. Hatalmas panoráma-szerűen tárultak elém, s mindez egyszerűen leírhatatlan volt. Halott ismerősök voltak ott velem a fényben, egy egyetemi barátnőm, a nagyapám, egy nagynéném stb. Boldogok voltak, sugárzottak az örömtől.

Nem akartam visszamenni, de valaki a fényből azt mondta, hogy mennem kell. Azt mondta,

hogy még nem teljesítettem az életben azt, amit kell. Hirtelen zökkenéssel visszatértem a testembe."

Csaknem azonnal az élmény után tudta már Martha, hogy élete megváltozott, hogy új realitások nyíltak meg számára és többé már nem lesz ugyanaz, mint volt. El akarta mondani élményét a családjának, a barátainak, sőt az orvosának is. De amikor a megfelelő szavakat kereste az eset elmagyarázásához, rájött a szörnyű valóságra. Ahelyett, hogy érdeklődést és élvezetet látott volna az ágya körül lévők arcán, megütközést és félelmet vett észre. „Azt gondolták, hogy elvesztettem a józan eszem" - mondta Martha. „Anyám nagyon aggódott. Először megpróbált prédikálni nekem. Azt akarta megmagyarázni, hogy az embert könnyen magával ragadja a Biblia, s hogy meg kell őriznem a józanságomat. Én meg azt próbáltam megértetni vele, hogy semmi olyanról sem beszéltem, amit a templomban hallottam, vagy olvastam, hanem hogy ez megtörtént velem."

S ha a szülei rosszul viszonyultak hozzá, akkor az orvosa még rosszabbul. „Azt mondta a szüleimnek, hogy delíriumban vagyok és hallucinálok. Azt akarta, hogy azonnal keressünk fel egy pszichiátert. Azt feltételezték, hogy elvesztettem az eszemet és elmegyógyintézetbe küldtek kezelésre. Egyszerűen nem tudtam elhinni, hogy ilyesmi történhet velem.

Szeretném azt gondolni, hogy másképpen alakulnának a dolgok, ha Martha Todd ma esne át halálközeli élményen. Először is ma már a pszichiáterek és pszichológusok tudnak a halálközeli élményről, tehát az azt átélt személy nem kerülne elmeosztályra. Sajnos azonban sok orvos és kisegítő személyzete csak keveset tud a halálközeli élményről, és arról főleg, hogy miben különbözik az elmebetegségtől. S mivel ők azok, akikkel a halálközeli élményt átélt személy valószínűleg elsőnek találkozik az esemény után, könnyen előidézhetik, hogy az illető szégyellni fogja ezt a szép élményt. Ez annál is inkább rossz, mert az elmebetegségtől eltérően a halálközeli élmény valószínűleg jobb lelki beállítottságot és kiegyensúlyozottságot eredményez az illetőnél ahhoz képest, mint amilyennel az élmény előtt rendelkezett. Az elmebetegség viszont boldogtalansághoz, reménytelenséghez, depresszióhoz vezet.

Egyes egészségügyi szakemberek még ma is fenntartják, hogy a halálközeli élmény az elmebetegség egyik formája: Ennek az az oka, mert nagyon felületesen vizsgálva, a tipikus halálközeli élmény hasonlít az elmebetegségek némelyik formájához. Hangsúlyozom, hogy a halálközeli élmény csak felületesen hasonlít ezekhez a problémákhoz. De ha alaposan megvizsgáljuk a kérdést, mint ahogy most majd következik, látni fogjuk, hogy az elmebetegség nem hasonlít jobban a halálközeli élményhez, mint a bárány az oroszlánhoz.

A leggyakrabban az alábbi mentális károsodást kapcsolják össze a halálközeli élménnyel: 1 a súlyosabb elmebetegségeket, mint a skizofrénia és a parancia, 2. néhány organikus agy elváltozást mint a delirium, demencia, és a „temporális lebeny-epilepszia" néven ismert állapot. Vessünk egy pillantást most arra, hogyan keverik össze ezeket a rendellenességeket a halálközeli élménnyel, és ami még fontosabb, hogy mennyire nem hasonlítanak hozzá egyáltalán.

Skizofréniával összefüggő elmebajok

Az elmebaj - egyszerűen megfogalmazva -- olyan állapot, amelyben az emberek elszakadnak a valóságtól. Például, nincsenek többé- kapcsolatban a körülöttük lévő világgal. Ez a probléma számos tünetben nyilvánul meg:

Hallucinációk: Nem létező emberek, vagy dolgok látása.

Téveszmék: Olyan téves elképzelések, amelyekről az illetőt nem lehet lebeszélni, például, amikor valaki Napóleonnak képzeli magát.

Összefüggéstelen képzettársítások: Olyan állapot, amikor valaki az egyik gondolatról egy másik, vele kapcsolatban nem álló gondolatra ugrik, zűrzavaros és gyakran

megfejthetetlen módon.

Bár sokféle elmebaj van, a skizofrénia valószínűleg a leginkább ismert. Ez az az állapot, amely „hangok hallásával" (hallási hallucinációk), furcsa modorossággal, összefüggéstelen asszociációkkal jár együtt, amikor az illető furcsa, értelmetlen szavakat, mondatokat használ, amit neologizmusoknak neveznek, és fokozatosan rosszabbodó apátiába süllyed.

Egy skizofrén megbetegedés esetén előfordulhat, hogy az illető személyt hangok, kaotikus, töredezett gondolatok gyötrik és személyiségére annyira rossz hatást gyakorolnak, hogy sok esetben a betegség általános kimenetele hanyatló jellegű. A skizofréniások gyakran elszigetelődnek, képtelenek értelmes módon kapcsolatba kerülni bárki mással. Röviden, alkalmatlanná válnak arra, hogy társadalomban éljenek.

Máris láthatjuk a különbséget e között a borzasztó elmebetegség és az általában felemelő halálközeli élmény között. Igaz ugyan, hogy sok halálközeli élményt átélt ember hall hangokat élménye közben, de ezek a hangok összefüggő szavak, nem pedig megfejthetetlen zagyvaság.

Amikor a skizofrének arra való képessége, hogy megbirkózzanak a társadalommal, minden valószínűség szerint lefelé hanyatlik, ugyanakkor a halálközeli élményt átélt személyek rendszerint jobban megállják a helyüket a körülöttük lévő világban. S jóllehet a halálközeli élményalanyok talán látták élményük alkalmával a „Fénylényt", azért még nem képzelik magukat Napóleonnak, vagy Istennek. A halálközeli élmény összefüggő élmény, amely megtörténik, elmúlik és pozitív hatással van az ember életére. A skizofrénia összefüggéstelen élményekből tevődik össze, amelyek hosszú időn át, néha egy egész életen át is folytatódhatnak és rendszerint magukkal rántják a benne szenvedőt.

Pszichiáteri tapasztalatomban a halálközeli élmény és a skizofrénia közötti hasonlóság felületesnek tűnik és gyorsan eltűnik, ha közelebbről figyeljük meg az egyedi eseteket. Ennek igazolására idézni fogok két interjúból - az elsőt egy skizofréniással folytattam, a másodikat egy olyan személlyel, aki halálközeli élményt élt át. Mindegyik interjú tipikus a maga nemében. Bizonyára segíteni fognak önöknek, hogy eldöntsék, vajon szellemileg betegnek kell-e tekinteni a halálközeli élményen átesett személyeket.

A *skizofréniás*

Az alábbiakban egy interjú-részlet következik, amely egy elmegyógyintézetben egy ötvennyolc éves, krónikusan skizofréniás asszonnyal. Az orvos azért kérdezte ki, hogy képet kapjon arról, min ment keresztül az asszony az életben, és mi forog a fejében.

Orvos: Jó napot. Szeretném tudni, mi hozta önt ide a kórházba. Miért jött be?
Helen: Nem tudom, miért hoztak be ide.
Orvos: Nos, milyen problémái, nehézségei vannak ma? Zavarja önt valami?
Helen: Hát, tudom, hogy azok az emberek rádióhullámokat bocsátanak a fejembe ... nem a mi világunk frekvenciáján.
Orvos: Milyen emberek azok?
Helen: Nem tudom, kicsodák. Legalább . ezer mérföldre vannak. De állandóan küldenek üzeneteket a fejembe. Kérem, hívja az FBI-t, jöjjenek le ide. Tudom, ki tudják deríteni, hogy honnan jönnek a rádióhullámok. Ez kezd rémes lenni. Állandóan jön az adás a fejembe.
Orvos: Most is adnak?
Helen: Igen, most is.
Orvos: Most hallja őket?
Helen: Igen.
Orvos: Tehát most hangokat hall?
Helen: Igen.
Orvos: Meg tudja mondani, mit üzennek a hangok?
Helen: Nos, nem tudom pontosan megmondani, hogy mit mondanak.
Orvos: Férfihangok, Vagy női hangok?

Helen: (Néhány pillanatot vár, figyel és töpreng). Nem tudom.

Ez a rövid töredék egy sokkal hosszabb interjúból igen jellemző arra nézve, hogyan beszélnek a skizofrének az általuk hallott hangokról. A páciensek legtöbbször nem hallják, hogy mit mondanak a hangok. Ezek távoliak vagy töredékesek. Néha meg úgy hangzanak, mint egy távoli mennydörgés moraja. Amikor pedig meg tudják érteni a hangokat, akkor rendszerint ellenséges dolgokat mondanak a hangok a páciensnek, vagy a környező emberekről.

Abból, ahogyan a skizofrének viselkednék, világos, hogy ezek a hallucinációk minőségileg a hallással vannak összefüggésben. Amikor hallják a hangokat, gyakran forgatják a fejüket, vagy mozgatják a szemüket és fülüket a beszélgetés irányába.

A halálközeli élményalany

Az előző ellentéteképpen vizsgáljunk most meg egy kivonatot abból az interjúból, amely egy Alice nevű, hatvanéves hölggyel készült, akinek klasszikus halálközeli élménye volt, amikor szívroham miatt újraélesztették. Ebben az interjúban elmondta, hogy elhagyta a testét és felülről figyelte az újraélesztést. Majd egy alagúton keresztül ragyogó fénybe került, ahol három elhunyt rokonával, anyjával, apjával és nővérével találkozott. A kérdező később részletesen érdeklődött halálközeli élménye jellegzetességeiről.

Orvos: Nos, az imént azt mondta, hogy amikor a testén kívül volt a kórteremben, látta azokat, akik megpróbálták a szívét újból elindítani és hogy értette, mit beszéltek.

Alice: Igen, értettem. De nem tudtam a figyelmüket felkelteni. Számukra ez olyan volt, mintha nem - lettem volna ott.

Orvos: Azt szeretném tudni, hogyan tudta megérteni, hogy mit beszéltek? Úgy értem, hogy hallotta a hangjukat, vagy inkább olyan volt, mintha ...

Alice: Ó, nem, nem hallottam hangokat. Ez nem olyan, mint amikor ön hall hangokat, vagy ahogyan én hallom most önt. Nem emlékszem rá, hogy bármit is hallottam volna a fülemmel, mint most ezt. Nem, az ember megérti őket anélkül, hogy szavakat kellene mondani. Meg tudtam érteni, amit az orvosom gondolt. Éreztem, mennyire aggódik miattam és hogy azt gondolta, meg fogok halni.

Azt-akarta mondani: „Jobb, ha hívjátok a családot, mert meg fog halni." Tudtam, hogy ezt fogja mondani. Nem olyan volt, mintha egyáltalán hallanám a hangját. Azt hiszem, aztán nem is hallottam a hangját. Halott voltam. Egyszerűen csak felfogtam, amit gondolt.

Orvos: Mondta a doktora valakinek, hogy hívják az ön családját? Tudja ön ezt?

Alice: Igen, mondta. Hosszasan beszéltem erről a doktorommal, és nem tudta, hogy mire vélje ezt. Kérte, hogy beszéljek csak erről több alkalommal is és közben csak rázta a fejét. Elismerte, hogy mindaz, amiről beszéltem, valóban megtörtént, de nem tudta elhinni, hogy én tudok ezekről, mivel azt hitte, hogy én akkor halott voltam.

Orvos: Így hát hívta az ön családját? Vagy mondta valakinek, hogy hívja?

Alice: Igen, megmondta, hogy ezt tette, pontosan úgy, ahogy én tudtam. És más dolgokról is, amit említettem neki, megmondta, hogy úgy történtek.

Orvos: S ön mégis azt mondta, hogy ez nem egészen olyan volt, mint a hallás?

Alice: Úgy van. Inkább olyan volt, mintha olvasnám a gondolataikat. Láttam, ahogy mozog a szájuk, amikor beszéltek, de nem emlékszem, hogy hallottam volna a hangjukat. Inkább a megértés játszott szerepet. Megértése annak, amit gondolták.

A kérdező ezután további részleteket kért Alice-től élményének arról a részéről, amikor az alagúton való áthaladás után anyja, apja és nővére jelenlétében találta magát, akik mind sok évvel azelőtt haltak meg.

Orvos: Ugyancsak ebben a fényben történt, hogy ön úgy érezte, néhány meghalt rokonával van együtt.

Alice: Igen. Apám, aki 1932-ben halt meg, úgy hiszem. Anyám volt még ott, ő 1949-ben

hunyt el és a nővérem, aki 1970 körül.

Orvos, Érezte azt, hogy valamiképpen kommunikál velük?

Alice: Ó, igen. Sok-sok szeretetet éreztem, mindkét irányban. Tudtam, mi van a szívükben. Ők is azt mondták, hogy vissza kell mennem. Tudták, hogy még nem számítottak ott rám. Azt mondták, hogy vissza kellene mennem és befejeznem az életemet.

Orvos: Hm. Tudja, hogy mit értettek ezen?

Alice: Nem. Sohasem jöttem rá, miért nem engedték meg, hogy ott maradjak. De úgy gondolom, az ő helyzetükben ezt jobban tudták, mint én. Még mindig nem tudom, miért kellett visszatérnem.

Orvos: Azt mondta tehát, közölték önnel, hogy vissza kell jönnie. Olyan volt ez, mintha hallotta volna őket?

Alice: Nem, doktor úr. Most sem volt ilyen. Ha az ember odaát van, nincs szüksége szavakra. Az ember azonnal tudja, mire gondolnak, és ők is tudják ugyanezt mirólunk. Nem tudom jobban kifejezni ezt.

Amint látják, lényeges különbség van egy elmebeteg élménye és egy halálközeli élmény között. Mint már említettem, a halálközeli élmény gazdagabbá teszi az illetőt, több örömöt és boldogságot nyújt. Az elmebajos jelenségek ellenkező irányba mutatnak, depresszióba és kétségbeesésbe hajlanak.

Ezen túlmenően nem állíthatjuk azt sem, hogy a halálközeli élményen áteső személyeknek hallucinációik lennének, amikor a testen kívüliséget élik át, mivel a hallucináció fogalmához az tartozik hozzá, hogy az érintettek nincsenek kapcsolatban környezetük realitásaival.

Alice esetéből jól látható, mennyire tisztában volt azzal, hogy mi ment végbe azalatt, amíg „halott" volt. Nem ritka az ilyen eset. Más kutatók és én magam is úgy találtuk, hogy a testen kívüliség élményét átélő halálközeli élményalanyok meg tudták mondani, hogy mi ment végbe a környezetükben, annak ellenére, hogy lényegében „nem voltak benne a képben" (az eseményekben). Sőt, a halálközeli élményalanyok történeteit később - kívülálló megfigyelők is igazolták, mint például az orvosi személyzet, vagy a családtagok. Ezeket a megfigyelőket újra meg újra megdöbbentette az a pontosság, amivel a halálközeli élményalanyok a történteket leírták.

Organikus elmezavarok

A legtöbb halálközeli élmény alkalmával az agy oxigénhiányban szenved: Mivel az agy sajátságos módon tud reagálni arra, ha meg van fosztva ettől az életfontosságú gáztól, sokan arra következtettek, hogy a halálközeli élmény csupán az agy reakciója a kényszerhelyzetben, illetőleg az általában „delíriumnak" nevezett állapotban.

A delírium sokszor kísér súlyos betegségfajtákat és akut kémiai egyensúlyzavart idéz elő az agyban, amely rendszerint visszafordítható, az illető elmeállapotának károsodása nélkül.

A delíriumos személyt állapota megzavarja, tudata a körülötte lévő világról csorbát szenved. Gyakran vannak rémképekkel teli hallucinációi, amelyekben állatok, rovarok szerepelnek. A gondolatai töredékesek, rendezetlenek, nem tudja végiggondolni őket. A delíriumban lévő személy ritkán tud jól koncentrálni és ha éppen nem beszélget, visszaeshet a hallucinációs állapotba.

A delíriumos személyek úgy látszanak, mintha személytelenül figyelnék a hallucinációkat, mintha azok egy bizonyos távolságra, mozivásznon játszódnának. Egy beteg például azt mesélte, hogy vágtató lovakat látott egy hatalmas pusztán áthaladni. S bár úgy tűnt, mintha ott volna közöttük, mégis nagyon hasonlított a helyzet ahhoz, mintha egy vásznon látná az eseményt.

A delíriumos állapot feloldása után a betegeknek rendszerint csak ködös emlékeik maradnak róla vissza, és csak apránként, részletekben írják le ezeket. Nem úgy jellemzik a

leírtakat, mintha komoly, személyes jelentőségük lenne, vagy mintha önmagában véve is szellemi átalakulással járnának.

Az évek során számos delíriumban szenvedő embert kérdeztem ki, mind az aktív delírium állapotában, mind pedig később, amikor már a delírium megszűnt. Az az élmény, amiről ők számolnak be, teljesen különbözik a halálközeli élményalanyok élményétől.

A delírium áldozatai nem számolnak be a halálközeli élmény szokásos vonásairól: a testen kívüli élményről, a panoráma emlékképről, az intenzív és szétáradó szeretetről, vagy az egyéb jellemzőiről. A delíriumosok úgy számolnak be a velük történtekről, mintha az véletlen, zavaros aberráció volna, amelytől örömmel szabadultak meg. Nem úgy festik le élményüket, mint valami szellemi fordulópontot, egy olyan látomást, amely új értelmet és boldogságot hozott az életükbe. Nem úgy írják le, mint ami erkölcsi irányítást nyújtana. Valójában ritkán mondják róla, hogy több egy „rossz utazásnál".

Egyszer például egy, a hetvenes évei vége felé járó férfit hoztak be a kórházba, aki véletlenül túl nagy adag gyógyszert kapott. Igen zaklatott állapotban volt, zavarosan és összefüggéstelenül beszélt. Alkalmam volt kikérdezni, amikor lekötözve feküdt a vizsgálóasztalon, hogy ne dobálja magát és ne ártson magának. Amikor beszéltem hozzá, úgy tűnt, mintha a távolba nézne. Aztán egyenesen előre mutatott és azt mondta, hogy a folyó mentén rohanó vadászkutyákat nézi.

Két nappal később, amikor már visszatért a normális állapotba, semmire se tudott visszaemlékezni élményével kapcsolatban.

Számos alkalommal hívtak olyan betegekhez, akik aktív delíriumos állapotban voltak, vagy hallucináltak. Egy igen lázas férfi arról panaszkodott, hogy halakat lát úszni a feje körül. Egy súlyos égésekkel kezelt fiatalembert üstökben főzött kisgyermekek víziója kínozott. Egy harmincöt év körüli nő, aki súlyos beteg lett egy kisebb sebészi beavatkozást követő fertőzés miatt, azt mesélte, hogy koporsókat lát egy szép, zöld futballpályán. De a delírium által gyötört, meginterjúvolt emberek közül senki sem említette élményét olyan lelkesen, mint a halálközeli élményt.

Autoszkóp hallucinációk

Sok olyan elgondolkoztató orvosi jelenség van, amelyről a laikus közönség sohasem hall. Ezek közé tartoznak az autoszkóp hallucinációk is. Azért említem itt meg ezt a témát, mert egyes szkeptikusok azt állítják, hogy a halálközeli élményalanyok által említett testen kívüli élmény nem egyéb, mint autoszkóp hallucináció.

Van azonban egy nagy különbség a kettő között. Az autoszkóp hallucináció az ember saját képének kivetítése az illető saját látóterébe. A kérdéses személy tehát úgy látja magát, mint ahogy egy másik embert látna. Ez elég ritka jelenség, amely migrénszerű fejfájáshoz és epilepsziához társul. Tapasztalatom szerint - ezzel még sohasem találkoztam az orvosi irodalomban - szélütéssel is társulhat.

Az ebben szenvedők általában csak a felsőtestüket látják. Esetenként azonban teljes alakban is látják magukat. A kép nagyon gyakran utánozza az érintett személy mozgását. A képet rendszerint átlátszónak mondják, s a jelenség - számomra teljesen érthetetlen okok miatt - rendszerint szürkületben fordul elő. Azt mondják, hogy Lincoln elnöknek volt egy ilyen élménye a Fehér Házban. Egy éjjel a kereveten feküdt és látta a maga egész alakos képét, mintha tükörbe nézett Volna. Nehéz volna megmondani, hogy egy ilyen jelentés a Fehér Házból milyen hatást váltana ki most a nemzetben!

Tudomásom szerint Arisztotelész volt az első, aki egy ilyen autoszkóp hallucináció esetet feljegyzett. Egy olyan emberről tett említést, aki Athén utcáin sétált és közben gyakran látta saját magát a tömegben.

Közvetlenül a beteg elbeszéléséből értesültem egy ilyen esetről, amikor egy szélütéses embert vettem fel a kórházba. Elmondta, hogy akkor tapasztalta a betegség első jelét, amikor egy ünnepi ebéden a főasztalnál ült és kezdett a feje fájni. Nem sokat törődött vele, amíg fel nem nézett és látta magát, amint belép a Helyiségbe. Öltöny volt rajta, virággal a hajtókáján, és ment, hogy leüljön az egyik asztalhoz és kellemesen töltse az idejét.

Ez az ember úgy érezte, mintha kábítószer hatása alatt állna. S bizonyos értelemben igaza volt. A szélütés autoszkóp hallucinációt váltott ki nála. Az ilyen jelenségek léteznek és széles körű publikációk tárgyát képezik. Ám nagymértékben különböznek a halálközeli élmény folyamán előforduló testen kívüli élménytől.

A jellegzetes testen kívüli élmény esetén az illető személy arról számol be, hogy észlelési pontja az anyagi testén kívül volt, és a testét egy bizonyos távolságból látta. Testét nem látta átlátszónak, hanem olyan szilárdnak, mint a való életben. Emellett a tudatközpontját is az anyagi testén kívül lévőnek írja le.

Autoszkóp hallucináció esetén viszont a tudatközpont továbbra is az illető anyagi testén belül van, ahogy most önök tapasztalják, amikor ezt a könyvet olvassák.

A testen kívüli szemlélési pont egyéb vonatkozásban is más. Akik ezen átesnek, gyakran tudósítanak arról, hogy elkalandoznak a helyszínről és pontosan meg tudják mondani, mi ment végbe olyan helyeken, amelyeket anyagi testük nem foglalt el. Mivel az autoszkóp hallucináció perspektívája az anyagi testből indul ki, ez a jelenség nem teszi lehetővé az illetőnek, hogy változtassa a helyét.

Teljes mértékben csodálatosnak tartom, hogy az agynak vannak olyan beépített funkciói, mint az autoszkóp hallucináció. Fogalmam sincs róla, hogy ezek milyen célt szolgálnak. Azt azonban állíthatom, hogy az autoszkóp hallucinációnak nincs semmi köze a halálközeli élményhez.

„Isten és Ön között”

Remélem, sikerült bebizonyítanom, hogy kevés összefüggés van az elmebetegség és a halálközeli élmény között. Ez a felfogás egyébként kezd elterjedni a pszichiáterek körében is. Sok pszichiáter és pszichológiai tanácsadó már nem tekinti a halálközeli élményen átesett embert elmebetegnek, hanem kezd segíteni neki, hogy élményét be tudja építeni az életébe, azt pozitív módon tudja felhasználni és ne kelljen háttérbe szorítania.

Egy előadásom után találkoztam valakivel, aki kiváló példát beszélt el arról, hogyan tud a bölcs pszichiáter segíteni és ösztönző módon beavatkozni. Az illető neve Charlie Hill, s közel ötvenéves volt, amikor fekélyvérzés miatt soron kívül megműtötték és szívbénulást kapott.

Igen jellegzetes halálközeli élménye volt, de mivel akkor a hetvenes évek elején jártak, az ilyen eseményeket nem vitatták meg széles körben. Ezért amikor elbeszélte esetét a sebésznek és a feleségének, mindketten azt gondolták, hogy elméje megzavarodott. Charlie-t azonnal elküldték egy pszichiáterhez.

A pszichiáter türelmesen figyelt, amíg Charlie elbeszélte nevezetes és csodálatos élményét, amit a műtőasztalon élt át. Beszámolója végén a pszichiáter szemmel láthatóan meg volt hatva. „Mr. Hill, Ön nem elmebeteg” - jelentette ki. Önnek olyan lelki élménye volt, mint amilyenben nagy történelmi személyiségeknek volt része. Ami történt, az Isten és Ön között történt.

Ki kérhetne több megértést ennél?

6. fejezet

A HALÁLKÖZELSÉG KUTATÓI

Az *Élet az élet után* közzétételéig szinte nem volt egyáltalán kutatás a halálközeli élmények területén. Tulajdonképpen nem is volt érdeklődés szakmailag a téma iránt.

A legtöbb orvos egyszerűen nem vette figyelembe ezeket az eseteket, amikor a páciensek elmondták nekik. Néha úgy vélték, hogy betegeik „bolondok" és pszichiáteri, vagy kórházi gondoskodást javasoltak azoknak, akik ilyeneken átestek. Mint sok mai orvos, ügy a tíz évvel ezelőttiek sem hallottak még sohasem „túlvilági" élményekről. De még ha törődtek volna is azzal, hogy átnézzék ebben a témában az orvosi irodalmat, tulajdonképpen semmit sem találtak volna. Abban az időben csak néhány esettanulmány állt rendelkezésre, de egyetlen világos tanács sem arra vonatkozóan, hogy az orvos mit mondjon, vagy tegyen.

Ma már más a helyzet. Hála egy maroknyi kutatónak, akik elolvasták az *Élet az élet után*-t és akiket érdekelni kezdett a halálközeli élmény, az orvosoknak gazdag kutatási anyag áll rendelkezésre mind szóbeli, mind tapasztalati -, amelyből sokat tanulhatnak ezzel az általános jelenséggel kapcsolatban.

Azonban nemcsak a halálközeli élmény jellegzetességeit ismerhetik meg e bátor kutatók munkáinak tanulmányozása során, hanem tapasztalatokat gyűjthetnek arra nézve is, hogyan beszéljenek a betegekkel e csodálatos, de mégis titokzatos élményről.

Bátornak neveztem őket, mert valóban bátorságot kíván odamenni, ahol korábban még senki sem járt. A föld nagy kutatóihoz hasonlóan ezek az emberek a szellem, a lélek földrajzát kutatják. Egyesek, mint dr. Michael Sabom és Kenneth Ring, igen módszeresen végzik kutatásaikat, hogy megbízható orvosi megállapításokra jussanak. Dr. Melvin Morse is ugyanezeket keresi, csakhogy ártatlan kisgyermekek halálközeli élményeiből. Mások, mint pl. a filozófus Michael Grosso, a bölcselet szemüvegén át tekint a halálközeli élményre, hogy megállapítsa az élmény értelmét és kapcsolatát egyéb lelki jelenségekkel. Időnként mindnyájuknak nehézségekkel kell szembenézni, a puszta nevetségességtől az önmagukban való kételkedésig. Ennek ellenére siettetik a kutatást, mert érzik a gyötrő szükségét annak, hogy válaszolni tudjanak bizonyos kérdésekre.

Azok az emberek, akiket itt most kiemelek, a legtevékenyebb úttörői közé tartoznak ennek az új, gazdag kutatási területnek. Természetesen vannak még sokan mások. De akikről az alábbiakban szó lesz, azok a vezéregyéniségek.

Dr. Melvin Morse

Dr. Morse a Washington állam-béli Seattle-ben gyermekgyógyász, s az első volt azok között, akik gyermekek halálközeli élményeit tanulmányozták. Kutatásai azért különösen fontosak a halálközeli élmények tanulmányozása terén, mivel ő „naiv" népcsoporttal foglalkozik, olyanokkal, akiket még nem ért nagyobb mértékű vallásos vagy kulturális befolyás. Amennyiben az ő tapasztalataik ugyanolyanok, mint a sokkal idősebb halálközeli élményalanyoké, annak különös jelentősége van.

Dr. Morse azóta érdeklődik a halálközeli élmény iránt, mióta osztályos orvosként először találkozott e jelenséggel egy idahoi kórházban. S máig sem hagyta abba a kutatást.

„Hosszú ideig szkeptikus voltam" - mondta dr. Morse, amikor meglátogattam seattle-i otthonában. „Aztán egy napon olvastam egy hosszú cikket valamelyik orvosi lapban, amely úgy próbálta beállítani a halálközeli élményt, mint az agynak különféle trükkjeit. Akkor már kiterjedten tanulmányoztam a halál-közeli élményt és a cikkíró kutató által felsorolt

magyarázatok közül egyet sem tartottam elfogadhatónak. Végül is rájöttem, hogy figyelmen kívül hagyta a legnyilvánvalóbb magyarázatot valamennyi közül - nevezetesen, hogy a halálközeli élmény valóság. Kihagyta annak a lehetőségét, hogy a lélek valóban változtatja a helyét."

Saját szavaival elmondva álljon itt most dr. Morse története:

„Akkor kezdtem érdeklődni gyermekek halálközeli élménye iránt, amikor még osztályos orvos voltam egy Idaho állam-béli, pocatelloi kórházban. Éppen ügyeletes voltam, amikor egy lánygyermeket hoztak be, aki majdnem megfulladt. Csodálatos egy eset volt.

Úszni volt a YMCA (Keresztyén Ifjak Egyesülete) egyik uszodájában egy nagyon forgalmas napon, amikor tömegek vannak. Amikor már mindenki kikászálódott a medencéből, ő még ott feküdt annak fenekén.

Történetesen ott volt egy orvos. Méghozzá egy olyan, aki még a sporttáskájában is visz magával műszert meg gyógyszert, s így mindjárt a helyszínen el tudta kezdeni az újraélesztést. A kislányt aztán átvitték a kórházba, hívattak engem és felkértek, hogy nézzem meg.

Mély kómában volt: tág, fénymerev pupillák, semmi szaruhártya reflex. Azt hittem, hogy valószínűleg vége van, de azért computeres rétegvizsgálatnak vetettem alá, hogy lássam, valójában mennyire rossz állapotban van. Ehhez egy kanült kellett a vénájába vezetnem, hogy festéket fecskendezhessek be és az agyáról jó képet kapjak. Sose felejtem el azt a jelenetet, amikor a kanült beszúrtam. Mindenhová vér spriccelt ki, miközben a szülei és családtagjai imádkozva vettek körbe minket. Nem volt kétséges. számomra, hogy súlyos agykárosodást fog szenvedni. De tévedtem. Három nap múlva teljesen felépült.

Nos, amikor az egyetemre jártam, mindig azt mondták, hogy olyan kérdéseket tegyünk fel, amelyek nem korlátozzák a választ. Sose kérdezzünk úgy, hogy arra „igent" vagy „nemet" lehessen mondani. Ez lett az orvosi gyakorlatom átka. A társam ötven beteget vizsgál meg egy nap. Én azonban nem tudok ennyit, mert túl sokat fecsegek és hallani akarom az egész történetet.

Mindenesetre berendeltem a kislányt kontrollvizsgálatra, miután elbocsátották a kórházból. Beszélgetni kezdtünk „Mondd el, mi történt, amikor az uszodában voltál." Azt akartam tudni, hogy agyvérzést kapott-e, vagy valaki fejbeverte, vagy mi történt. Erre ezt válaszolta: „Arra gondol, amikor elmentem és a Mennyei Atya ölében ültem?".

Hűha, gondoltam. „Ez érdekesen hangzik" - mondtam. „Mesélj erről." Mondanom sem kell, meghökkentett, amit hallottam.

Amit ez a hétéves kislány elmondott, az oly részletes volt, hogy csodálatos. Elmondta, hogy egy sötét helyre került, nem tudta, hol volt, hogyan került oda. Nem tudott beszélni. Valószínűleg valami alagútféle volt. Aztán egy nő jött oda hozzá és üdvözölte. Hosszú, aranyszínű haja volt és Elisabethnek hívták. Kézen fogta őt, az alagút még sötétebb lett, a kislány azt vette észre, hogy tud járni, s együtt mentek oda, amit a gyermek mennynek észlelt.

Elmesélte, hogy ahová mentek, annak a helynek határa volt. A terület körnek látszott, ahová nem tudott belátni, mivel a körülötte lévő határ virágokkal volt teli.

Meg akartam nála vizsgálni a dolgok valóságtartalmát, ezért ezt kérdeztem: „Mit jelent az, hogy meghalni?" S ő ezt válaszolta: „Majd meg fogja látni. A menny remek hely." Ezt azóta sem felejtettem el, mivel annyi bizalommal mondta s közben egyenesen a szemembe nézett: „Majd meglátja."

De aztán újra megkérdeztem: „Mit jelent az, hogy meghalni?" Erre így válaszolt: „Ami velem történt, az nem volt igazán meghalás, mert ha az ember meghal, akkor a föld alatt van egy dobozban."

Azt is megkérdeztem tőle, hogy az élménye álom volt-e. Így felelt: „Nem, ez olyasmi, ami tényleg megtörtént velem. De ez nem volt halál. A halál az, amikor föld alá tesznek egy dobozban."

Ez azért volt olyan tökéletes válasz, mert pontosan beleillik egy hétéves gyermek halálról alkotott képzetébe.

Aztán elmondta, hogy találkozott Jézussal, aki odavitte a Mennyei Atyához. A Mennyei Atya valami olyasmit mondott: „Nem igazán terveztük, hogy itt légy itt akarsz maradni, vagy vissza akarsz menni?" Azt válaszolta, hogy maradni akár. Erre másképpen kérdezte őt: „Nem szeretnél az édesanyáddal lenni?" Erre igent mondott, s azután felébredt.

Amikor felébredt, a nővéreket a barátai után kérdezte. Ezek voltak az első szavak, amiket mondott: „Hol van ez a fiú, meg a másik?" Ezekkel találkozott ott fenn az égben. Persze, a kórházi személyzet nem tudta, hogy miről beszél.

Megkérdeztem a nővéreket is, és azok mindenben megerősítették a fentieket. Elmondták, hogy amikor felébredt, elkezdett kérdezősködni olyanok után, akik nem voltak rokonai és akikről senki sem tudott semmit. Ezután ismét öntudatlan állapotba került, és ez az emlékképe teljesen elmosódott. Tulajdonképpen nem is beszélt többet az esetéről addig, amíg az ellenőrző vizsgálat alkalmával újból nem találkoztunk.

Élménybeszámolója annyira eleven volt, hogy rendkívül érdekelni kezdett. Elhatároztam, hogy feljegyzem ezt az esetet az orvosi szakirodalom számára, mivel nem volt semmi olyan ismertetés, amely hasonló korú gyermekkel történtekről szólt volna. Más családoknál is érdeklődtem, amelyeknek gyermekei halálközeli élményen estek át, hogy milyen a hitviláguk és mit tanítanak a halálról. Annak akartam nyomára jutni, hogy ez az egész kulturális behatásokra vezethető-e vissza.

Elég biztosan állíthatom, hogy alapjában véve semmi sem volt ebből kulturális eredetű. A dolgok felszínén ugyan ilyennek tűnik, de ha valóban megvizsgáljuk a helyzetet és megkérdezzük, mit is tanítottak a halálról és a túlvilágról, kitűnik, hogy abból semmi sem hasonlít ehhez az élményhez.

Azt tanították ennek a kislánynak, hogy a halál olyan, mint egy vitorlás. Amikor az ember meghal, beszáll egy kis vitorláshajóba és átmegy a tengeren egy másik országba. Bizonyos, hogy nem volt szó őrangyalról, vagy olyanokról, akik elviszik az embert a mennyországba, sem arról, hogy el kell dönteni, visszamenjen-e az ember a földre, vagy maradjon. Élményeiből voltaképpen semmi sem hasonlított arra, amit a családban a halálról tanítottak neki.

Sok kollégám mégis azt állította, hogy ez kulturális élmény kell, hogy legyen, ami a kislány mélyen vallásos családjával van összefüggésben. Elhatároztam, hogy ezt magam fogom kideríteni.

Idahoban egy Airlift Northwest nevű társaságnak dolgoztam, amely légi úton szállított kórházba betegeket. Ez alkalmat adott arra, hogy mindennapi életem részeként több tucat gyermek újraélesztésében vegyek részt.

Megkérdeztem a légi szállítási program vezetőjét, hogy kötetlen módon, nemhivatalosan, tanulmányozhatom-e a halálközeli élményeseteket. Az ötletet kitűnőnek tartotta és így egy tízéves időszakon át minden olyan gyermekkel interjút készítettem a kórházban, aki túlélt szívbénulást. Tanulmányom elkészítése körülbelül három évig tartott, melynek során sok száz feljegyzést, hangszalagot vizsgáltam át.

Tizennyolc éves koron túl senki sem került a vizsgálatba. Mindenkit kikérdeztern, aki szívbénulást élt túl, akinek Glascow Coma Score-szerinti négyes vagy annál alacsonyabb fokozatú eszméletvesztése volt, és mindenkit, aki előreláthatólag halálos kimenetelű, betegségben szenvedett.

Eközben mindent elolvastam, amit csak találtam, a tranziens deperszonalizáción (TD)-ról (átmeneti elszemélytelenedés). Ez az az elmélet, amely szerint az agy önmagát csapja be, amikor valami borzalmas helyzettel kerül szembe. Ezt a munkát azért végeztem, mert az egyik orvos szerint ez a jelenség megmagyarázza a halálközeli élményt. Elolvastam a TD esettanulmányokat és megállapítottam, hogy egyáltalán nem úgy hangzanak, Mint a halálközeli élmények.

Ezután végigmentem minden gyógyszeren, amit a betegeimnél alkalmazhattak. Elolvastam azokat a kórtörténeti lapokat, amelyek feltárhatták, milyen hatásokkal jár e különféle gyógyszerek szedése. Ezek a hatások sem látszottak olyannak, minta halálközeli

élmény. De magam is meg akartam erről győződni.

Betegeim között sokan voltak olyanok, akik nem voltak ugyan közel a halálhoz, de akik kórlefolyása nézetem szerint különösen ijesztő volt. Úgy véltem, ha bárki is átesne halálközeli élményen ilyen egyéb ok miatt - kábítószer, altató, TD - , akkor ők lennének azok.

Szándékosan néhány nagyon súlyos esetet választottam. Volt egy nőbetegem, aki már négy hónapja teljesen béna volt. Oly súlyos fájdalmai voltak, hogy már mindenféle nyugtatószert és elmeállapotot befolyásoló gyógyszert szedett, ami csak elképzelhető, köztük Thorazine-t, Valiumot, Demerolt, morfiumot és morfium-cseppeket. Azután aktív, folyamatos hipnózissal is kezelték, melynek során tényleg a testén kívül látta magát. Nem volt az övénél jobb kontroll-eset. Már úgy értem ezt, hogy ha neki nem volt valamilyen halálközeli élménye az átmeneti személytelenedéstől, akkor senkinek se.

Nos, neki sem volt. A kontrollcsoportban senkinek sem volt halálközeli élményhez hasonló élménye. Egyáltalán nem volt semmilyen élményük. Mind ugyanazt mondta: „Doktorokról álmodtam, akik injekciós fecskendővel jöttek felém." Vagy: „Rémálmaim voltak." De egyik sem tapasztalta meg azt, amit halálközeli élmény néven ismerünk.

A másik csoport tagjai - akik nagyon közel voltak a halálhoz. - mind átélték a halálközeli élményt. Mindegyik beteg. Átkeltek alagúton, kívülről látták a saját testüket, láttak fénylényeket. Mindnyájuknak lényegében véve azonos tapasztalatai voltak.

Így, vagy úgy, de mindig szerepelt, eseteikben a fény. Az egyik figyelemre méltó beteg pedig éppenséggel. maga is lumineszkált, - fénylett - az édesapja állítása szerint, akinek negyven láb mélyre kellett a Puget Soundba lemerülnie, hogy megmentse. S csak azért tudta megtalálni, mint mondta, mert a kislányát ez a fehér fény vette körül.

Egy másik beteg - előadása szerint - nem látott fényt, vagy alagutat, hanem saját fénylő testét. Sötétben volt fenn a szoba sarkában, lenézett és látta a saját testét puha, meleg, fehér fénytől körülvéve. Amikor aztán az újraélesztéskor sokkolták, a teste visszaszívta magába. Nem voltak igazi érzelmei, érzései. Az eset nem volt sem örvendetes, sem szomorú. Csak éppen megtörtént.

A vizsgálatban szereplő gyermekek nagy részének nem volt az a véleménye, hogy ez volt életében a legjelentősebb esemény, ami számomra igen reális megítélés. Egészen természetesen fogták fel esetüket: ez történik az emberrel, ha meghal.

A gyermekekkel való munkámból néhány következtetést vontam le:

Tudom, hogy nagyon tudománytalanul hangzik, de meg vagyok győződve róla, hogy lényegében minden olyan személy, aki szív újraélesztésen esett át, keresztülment halálközeli élményjelenségen, legyen az testen kívüli élmény, vagy eljutás a fénylényhez. Az egyetlen oka annak, hogy nem emlékszenek rá az, hogy talán a nekik adott gyógyszerek - pl. a valium - amnéziát okoznak. Azért jutottam erre a következtetésre, mert a vizsgálatom szerint azok a betegek, akik kevesebb gyógyszert kaptak, igen erőteljes élményeken estek át. S ha meggondoljuk, ez érthető is. Kevésbé valószínű végül is, hogy a morfium ködében lévő betegek jobban emlékezzenek egy élményre, mint azok, akik kevesebb emlékezetet befolyásoló gyógyszert kaptak.

Az egyetemen azt tanítják, hogy a legegyszerűbb magyarázatot kell megtalálni az orvosi problémákra. Miután minden más magyarázatot megvizsgáltam a halálközeli élményekre, úgy gondolom, az a legegyszerűbb magyarázat, hogy a halálközeli élmény valójában bepillantás a túlvilágra. Miért ne? Elolvastam valamennyi tekervényes pszichológiai és fiziológiai magyarázatot a halálközeli élményre nézve, és egyik sem látszott igazán kielégítőnek.

Ki tudja - ki tudja igazán - talán a halálközeli élményalanyok lelke valóban elhagyja testüket és eltávozik egy másik birodalomba.

Minden bizonyítékot megnéztem és nem tudom belátni, hogy miért ne lehetne így.

Dr. Michael Sabom

Dr. Michael Sabom kételkedett, amikor először hallott a halálközeli élményekről. De ahogyan nőtt az érdeklődése a téma iránt, elhatározta, hogy tanulmányozni fogja azt. Munkája mérföldkő a halálközelség kutatási területén 116 személy halálközeli élményesetét vizsgálta meg és élményeiket három csoportba osztotta: autoszkóp élmények(a test elhagyása), transzcendens élmények(belépés egy „szellemi birodalomba"), és vegyes élmények, ahol az érintett személy mindkét előbbi élményen keresztülment.

Sabom kutatásában talán a testen kívüli élmény tömör értékelése a legérdekesebb. Egy ilyen élmény alkalmával az érintett személy azt állítja, hogy elhagyta a testét, és figyelte a saját újraélesztését, - amikor azt az orvosok az intenzív szobában, vagy sebészi beavatkozás alkalmával végezték. Sabom harminckét ilyen beteget említ a tanulmányában.

Az újraélesztési eljárások általuk adott leírását összehasonlította másik huszonöt, orvosilag járatos beteg „tanult feltevésével" arra vonatkozóan, hogy mi történik akkor, amikor- az orvos újra működésbe próbálja hozni a szívet. Tudni akarta, mennyit tud az átlagos, „orvosilag járatos" beteg ahhoz viszonyítva, akinek testén kívüli élménye volt.

Az lett az eredmény, hogy a kontrollcsoport huszonöt tagjából huszonhárom, jelentősebb hibákat követett el az újraélesztési eljárások leírásában. Ugyanakkor viszont a halálhoz közeli betegek közül senki sem tévedett, amikor arról számolt be, hogy mi ment végbe újraélesztésekor, s ez nyomós bizonyíték arra nézve hogy ezek az emberek valóban testükön kívül voltak és felülről figyeltek.

Atlantában volt alkalmam Sabommal beszélni, ahol ő most magánpraxist folytató kardiológus. „Meggyőződéses keresztény vagyok és a túlvilágot úgy tekintem, mint a keresztény hit egyik alapvető-tanítása" - mondta Sabom. „Azt gondolom, hogy nem kellene ebből a témából szenzációt csinálni, mint ahogy egyes esetekben történt, hanem a normális élet-halál folyamatok részének kellene tekinteni. Ha az emberek ebben a megvilágításban látnák a halálközeli élményt, talán nem tűnne olyan különösnek."

Az alábbiakban saját szavaival mondja el, hogyan kezdődött a halálközeli élmény iránti érdeklődése, majd hogyan növekedett az tovább, míg végül egy jelentős tanulmányban és a „*Recollection of Death: A Medical Investigation*" című könyvében érte el tetőpontját.

„1978-ban a floridai Gainsville-ben voltam és akkor hallottam először az *Élet az élet után*-ról, méghozzá Sarah Kreutzigertől, egy pszichiátriai szociális gondozótól, aki vallástanítási órán mutatta be. Utána megkérdezett, mi a véleményem róla, mire azt válaszoltam, hogy nevetségesnek tartom. A saját betegeimtől sosem hallottam ezekről az élményekről. Még a kórházba is elmentem, hogy megkérdezzem a többi doktortól, vajon hallottak-e róla, de nem hallottak.

Sarah aztán mégis csak rávett, hogy legalább olvassam el a könyvet. Az volt a véleményem, hogy nagyon szórakoztató, de őszintén szólva úgy gondoltam, hogy nem sok lényegest tartalmaz.

Őt aztán felkérték, hogy általánosságban ismertesse a könyvet az egyházzal, és kitaláltuk, hogy érdekes lenne, ha ezt együtt tennénk. Ehhez azonban úgy éreztük, találnunk kell néhány beteget, aki átesett egy ilyen élményen. Alkalmasint megkérdeztem egy pár betegemét és meglepetve tapasztaltam, hogy milyen nagy számban észleltek ilyen élményt. Még jobban meglepett az a tény, hogy ezek az élmények közvetlenül az orrunk előtt történtek olyanokkal, akikre mi viseltünk gondot és még csak nem is tudtunk róla.

Annyira izgatott bennünket a téma, hogy elhatároztuk, tanulmányozni fogjuk a halálközeli élményt. Interjúkat kezdtünk készíteni olyanokkal, akik szívbénuláson, vagy egyéb halálközeli élményen mentek át, hogy megállapíthassuk, hány százalék élt át halálközeli élményt, milyen típusú emberek ezek, milyen körülmények között történtek az esetek stb.

A körülbelül öt évig tartó vizsgálat során mintegy 120 személlyel készítettünk interjút.

Ez képezte könyvem magvát.

Tudni kell azt, hogy rendkívül szkeptikus álláspontból kiindulva kezdtem foglalkozni ezzel a témával. A hátterem teljesen hagyományos volt. Most először vettem részt olyan valamiben, ami kívül esett a hagyományos orvosi képzésemen.

A halál kőzeli élmény tanulmányozása azt jelentette, hogy egymás után szakítani kellett bizonyos előre megalkotott fogalmakkal. Végül is tanulmányaim során az ember testi és nem szellemi vonatkozásaira összpontosítottam.

A halálközeli élmény teljességéből leginkább az autoszkóp élmény, vagy másképpen a test elhagyásának élménye érdekelt. Akik ezt átélték, úgy látszik valóban képesek voltak arra, hogy pontosan lássák, mi megy végbe, valamilyen paranorrnális módon.

Egy vietnami veterán esete értette meg velem ezt, aki itt dolgozik jelenleg egy atlantai kórházban és aki a harcmezőn élte át élményét. Súlyos sebesülés után élte át a testen kívüliség élményét az ütközet színhelyén. Figyelte a testét, amikor a Vietkong katonái odaértek és majdnem mindenétől, órájától, fegyverétől, de még a cipőjétől is megfosztották.

Mindezt fölülről látta és akkor is figyelt, amikor az amerikaiak később visszajöttek a délután folyamán, bedugták a testét egy fekete zsákba, majd földobták egy teherautóra, hogy a hullaházba szállítsák, ahol be akarták balzsamozni.

Nos az, akinek ez volt a feladata, csinált egy metszést a bal combvéna fölött, hogy a balzsamfolyadékot befecskendezze, és ekkor észrevette, hogy túlságosan szivárog a vér.

Hívták az orvosokat, akik megállapították, hogy még életben van. Megvizsgálták, azonnal a műtőbe vitték, ahol a karját amputálták. Ő pedig mindezt figyelte közben.

Hallottam már róla, hogy Vietnamban sérült meg, de arról nem hallottam, hogy ilyen élménye lett volna. Éppen Vietnamról beszélgettem vele, amikor elbeszélte élményét. Hittem neki bizonyos mértékig, de mint tudományos szakember valamiféle bizonyítékot akartam.
„Megengedné, hogy megnézzem az ágyékát baloldalt?" - kérdeztem: S valóban körülbelül egy inch hosszúságú, kis heget találtam a bal oldali femoralis véna fölött. Számomra ez tényleg bebizonyította, hogy ez a fantasztikus történet igaz.

Többen valóban azt gondolták, hogy akkor ott elesett a harcban. Ugyanakkor viszont tudatában volt a dolgoknak egy másik tartományban. Ebben a helyzetben a viselkedése nyugodt és békés volt. Nem borzadt el és nem ment keresztül kínokon, szenvedésen. Ezt nagyon megnyugtatónak tartom. Magam is gondolok erre, amikor kómás betegeket kezelek. Vajon figyelnek engem valahonnan?

Mindenesetre a vietnami veterán Meggyőző volt, de nem tudom megmondani, mikor hittem el, hogy mindez valóban megtörtént. Sok halálközeli élményt átélt emberre volt ehhez szükség. De amikor mind, lényegében ugyanazt a történetet kezdték el nekem elmondani, azt kezdtem vizsgálni, hogy vajon hallottak, vagy olvastak-e róla, vagy hozzáférhettek-e valaki más tapasztalatához az újraélesztés után.

Az első gondolat, amely ezekkel az emberekkel kapcsolatban megfordult az agyamban ez volt: „Ugye olvasta Raymond Moody könyvét?" De a betegek nem olvasták Nagy részük Észak-Floridából való volt. Az ilyen jellegű közlemények és anyagok nem keltettek visszhangot bennük. Ritkán olvasnak könyvet és csak alkalmanként újságot. Élmények azonban annyira hasonlók voltak, hogy az volt az érzésem, mintha olyan élményt mondanának el nekem, amely egyenesen egy filmből származik.

Vizsgálataim folyamán több olyan esetről hallottam, amikor valaki meghalt és egy másik valaki ugyanabban a pillanatban már tudott róla. Ezeket az eseteket nem írtam meg a könyvemben, mivel úgy véltem, az ilyen telepátia nem áll kapcsolatban a halálközeli élménnyel. Most már nem vagyok olyan biztos ebben. Minél többet hallok erről, annál inkább gondolom, hogy ez valamiféle testen kívüli élmény lehet.

Egy igen figyelemreméltó eset történt egy hatéves kisfiúval, aki halálán volt. Morfiumot adtak neki intravénásan, de három víziójából az első után már nem volt rá szüksége, mert nem érzett fájdalmat. - Az első víziója alkalmával egy fehér lovat látott és egy mennyei tartomány. Oda is ment és ott beszélt Istennel.

A második víziója alatt telepatikus úton megkereste a nagyanyját, aki súlyos ízületi

gyulladása miatt már évek óta ágyhoz volt kötve. Onnan tudom, hogy ez megtörtént, mert a kisfiúnak reggel négy órakor volt a víziója, ugyanakkor, amikor az idős asszony felébredt és ragaszkodott hozzá, hogy gondozója vigye el a gyermek betegágyához a kórházba. Amikor megérkezett, a fiú harmadik víziója agóniáját élte át és lényegében már nem volt magánál. Kisvártatva meghalt.

Tudom, ez úgy hangzik, mint valami a National Enquirer-ből, de ezt a történetet, mint a többit is, megerősítették. Egy idő múltán a tények annyira lenyűgözőkké váltak, hogy már nem tudtam a halálközeli élmény realitását tagadni. Ha a hagyományos módon gondolok rá, még ma is az jut az eszembe, hogy semmiből alkottam valamit. De amikor újra elkezdem olvasni valamelyik interjúmat, amelyet ezekkel az emberekkel készítettem, ismét rájövök megint, hogy tényleg van itt valami.

Sajnos, nem sokan osztják ezt az érzést azok közül, akiknek az orvosi kiadványok közlése a kezében van, s ahol negatív magatartást tanúsítanak a halálközeli élménnyel szemben, mert azt a hagyományostól eltérő területnek tekintik.

Nagyon rossz, hogy ezek az orvosi kiadók nem akarják megengedni, hogy még több orvoshoz juttassuk el a halálközeli élményre vonatkozó információkat, főleg a technológia fejlődésének ebben a szakaszában, amikor oly sokan tudnak túlélni egészségi vonatkozású problémákat, amelyekbe korábban belehaltak. Amit mármost „halálos ágyi víziónak" minősítettek valamikor, abból ma már halálközeli élmény lett a beteg számára, akit tanáccsal kell ellátni ezzel a nevezetes élménnyel kapcsolatban. S ha maguk az orvosok sem tudják, hogy mik ezek a dolgok, akkor a beteg rövidül meg.

Michael Grosso

Dr. Michael Grosso filozófus, s mint ilyen különleges helyet foglal el a halálközeli élménykutatók között. Ahelyett, hogy a természettudósokhoz hasonlóan tapasztalati adatokat gyűjtene össze, dr. Grosso kapcsolatokat keres a halálközeli élmények és a nagy bölcseleti igazságok között. És meg is találja őket. Mint majd itt látni fogják, dr. Grosso erős kapcsolatokat talál a megkérdezett halálközeli élményalanyok élményei és a nagy filozófusok tanításai között.

De más kapcsolatokat is felfedezett. Amikor a New York állam-beli Riverdale-i otthonában alkalmam volt beszélni ezzel a filozófussal, aki a Columbia Egyeternen nevelkedett, meglepetéssel hallottam, hogy véleménye szerint kapcsolat áll fenn a halálközeli élmény és sok egyéb parapszichológiai jelenség között, mint amilyen pl. a holtakkal való kommunikáció. „Több kapu vezet a szellem birodalmába" - mondta dr. Grosso. „És a legtöbb könnyebben járható, mint ha majdnem meghal az ember." Dr. Grosso számára a halálközeli élmény bepillantás a felekezet nélküli vallásba, „a vallásba, amilyennek Isten azt szánta".

Következzenek itt saját szavai a témáról.

Platónnál szerepel egy csodálatos mítosz, amelyet „Az igaz föld mítosza"-nak neveznek. Szókratész mondja el a börtönből, ahol majd meg kell innia a mérget halálos büntetésként azért, mert „megrontotta" az athéni ifjúságot.

Követőihez beszél az „igaz föld" állapotáról és a testből megszabadult lélekről. Ezt mondja ebben a Mítoszban:

„Akiket azonban úgy ítéltek meg, hogy kimagaslóan szent életet éltek, azokat szabadon engedik és nem korlátozzák a föld ezen vidékeire, ők felfelé mennek igazi lakóhelyükre, és a föld felületén készítenek maguknak szállást. S akik közülük kellően megtisztultak a bölcseletben, azok ezután, egészen test nélkül élnek és még szebb lakóhelyre találnak, amelyet nem könnyű leírni."

Az az igazán érdekes Platónnál, hogy az emberi lények az igaz földön közvetlen kapcsolatban vannak az istenekkel ezen magasabb körülmények között. Ezt tapasztaltam a

halálközeli élményalanyoknál is. Azt hiszem, hogy élményük eredményeként ők is kommunikáltak az „istenekkel”. És emiatt nagyon sok tanulnivalónk van tőlük.

Mialatt bölcsészdoktori fokozatomat szereztem meg, számos különleges élményben volt részem. Először is láttam egy UFÓ-t, ami valamiképpen megnyitotta a képzeletemet.

Azután a parapszichológia területével kezdtem foglalkozni és néhány év múlva rábukkantam a halálközelségi vizsgálatokra. Nemsokára már magam is kutatásokat végeztem a halál utáni élet bizonyítására.

Különösen az ragadott meg a halálközeli élménnyel kapcsolatban, hogy leírásuk úgy hangzott, mintha az érintettek meglátogatták volna a Platón által említett igaz földet. Sőt ezek valódi tapasztalatok voltak, nemcsak szimbolikusak. Huszadik századi emberek olyan élményeken ménnek át, amelyek összhangban látszanak lenni Platón víziójának leírásával. Ez elindította a képzeletemet.

Keresni kezdtem azokat, akiknek volt ilyen élménye. Azt hittem, hogy nagy részük nem fog akarni beszélni, de hamar rájöttem, hogy örömmel nyílnak meg a figyelmes fülek számára. Beszélgetéseinket mindig ezzel a kijelentéssel kezdték: „Tudja, a legtöbb embernek nem mondom ezt el.” S aztán elbeszélték nekem ezeket a lebilincselő történeteket.

Általában izgatott voltam. Olyan volt ez, mintha egy másik országban tett utazásról hallanék, olyanról, amelytől magam is félek, de tudom, hogy egyszer majd nekem is végig kell járnom. Egyszer például egy asszonynak nagyon nehéz szülése volt, és a szíve hirtelen megállt. Az orvosok nyomban teljes erővel munkához láttak, de a férje, aki szintén jelen volt, pánikba esett. Olyan ideges lett, hogy szinte megzavarodott és az orvosok tulajdonképpen második számú páciensnek tekintették a műtőben. Mindenesetre sikerült az asszony szívét újra működésbe hozni és a gyermeket ezután császármetszéssel hozta a világra.

Később este elmondta a férjének, hogy elhagyta a testét, és a mennyezetről volt tanúja mindannak, ami azalatt történt, míg a halál közelében járt. Bár még kissé elesett volt, pontosan visszaidézte, amit látott, nem feledkezve meg arról sem, hogy a férje gyászos ábrázattal húzódott meg a szoba sarkában.

Egy másik halálközeli élmenyalany élénk szavakkal írta le intenzív élményét, amely testének elhagyásával kezdődött és közvetlenül átment az élete áttekintésébe. Azonban nem annyira a halálkőzeti élmények befolyásolták őt, mint inkább annak utóhatásai. Meg volt lepődve, hogy mennyivel érzékenyebb lett. Az élmény előtt meglehetősen erőszakos, okoskodó típus volt. Most sokkal engedékenyebbnek és tágabb fantáziájúnak találta magát.

A legtöbb esetben intellektuálisan reagáltam ezekre az elbeszélésekre, abban az értelemben, hogy kapcsolatokat láttam sok más dologgal. Így például kapcsolatokat láttam *Tibeti Halottkönyv* című könyvvel, és Szent Pálnak a Bibliában leírt tapasztalataival. Ezeknek az elbeszéléseknek a meghallgatása tanulmányaim emlékeit idézte fel.

Például van Aquinói Szt. Tamásról, erről a tizenegyedik századbeli filozófusról és teológusról egy csodálatos története. Csaknem élete végéig rengeteget írt. Akkor egy fénylátomása volt, amely után szólt: „Amit írtam, semmit sem ér”. Beszüntette az írást és nem telt el egy év, hogy csendesen és titokzatosan elhunyt.

E történetek meghallgatása után úgy éreztem, hogy közönséges, tanulatlan, bölcseletben és misztikában járatlan emberektől nyerek bepillantást egy olyan birodalomba, amelyről csak más forrásokból, misztikusoktól, filozófusoktól, költőktől hallottam. Bizonyos értelemben ezek egy mozaikrejtvény darabjai voltak, s a kép összeállításának izgalma került nálam a középpontba. Ez az izgalom kerített hatalmába.

Azon tűnődöm néha, hogy talán igaz, amit az egyik nagy hindu bölcs mondott. Az volt az elképzelése, hogy egy igen fejlett lény társaságában való puszta jelenlét során a kevésbé fejlett lény lelki sokkot kap. Olyan ez, mint egyfajta kézrátétel. Néha meg arra vagyok kíváncsi, hogy az vonzó-e ezen történetek meghallgatásában, hogy amikor kapcsolatban vagyunk az elbeszélőkkel, akkor bizonyos energia áramlik belénk.

Úgy vélem, ez minden bizonnyal isteni energia. Azt hiszem, másokkal együtt, hogy a

halálközeli élmény belépési lehetőség az emberi tudat isteni dimenziójába, amely mindnyájunkban rejtőzik. Más kutatók azt sugallják vagy úgy érvelnek, hogy más módok is vannak arra, hogy kapcsolatot teremtsünk ezzel a tudati dimenzióval. Így bizonyos értelemben, ha Platón szerint a tudás teuton modelljét alkalmazzuk, hogy a tudás a már ismert dolgoknak visszaidézése az emlékezetben, akkor ez a szellemi tudat már bennünk rejtőzik.

Így hát kíváncsi vagyok, vajon az-e az oka a halálközeli élményhez való mélységes vonzódásnak, hogy meghallgatásuk emlékképeket idéz elő bennünk. Ez valami hazatérés - féle. A halálközeli élménybeszámolók visszhangként rezonálnak bennünk valahonnan úgy, hogy újra meg Újra történeteket akarunk hallani, amelyek még teljesebben ébresztenek rá bennünket erre a tudatra.

Ugyanakkor kérdések is felmerültek bennem. Hogyan magyarázzuk ezeket az élményeket? Illúziók ezek, fantáziaképek? Azt hiszem, leginkább azok az élmények voltak rám hatással, amelyekben volt valami bizonyítható testen kívüli élmény. Ha az erről szóló beszámolók pontosak, nem lehet őket elvetni.

Összességében véve a halálközeli élmény pozitív esemény, amely az érintett személyt pozitív értelemben váltóztatja meg. Mindazonáltal előfordul negatív halálközeli élmény is. Mindig komolyan vettem a negatív élményéket és csodálkoztam, miért nincs több belőlük. Rendszerint pozitív hatással vannak az emberekre, éppúgy, mint a mennyei tapasztalatok, de előforduláskor rendkívül ijesztőek lehetnek.

Hadd mondjak el egy feltűnő esetet. Volt egy fiatalember, aki öngyilkosságot kísérelt meg. Egész életében naplopó volt, és nem vitte sokra. Túl nagy adagot vett be valamilyen gyógyszerből és két különböző szintű élményben volt-része. Az első szint testi szenvedés, szorongás és rémület volt, amikor halál-közeli állapotba süllyedt. Ott voltak a barátai, amikor megállt a szíve és elkékült.

Puszta szerencse révén sikerült orvost hozni a helyszínre, és újraélesztették A kritikus halálfázisban a leghátborzongatóbb halálközeli élményesetet mondta el nekem, amit valaha hallottam.

Ijesztő lényekről beszélt, akik megragadták és karmaikban tartották. Olyan volt, mintha Dante alvilágába szállt volna le. Halálközeli élményesete klausztrofóbiás, rosszindulatú, lidércnyomásos jellegű volt, a legkisebb pozitív élmény nélkül. Nem fordult elő testen kívüli állapot, nem látott fénylényt, és semmi széppel, vagy kellemessel nem találkozott.

Ez az élmény azonban tökéletesen megváltoztatta. Más ember lett belőle és ezt éreztem is. Volt valami világosság körülötte. Egészséges gondolkodást és eltökéltséget sugárzott. Nem volt különösebben tehetséges vagy becsvágyó, de céltudatossága figyelemreméltó volt.

Történetében volt azonban még egy rendkívül különös fejlemény. Nagyon örültem, hogy fel tudtam venni szalagra részletes beszámolóját erről a pokoli halálközeli élményről. Miután elbeszélte az esetet, megpróbáltam az elhangzottakat visszajátszani a magnón. Az egész anyag le volt törölve. A magnót már legalább tíz éve használtam akkor és sem előtte, sem azóta még sohasem romlott el. S mégis, amikor vissza akartam hallgatni az élményelbeszélését, teljes egészében le volt törölve. Nincs rá, magyarázatom. Talán véletlen egybeesés. Mindenesetre furcsa kis lábjegyzetet képez.

A halálközéli élményesetek tanulmányozása kétféle változást is jelentett számomra. Először is közelebb éreztem magam az élethez. S ez felszabadító hatást jelent. A másik érdekes változás az volt, hogy a halálközeli élmény sok olyan dologba enged bepillantást, amely a vallásos gyakorlattal van összefüggésben.

Érdekes, amikor úgy érzem, hogy most már elegem van ebből a témából, akkor mindig újra visszatér, mivel életemben oly sok mindennel függ össze.

A vallási szempontok a halálközeli élményalanyok számára is sokat jelentenek. Paradox

dolog, hogy a halálközeli élményalanyok közül sokan azt mondhatják, életük legszebb része volt, amikor majdnem meghaltak. Ez Euripidészre emlékeztet, aki ezt mondta: „Honnan tudjuk, hogy az élők nem holtak, és a halottak nem élők?" Mint látják, ez bizony a józan ész megfordulását sugallja. Ez vonzó számomra, de Sok embernek zavaró és kellemetlen. Azt hiszem, hogy valami itt majdnem szürrealista jellegű és én mindig is csodálója voltam a szürrealistáknak. Ezek a tapasztalatok azt mutatják, hogy a világról alkotott, normális és kézenfekvő felfogásunk bizonyos értelemben valahogy csorbát szenvedett.

Arra is vannak kísérletek, hogy a halálközeli élményt biológiai mechanizmusnak magyarázzák, amely a halál közeledtekor kapcsol be. Ezt a magyarázatot nem tudom elfogadni, mert nem értem, mi haszna van az emberi szervezetnek egy ilyen élményből, miután a visszafordíthatatlan halál folyamata megkezdődött, vagy beállt. Nehezen tudom elképzelni biológiai funkcióként, mivel paradox. Mi haszna van a testnek egy ilyen fejleményből?

A szellemi evolúció viszont már más. Miként azt egyszer egy filozófus mondta: „Zseniális dolog akkor történik, ha a hátunk nekifeszül a falnak." Mint társadalom, a hátunk valóban falba, a nukleáris falba ütközik. Ha meggondoljuk, ezt a pontot nem fogjuk sokáig biológiailag túlélni, hacsak nem következik be egy szellemi evolúció - vagy de-evolúció -, mivel úgy vélem, amit teszünk, nem más, mint visszatérés a bennünk lévő szellemi tudáshoz. Még az is megtörténhet, hogy az evolúció nehezen érthető rendjében ennek az önpusztító technológiának a fejlődése végül is szellemi ébredést fog előidézni. Talán szellemi evolúció az, ami akkor történik velünk, amikor mint fajnak, nincs számunkra kiút.

Úgy gondolom, hogy a hihetetlenül bonyolult fegyverzet által történő, tömeges önmegsemmisítés veszélye az, ami kikényszeríti azt a globális, pszichikai jelenséget, amely most látszik végbevenni.

A halálközeli élmény csak egy része egy egész rendszernek, amely ezen a felgyorsult, intellektuális és technikai fejlődésen keresztül előtérbe került. Ezeknek a szellemi vonatkozású eseményeknek közös szálai vannak. Valami érdekes kapcsolat van például bizonyos, intenzív halálközeli élmények és a jövőbelátó halálközeli élményesetek között (lásd „Az előrepillantás" az 1. fejezetben). Ugyancsak kapcsolat van továbbá egyes UFO esetek és azok között a csodálatos, kollektív látomások között, amelyeket Mária-jelenéseknek neveznek, amikor a Szűz Mária válik láthatóvá a városokban, falakon, vagy más tárgyakon.

Úgy érzem, hogy van valami egészen alapvető, kölcsönös vonatkozás, hogy mindezek a tapasztalatok a tudat kollektív átalakulásának megnyilvánulásai, amely átalakulás most megy végbe válaszként egy esetleges nukleáris megsemmisülésre.

Mellesleg érdekes, hogy az UFO jelenségek 1947-ben kezdődtek, pár évvel az első atombomba után. Ugyanakkor hirtelen világszerte megszaporodtak a Mária-látomások. Az a véleményem továbbá, hogy az úgynevezett „channeling" jelenség, amikor az ember beszélgetni tud a holtakkal, a nyitási folyamat egyik változata. Tulajdonképpen azt mondhatjuk, hogy ez a jelenség könnyű megközelítése a halálközeli élménynek, egy az életet nem-veszélyeztető lehetőség, amely ugyan abba a birodalomba vezet, amely a halálközeli élmény alkalmával is nyitva áll. Azt hiszem, hogy akik ezeket az élményeket megélik, ugyanazon az ajtón mennek keresztül, csak különbözőképpen.

Ez a fajta gondolkodás se nem ártott, se nem használt hírnevemnek a kollégáim között. A Jersey City Állami Egyetemen, ahol tanítok, néhány professzortársam meg akarta vitatni ezeket a jelenségeket, de ugyanannyian helyezkedtek szembe ezzel.

Az álokoskodás hajlamos arra, hogy ezeknek az eseteknek a tanulmányozását retrográdnak, babonásnak és irracionálisnak tartsa. Ez a magatartás nem ártott, de nem is különösebben használt nekem a kollégáim körében. Úgy vélem, hálásnak kell lennem az udvarias semlegességért.

Dr. Kenneth Ring

Gyakran említettem már, hogy Ken Ring volt az, aki legitimizálta a munkámat. Minthogy könyvemben több tucat ember halálközeli élménye „történetét" írtam meg, amelyekben bizonyos rendszert fedeztem fel, az orvosi társadalom erősen kritizálta munkámat, mivel úgy vélték, hogy inkább újságíró riporter módjára közelítettem meg a témát, s nem pedig mint egy tudományos szakember. Szerencsére ott volt akkor Ring, aki nyitott a tudomány felé.

Pszichológiahallgatóként hallott először a halálközeli élményről. De csak 1977-ben, az *Élet az étet után* elolvasása után ébredt fel benne a kíváncsiság annyira, hogy tanulmányozni kezdje a halálközeli élményt.

Ring részletesen megvizsgálta 102 halálközeli élményalany élményanyagát és kimutatta, hogy a halálközeli élményben a vallás nem játszik nagyobb szerepet, mint a származás. Ugyanez vonatkozik az illető korára is. Alátámasztotta azon állításomat is, hogy a halálközeli élmény végeredményben pozitív élmény és a rajta átesett személy megváltozik.

Mindenki hivatkozik Ring munkásságára, aki csak érdemleges halálközeli élménykutatást folytat. Mint ahogy az 1. fejezetben láthatták, a tanulmánya számára tervezett módszer és kérdéscsoport lett a halálközeli élménykutatók szabvány anyaga. Vizsgálatának eredményei a *Life at Death: A Scientific Investigation of the Near-Death Experience* (Élet a halál közben: a halálközeli élmény tudományos vizsgálata) című könyvében találhatók. Íme a története:

Csak egy halálközeli élményre volt szükség ahhoz, hogy egész életemre fogva tartson. Ez 1977-ben volt, amikor már eleget olvastam erről a jelenségről ahhoz, hogy kutatásba kezdjek. De csak az első élményre volt szükség, és mindig többet és többet akartam hallani.

Elsőnek egy asszony történetét hallottam, akinek a vérnyomása szülés közben rendkívül gyorsan lezuhant. Eközben hirtelen minden elsötétedett számára. Amikor „visszanyerte a tudatát", fent volt a műtő sarkában és onnan nézett le az orvosokra, akik lázasan dolgoztak, hogy őt újraélesszék és a gyermeket világra hozzák. Nem volt alagút-élménye és nem találkozott fénylényekkel sem, de majdnem úgy jutottak gondolatok az eszébe, mintha valaki beszélt volna hozzá. Azt mondták neki, hogy rendbe fog jönni és vissza kell térnie a testébe. „Most ezt megtapasztaltad" -mondta a hang-, ,,de vissza kell menned".

A hang azt sugallta neki, hogy a gyermeket Peternek nevezzék (addig úgy tervezték, hogy Harold lesz a neve) és hogy szívproblémái lesznek a gyermeknek, de ezek majd idővel rendbe jönnek. S később mindez be is bizonyosodott úgy, ahogy a hang mondta.

Ez a történet csodálkozással töltött el. Meg kell azonban most mondanom, hogy nem mindig érdekeltek a halálközeli élmények. Pszichológusi minőségemben a megváltozott tudat-állapotok érdekeltek, s ezért is olvastam először néhány orvosi szakcikket a témáról. Az olvasott élmények felfedték előttem, mi történik az emberrel a halál küszöbén. Ezután a parapszichológiáról olvastam néhány könyvet, majd az *Élet az élet után*-t. Ez aztán megfogott. Emlékszem, hogy amikor a kertben ülve olvastam ezt, valamiféle elektromos érzés futott át rajtam. A könyv margójára még ötleteimet is odafirkáltam a kutatási tervekre vonatkozóan. Az volt a közvetlen benyomásom, hogy „ez az, amit csinálni akarok".

Elhatároztam, hogy saját tervezetet készítek, amely majd választ ad néhány kérdésre ezzel az élménnyel kapcsolatban: Hány ember tapasztalta, meg a halálközeli élmény öt általános jelenségét (békesség érzete, testi különválás, belépés sötétségbe, a fény megpillantása, belépés a fénybe)?

Befolyásolja-e a vallás a halálközeli élményt? Melyek a halálközeli élmény utóhatásai? Valóban kevésbé félnek-e az emberek utána a haláltól és jobban elfogadják az életet? Ezekre a kérdésekre akartam választ, előbb azonban halálközeli élményalanyokat kellett találnom. Ezért elmentem több connecticuti kórházba, bemutatkoztam a különböző

bizottságoknak, hogy megismertessem az orvosi személyzetet azzal, amit tenni szeretnék

Sokáig tartott, amíg sikerült meggyőznöm e kórházak hajthatatlan egészségügyi személyzetét, hegy kutatásom legális. Végül is azonban engedélyt kaptam, hogy elvégezzem a szükséges munkát. Még referenciákat is kaptam a kórházaktól azokra vonatkozóan, akik közel voltak a halálhoz, vagy a klinikai halál állapotában voltak. Aztán felkerestem az orvosaikat, felhatalmazást kérni, hogy beszélhessek velük.

Számomra mellékes volt, hogy átestek-e halálközeli élményen vagy sem, mert a tanulmánynak az volt az egyik célja, hogy megállapítsam, a halálhoz közel jártak közül hánynak volt ilyen élménye. Valójában azt reméltem, hogy soknak volt, mivel egy újabb halálközeli élményesetről akartam hallani.

Nos, a második megkérdezett személy halálközeli élményalany volt. Olyan izgatott lettem, hogy úgy éreztem, mintha dinamit volna alattam. S aztán ugyanígy folytatódott, és tart még ma is, nem számít, hány ilyen embert hallgatok meg.

Rendszerint valahová New Englandbe mentem le kocsin, hogy kikérdezzek valakit, akinek volt halálközeli élménye. Akkorra már az illető általában elhagyta a kórházat, így hát a nappali szobájában ültem le az interjú elkészítésére. Aztán visszahajtottam Hartfordba, s közben újra végighallgattam az interjú szalagját. Oly erősen hatottak rám ezek a beszámolók, hogy újra meg újra meghallgattam őket. Nem akarom azt mondani, hogy szinte vallásos élményt jelentett számomra ezeknek a történeteknek a meghallgatása, de azt mindenesetre kijelentem, hogy az ember bizonyos „felajzottságot" érez, ha halálközeli élményalanyok vannak körülötte. Ismerik azt az érzést, amivel akkor találkozunk, ha olyan valakivel van módunk beszélni, aki távoli országban járt, amelyre mindig is kíváncsiak voltunk? Vagy ahogy akkor érezné magát az ember, ha egy asztronauta, vagy más kutató társaságában lenne? Ilyenféle érzés ez, olyan, mintha egy magasabb szellemi renddel volna az ember kapcsolatban.

Mindenesetre érdekes, hogy akikkel beszéltem, legalább annyira élvezték az interjút, mint én magam. A legtöbbjük sohasem beszélt senkivel sem az élményeiről, vagy ha mégis, legfeljebb csak vonakodva, mivel csak arra volt szükségük, hogy ne nyomja őket tovább ezeknek a terhe. Általában félreértették őket, sőt néha még ki is gúnyolták.

Az a tény, hogy találtak valakit, aki őszintén érdeklődik halálközeli élményük iránt, nagy könnyebbséget jelentett a lelküknek. Bízhattak bennem és tudták, hogy megértem őket. Gyakran olyan sok kérdést tettek fel nekem, mint én nekik.

Egyesek azt akarták tudni, hogy „különleges" emberek-e. Mások azt, hogy „bolondok-e". Arra vonatkozóan is voltak kérdések, hogy miért éreznek másként a halálközeli élmény után és hogy családjuk miért nem ítéli meg helyesen ezt az élményt. Csaknem minden általam meghallgatott esetben az emberek csak beszélni akartak valakinek, aki megérti őket, de nem ítélkezik. Számukra én olyan valaki voltam, aki nyitott volt és nem akarta keretbe foglalni az élményüket. Majdnem minden alkalommal ezzel kezdték: „Ez volt eddig a legmélyebb, legtitkosabb lelki élményem." Rendszerint ezt mondták és el is hittem. Láttam a tekintetükből, hogy pusztán szavakkal talán csak az élmény ezredrészét lehet kifejezni. Olyan érzés volt ez, mintha valami egyéni és szent dolgot osztanánk meg valakivel.

Izgatottságom megnehezítette, hogy az előre meghatározott interjú-kérdéseknél maradjak Néha szemrehányást tettem magamnak, hogy annyira felindultam, míg végül megértettem, hogy amikor ezekkel az emberekkel beszélek, a lelki megérzés forrásával vagyok összekapcsolva. S hacsak nem vagyok kőből, meg kell nyílnom.

Hadd ismertessem itt például egy intenzív halálközeli élményt átélt nő elbeszélésének a leírását, aki hasműtéte közben majdnem meghalt: „Emlékszem, hogy az ágy fölött voltam - nem voltam már az ágyban - és néztem le magamra, ahogy az ágyban feküdtem, és emlékszem, azt mondtam magamban, 'Nem akarom, hogy vágjanak' ... Tudom, hogy az orvosok órákon át fáradoztak velem. És emlékszem, hogy először a testem fölött voltam, majd valami völgyszerűségben. Ez a völgy arra emlékeztetett, amiről azt gondolom, hogy a halál árnyékának völgye. Úgy emlékszem, nagyon szép völgy volt. Nagyon kellemes. Nagyon nyugodtnak éreztem magam ekkor. Találkoztam valakivel ebben a völgyben. Ez a személy -

később értettem csak meg - az [elhunyt] nagyapám volt, akivel sohasem találkoztam. Emlékszem, a nagyapám így szólt hozzám: „Heten, ne add fel. Még szükség van rád. Még nem állok készen a számodra." Ilyesmi volt. Aztán zenére emlékszem. Olyan volt, mint az egyházi zene, bizonyos értelemben. Szellemi zene. Szomorúság és áhítat jellemezte."

Ezernyi ilyen történetet hallottam, de sohasem voltam képes „elfordulni" tőlük. Az emberek felkeresnek engem és azt mondják: „Tudom, Ön már minden történetet meghallgatott, amire szüksége van, de itt van, még egy." S én azonnal ott vagyok ugyanazzal az izgalommal. Ez nem valami szenvedély rabsága, de bizonyára olyasmi, amit nem lehet megunni.

Oly közelinek érzem ezeket az embereket, hogy valami olyat teszek, amit pszichológusokról nem feltételeznek, hogy betegeikkel megtegyenek. „Barátaim"-nak nevezem őket. S valóban, több olyan emberrel kapcsolatban maradok, akikkel a tanulmány során interjút készítettem.

Azt hiszem, erre azért került sor, mert olyan valamit osztottunk meg egymással, amit kevesen értenek meg. S ez a körülmény olyan kapcsolatot teremtett, amely túlnőtt a kérdező és az interjúalany közötti szokásos viszonyon. Azonkívül ezek az emberek igen kellemes környezetet jelentenek és kár volna, ha csak egy alkalommal láthatnám őket. Sokszor felkérem őket, hogy jöjjenek el valamelyik órámra, vagy vegyenek részt egy rádió-, vagy televízió-műsorban.

A halálközeli élmény kutatása sok tekintetben megváltoztatta az életemet. Először is „lelkiekben" lettem fejlettebb. Nem a vallásban, el ne felejtsék, hanem lélekben, szellemben. Mi a különbség? Nos, egy bölcs egyszer ezt mondta: „A vallásos ember az egyháza tanításait követi, míg a lelki ember lelkének irányítását követi."

A halálközeli élmény tanulmányozása győzött meg engem erről. Ha megvizsgáljuk kitűnik, hogy ez az élmény alapját képezi sók nagy világvallásnak. Mi is az alapvető üzenete, amit a halálközeli élmények elmondanak? Hogy a tudás és a szeretet a legfontosabb. A formális vallások tették ehhez hozzá azt a sok dogmát és doktrínát.

A halálközeli élménnyel való foglalkozás azt is megváltoztatta, ahogyan a halál utáni élet iránt érzek. Tulajdonképpen, sohasem használom már ezt a kifejezést. Inkább úgy vélem, hogy csak élet van. Ha már az anyagi test nem működik tovább, a lélek elhagyja és tovább él.

A halálközeli élmények jó magyarázatot nyújtottak számomra arra vonatkozóan, hogy milyen is lesz a testnek és léleknek ez a különválása. Meggyőztek arról, hogy csak élet van, és a halál csak olyan valami, amit kívülről szemlélünk.

Vizsgálataim arra is megtanítottak, hogy ne féljek a végtől, ahogyan azt mi ismerjük. Előre örülök ennek az eseménynek, bármilyen legyen is.

Robert Sullivan

„A műanyag-Szakmában keresem a kenyeremet", mondja Bob Sullivan. „De nemcsak ezzel foglalkozom." Ez a pennsylvaniai lakos részben halálközeli élménykutatással is foglalkozik. Speciális érdeklődési területe a harci halálközeli élmény.

Sullivan a hetvenes évek végén kezdett érdeklődni a halálközeli élmény iránt, miután meghallgatta Kenneth Ring egyik előadását.

„A téma felkeltette az érdeklődésemet" - mondta Bob. „Odamentem Ringhez és megkérdeztem, folyik-e kutatás arról, hogy mi történik az emberekkel a harc folyamán. Azt felelte, hogy nincs ilyen kutatás, s hogy én csináljam. Így hát ott nyomban elhatároztam, hogy kutató leszek."

Sullivannak megvolt minden adottsága ami szükséges volt ahhoz, hogy a témával foglalkozzék. A kíváncsiságon kívül, katonai háttérrel is rendelkezett, minthogy a hatvanas

években a hadsereg tényleges állományában szolgált, majd azután több évig a tartalékban. Ezenfelül pszichológiát is tanult az egyetemen, bár a témát „redukcionista” szemszögből nézte. (Bonyolult dolgok-vizsgálata egyszerű összetevőiken át.) Ford. „Számomra csak a vegyszerek és az elektromos impulzusok léteztek” - mondta. S azon túlmenően, hogy a családi üzleti munkából kivette a részét, Sullivan még krízis-tanácsadással is foglalkozott a helyi kórházban, olyanok körében, akiknél öngyilkosság veszélye fenyegetett.

„Ez a tanácsadóként eltöltött időszak és tapasztalat segített nekem a halálközeli élményalanyok kezelésében”, mondta Sullivan. „Kutatásaim folyamán néhány igazán bámulatos esettel találkoztam. S hogy mindazt megtudjam, ami érdekelt, tényleg meg kellett vizsgálnom őket.”

Sullivan ma már újra az üzleti életben működik, mint egy műanyag vállalat elnöke. Szabadidejében azonban, ami meglehetősen kevés, még mindig tart előadásokat egyes csoportoknak a halálközeli élményjelenségről.

Az alatt a három év alatt, amikor halálközeli élménykutatással foglalkoztam, majdnem negyven olyan veteránnal beszéltem, akinek halálközeli élménye volt. A súlyosan sebesült katonáknál ezek intenzitása a béke és nyugodtság érzésétől a teljes eseménysorig terjedt. összességében véve, élményeik ugyanazok voltak, minta komoly, harci tapasztalatokat nélkülözőknél, ami további bizonyítéka annak, hogy ezek a dolgok a szó minden értelmében közösek a különböző kultúrákban.

Az egyik halálközeli élményeset egy olyan katonával történt, aki Vietnamban aknára lépett, s az a szó szoros értelmében elvitte az egyik lábát. Végigélte a teljes élményt. Különvált a testétől, végigviharzott egy alagúton, látott egy fénylényt, és végigtekintette elmúlt életét. Aztán megint ott volt a harcmezőn, a piszokban, és a vér ömlött a testéből.

Amikor az egészségügyiek rátaláltak, meg voltak döbbenve. Ott feküdt, az egyik lába hiányzott és amikor az érszorítót helyére tették csak az alagútban megtett utazásáról akart beszélni.

Ezek a halálközeli élményalanyok bámulatosak voltak. Ám a „polgári” halálközeli élményalanyoktól eltérően, némelyiknek szokatlan, harccal kapcsolatos élményei voltak.

Például ketten arról számoltak be, hogy látják a feléjük tartó lövedékeket, méghozzá kellő időben ahhoz, hogy elmozduljanak. Azt mondták, hogy a lövedékeket mint valami baseball-labdát látják és számukra ezek olyan jól látható tárgyak, hogy ki tudnák térni előle, mint egy baseballjátékos.

Egy második világháborús veterán azt állítom. hogy 360°-os körlátása volt, amikor egy német géppuskafészek elől menekült. Futás közben nemcsak előre tudott látni, hanem azt is látta, hogy a géppuskások megpróbálták őt hátulról célba venni. Egy másik veterán azt bizonygatta, hogy 100%-os pontossággal előre meg tudja mondani egy ütközet előtt, hogy ki fog elesni és ki sebesül meg. Amikor elterjedt, hogy ilyen képességgel rendelkezik, a katonák minden reggel sorba álltak a barakkjánál, hogy megtudják, „kinek a száma van soron” aznap.

Éppúgy, mint a halálközeli élményalanyok és metafizikai élményeik esetében, ezek az emberek sem kérték a maguk számára az említett adottságokat. Egyszerűen csak rendelkeztek velük. És épp annyira megmagyarázhatatlanok a számukra, mint azoknak, akik tanulmányozzák őket.

Számomra mindez azt mondja, hogy amikor azt gondoljuk, hogy a halálközeli élmény megértése tekintetében sikerült valahol kaput nyitnunk, azt vesszük észre, hogy további kapukat kell döngetnünk. Ebben az esetben egyéb parapszichológiai jelenségek merültek fel a halálközeli élmények vizsgálata folyamán. Ezekre és a halálközeli élményekre nincs magyarázatom, csak feltevéseim vannak.

Majdnem mindenki azt kérdezi tőlem, mit gondolok a halálközeli élményről. Én is ugyanezt a kérdést teszem fel magamnak: A túlvilág futó képe talán, vagy csak kémiai folyamatok sajátos keveréke? A válasz: Nem tudom.

Amikor először hallottam halálközeli élményekről, azt hittem, hogy nyitott ajtót jelentenek a túlvilágra. Mindent összeszedtem, amit csak pszichológiából, kémiából, filozófiából és a vallásról tanultam, és oly gondosan kezdtem az egészet vizsgálni, amennyire csak tudtam. Csak az volt a probléma, hogy minden kérdés további tizenkét kérdést vetett fel. S nagy frusztráció volt, hogy a válaszok mindig elmaradtak.

Most az a véleményem, hogy talán meg lehet határozni a halálközeli élmény igazi értelmét. Továbbra is azt gondolom, hogy a halálközeli élmény bepillantás a valóság egy másik szférájába. De vajon az, az élet az élet után? Egyszerűen nem tudom.

Úgy hiszem, a halálközeli élmény ürügyül szolgál arra, hogy a halálról beszéljünk, ami bennünket mélységesen érdeklő téma, még ha tudatalatti szinten is. Tudomásom szerint ez a legpozitívabb mód a téma megvitatására. Hadd mondjak egy példát erre. Akinek évekkel ezelőtt eladtam az üzletemet, egyenes, meg nem alkuvó üzletember volt. Miután aláírtuk a szerződéseket, elvitt vacsorázni és megkérdezte, mi a tervem most, hogy megszabadultam az üzleti gondoktól. Azt hittem, bolondnak fog tartani, ha megmondom, hogy a halálközeli élményekkel fogok foglalkozni, de azért nem köntörfalaztam, hanem elmondtam.

El volt ragadtatva. Beszélni kezdett a nagynénjéről, akinek volt egy halálközeli élménye, és egész este élénk beszélgetést folytattunk a halálról. Később arra gondoltam, a többi asztalnál ülők talán azt hihették, hogy egy baseballcsapatról vagy valami hasonlóról beszélgettünk. De nem. A halálról beszéltünk.

Néhány vitathatatlan következtetésre jutottam azokkal kapcsolatban, akiknek halálközeli élménye volt. Először is az a véleményem, hogy a halálközeli élményalanyok valami különleges energiát árasztanak. Az ember határozottan érzi ezt, ha közöttük van.

Egyik este hóviharban kellett vezetnem, hogy valahol előadást tartsak a halálközeli élményről. Azt hittem, az időjárás miatt senki sem fog eljönni, de amikor odaértem, ötven ember várt már. Előadtam szerény értekezésemet s aztán a kérdéseknek adtam helyt. A hallgatóságból többen is átéltek már halálközeli élményt és kezdték mondani a történeteiket. A megbeszélés több óráig tartott.

Meg kell mondanom, hogy mikor vége volt, határozottan emelkedett hangulatban voltam. Olyan volt, mintha valami kábítószert vettem volna be. Ezektől az emberektől annyi energiát kaptam, hogy az éjszaka nagy részében fenn voltam.

Azóta ezt „csoport-hatás jelenségnek” nevezem. Több ismerősöm is tapasztalta ezt. Minden bizonnyal az ezektől az emberektől nyert energia teszi a halálközeli élménykutatókat majdnem a téma rabjává.

A másik következtetés, amire rájöttem az, hogy a halálközeli élmény végeredményben pozitív, még hadviselt veteránoknál is. Ez nagyon fontos, főleg ha a sebesülés utáni stressz szempontjából nézzük, amit sok veterán átél. Bár sok meginterjúvolt halálközeli élményalany tett szert ilyen harc-utáni stressz tapasztalatra, egyéb tapasztalataik fényében végül is megtanulták, hogyan értelmezzék a halálközeli élményt, s ennek eredményeként megjavultak.

7. fejezet

MAGYARÁZATOK

Sok kísérlet történt már arra vonatkozóan, hogy a halálközeli élményt másként magyarázzák, mint mentális eseményt, vagy bepillantást a másvilágba. Igyekezni fogok annyi okfejtést önök elé tárni, amennyit csak lehet és ismertetem a magam és mások álláspontját is. Mindenekelőtt azonban azt akarom kifejteni, miért gondolom, hogy a halálközeli élmény lelki élmény.

Mint majd ebben a fejezetben látni fogják, vannak különböző teológiai, orvosi és pszichológiai elméletek, amelyek a halálközeli élményeket fizikai vagy mentális jelenségnek tartják, s ezeknek több közük van az agy hibás működéséhez, mint egy lelki élményhez.

Van azonban néhány olyan szempont, amely hallatlan nehézséget okoz ezeknek a kutatóknak: Hogy lehet az, hogy a betegek olyan pontos és részletes beszámolót tudnak adni az újraélesztésükről és teljes egészében el tudják mondani, mit tettek a doktorok azért, hogy visszahozzák őket az életbe? Hogyan tudják olyan sokan megmondani, mi történt a kórház egyéb helyiségeiben, miközben a testüket a műtőben próbálták újraéleszteni?

Szerintem ezek a legnehezebb kérdések, amelyekre a halálközeli élménykutatóknak válaszolni kell. S tulajdonképpen e kérdésekre eddig nem tudtak magyarázatot adni, kivéve azt az egyet, hogy ezek az esetek valóban megtörténtek.

Mielőtt azonban önök elé tárnám azt a sokféle elképzelést, amely a halálközeli élményt próbálja megmagyarázni, vessünk egy pillantást néhány példára e megmagyarázhatatlan események közül.

Egy negyvenkilenc éves férfi olyan súlyos szívrohamot kapott, hogy harmincöt percig tartó, intenzív újraélesztési kísérlet után az orvos lemondott róla, és hozzákezdett a halotti bizonyítvány kitöltéséhez. Akkor valaki az élet egy szikráját vélte felfedezni az illetőben, úgyhogy a doktor tovább folytatta munkáját a defibrillátorral és a lélegeztető készülékkel és végül is újra el tudta indítani az illető szívét.

A következő nap, amikor már jobban érezte magát, a beteg részletesen le tudta írni, mi történt a sürgősségi ambulancián. Ez meglepte az orvosát. De az még jobban meglepődött, amikor a beteg élénk szavakkal írta le az ambulancián dolgozó. nővért, aki rohant oda, hogy segítsen az orvosnak. Tökéletes leírást adott a nővérről, még a hajviseletéről is, és megmondta, hogy Hawkes a vezetékneve. Azt is elmondta, hogy a nővér az ott lévő kocsit gurította végig lent a hallban, rajta egy berendezéssel, amelyen úgy tűnt, mintha két ping-pong ütő volna (defibrillátor, alapvetően fontos újraélesztő berendezés).

Amikor az orvos megkérdezte, honnan tudja a nővér nevét és azt, hogy mit csinálta szívroham alatt, azt válaszolta, hogy elhagyta a testét és miközben lement a hallba, hogy megnézze a feleségét, keresztülment Hawkes nővéren. Eközben elolvasta a nővér köpenyére tűzött név-feliratot és megjegyezte a nevét, hogy később majd köszönetet mondhasson neki.

Hosszasan beszéltem a doktorral erről az esetről. Teljesen tanácstalan volt. Azt mondta, hogy ilyen pontossággal csak olyan esetben tudja valaki elmondani a történteket, ha maga is ott volt.

Long Island-on egy hetvenéves asszony, aki tizennyolc-éves kora óta vak volt, a legnagyobb részletességgel el tudta mondani, mi történt körülötte, amikor szívrohama után az orvosok újraélesztésével foglalkoztak. Nemcsak azt tudta megmondani, milyenek voltak az alkalmazott műszerek, hanem még a színüket is megjelölte.

Számomra az volt ebben az esetben a legelképesztőbb, hogy ezeknek a műszereknek nagy részére ötven évvel azelőtt, amikor az asszony utoljára láthatta volna

őket, még csak nem is gondoltak. S mindezeken felül még azt is meg tudta mondani, hogy az orvos kék öltönyt viselt, amikor az újraélesztést elkezdte.

Egy dél-dakotai orvos mesélt el nekem egy másik csodálatos esetet, amely azt tanúsítja, hogy a halálkőzeti élmény több mint az agy játéka.

Amikor az egyik reggel a kórházba hajtott, hátulról belement egy másik kocsiba. Ez nagyon felizgatta: Idegesítette, hogy akikkel összeütközött, majd nyaksérülésről fognak panaszkodni és beperelik nagy összegű kártérítésért.

Ez a baleset nagyon zavarta és nyomasztóan hatott rá a továbbiakban is, amikor az intenzív váróba riasztották, egy szívbénulást szenvedett ember újraélesztésére.

Másnap az általa megmentett beteg figyelemre méltó történetet mondott el neki. „Miközben ön velem foglalatoskodott, elhagytam a testemet és figyeltem az ön munkáját."

A doktor kérdezősködni kezdett, hogy mit látott és meg volt lepve az elhangzottak pontosságától. A beteg részletesen leírta, milyenek voltak a műszerek, sőt azt is, milyen sorrendben használták őket. Leírta a műszerek színét, alakját, sőt a rajtuk lévő skálák beállítását is.

Ám ami végül is tényleg meggyőzte a fiatal kardiológust arról, hogy az illető élménye valóban megtörtént az volt, amikor az így szólt hozzá: „Doktor úr, tudom, hogy ideges volt amiatt a baleset miatt. De nincs semmi oka, hogy ilyen dolgok miatt idegeskedjék. Ön másoknak szenteli az életét. Senki sem fog ártani önnek."

Ez a beteg nemcsak a környezete fizikai részleteiről szerzett információkat, hanem az orvosa gondolataiban is tudott olvasni.

Amikor a New Jersey állam-béli Port Dixben tartottam előadást az Egyesült Államok szárazföldi hadserege orvosai számára, valaki odalépett hozzám és elmondott egy rendkívül érdekes halálközeli élményesetet, amely vele történt meg. Ezt később megerősítenék az őt kezelő doktorok is.

„Nagyon beteg voltam és szívproblémáim miatt közel álltam a halálhoz, amikor ugyanabban az időben a nővérem is haldoklott ugyanannak a kórháznak egy másik osztályán diabetes kómában. Kiléptem a testemből és a helyiség felső sarkába mentem, onnan figyeltem, ahogy az orvosok foglalkoztak a testemmel.

Egyszer csak azt vettem észre, hogy a nővéremmel beszélgetek, aki szintén ott volt fent velem, s akihez nagyon ragaszkodtam. Nagyszerűen elbeszélgettünk arról, hogy mi történik ott lenn, amikor aztán elkezdett távolodni tőlem.

Megpróbáltam vele menni, de folyton csak azt mondta, maradjak, ahol vagyok. „Ez még nem a te időd" - mondta. „Nem jöhetsz velem, mert ez még nem a te időd." Aztán elkezdett egy alagúton keresztül visszahúzódni a távolba, én pedig ott maradtam egyedül. Amikor magamhoz tértem, megmondtam a doktoromnak, hogy a nővérem meghalt. Tagadta, de aztán kérésemre elküldött egy nővért, hogy ellenőrizze ezt s a nővéreim valóban meghalt, úgy ahogy azt tudtam."

Ez csak néhány eset azok közül, amelyek bizonyítják számomra, hogy a halálközeli élmény több, mint egyszerű hallucináció, vagy „rossz álom". Nincs logikus magyarázat ezeknek az embereknek az élményeire. Az alagút-élményt és a fénylényeket könnyen lehet ugyan pusztán az „agy játékának" minősíteni, a testen kívüli élmények azonban még a legszkeptikusabbakat is zavarba hozzák az orvosi társadalomban.

Vessünk most egy pillantást a halálközeli élményről alkotott néhány elméletre és vizsgáljuk meg, miért nem magyarázzák meg igazán ezt a jelenséget.

Carl Sagan: A születés mint alagút-élmény

Carl Sagan, a Cornell Egyetem neves tudósa és csillagásza, azok közé tartozik, akik

az alagútélményt a születés tapasztalatából visszamaradt emlékképként magyarázzák.

Látszatra ez az összehasonlítás érthető. A világon mindenkinek van tapasztalata a születésről, s ez magyarázatul szolgálhat arra, miért egyformák a halálközeli élményesetek, akár buddhista, akár baptista kultúrában fordulnak elő.

A magzat küzdelmes végighaladása a szülőcsatornán és a fényes és színes világra segítése Örvendező emberek által olyan élmény, amelyet a legtöbben megtapasztalnak.
Nem csoda, hogy Sagan kapcsolatot lát a születés és halál között. Nagy sikerű könyvében, Broca's Barin: Reflections on the Romance of Science (Gondolatok a tudomány romantikájáról), Sagan ezeket írja:

„Amennyire meg tudom ítélni, az az egyetlen lehetőség, hogy kivétel nélkül, minden emberi lény már részese volt egy olyan élménynek, mint amilyen azoké, akik a halál országából térnek vissza: a repülés érzete, kijutás a sötétségből a fényre, s néha legalább is, a homályos érzékelése egy sugárzó glóriában úszó, emberfölötti lénynek. Csak egyetlen olyan közös élmény van, amely ennek a leírásnak megfelel. A születés."

Sagan elmélete azonban csak addig tűnik logikusnak, ameddig nem követjük Cari Becker példáját. A Southern Illinoisi Egyetem professzora, aki filozófiával foglalkozik, pediátriai vizsgálatot folytatott annak megállapítására, mennyi ismeretet szerez a gyermek a születésnél és mennyire emlékszik az élményből. Megállapítása szerint a bébik nem emlékszenek a születésükre és nem képesek ezt az élményt emlékezetükben megőrizni. Lássuk ezek után Becker indoklásának vizsgálatát pontról pontra:

A kisgyermek felfogása még túl gyenge ahhoz, hogy megértse, mi történik a születés közben. Sagan elmélete szerint a halálközeli élményalany, akit fénylények üdvözölnek, csupán újraéli a szülőcsatornából való kijövetelének élményét, amikor meglátja az orvost, a bábát, vagy az apját.

Becker azonban kimutatja ennek a feltevésnek a téves voltát, amikor a kisgyermek értelmi felfogásának kiterjedt vizsgálataira hivatkozik, amelyek azt bizonyítják, hogy a csecsemő agya még nem elég fejlett ennek felfogásához.

Az egyik tanulmány azt bizonyítja be, hogy az újszülöttek nem tudnak alakokat megkülönböztetni. Több tanulmány igazolja a következőket:

Az újszülöttek, nem reagálnak a fényre, hacsak nincs legalább 70% kontraszt a fény és a sötétség között. Szemük ritkán fókuszál vagy fixál tárgyat, és ha mégis, akkor is csak egy kis töredékét képesek a tárgynak megnézni, s nagyon rövid ideig.

Az újszülötteknek korlátozott éleslátása van, ami azt jelenti, hogy ha egyáltalán beáll a szemük egy távolságra, akkor az valamely tárgynak csak egy közeli, erősen kontrasztos részlete és nem az egész tárgy.

Az újszülöttek fele nem képes arra, hogy karhossznál távolabbi tárgyra állítsa be a látását. Az egy hónaposnál kisebb csecsemők pedig nem tudnak teljesen élesen látni egy öt lábnál távolabbi tárgyat. A kisgyermek szeme „gyorsan és rendezetlenül mozog, különösen ha sír. S ha már erről beszélünk, elmondhatjuk, hogy a szemüket nagyon gyakran homályosítják el a könnyek, főleg a szülésnél.

Ugyancsak vizsgálatok igazolták, hogy a kisgyermekek nem nagyon emlékeznek alakokra, vagy mintákra. S mivel agyuk nem elég fejlett és nincsen tapasztalatuk a méhen kívüli élet jelenségeiről, nem nagyon van képességük arra, hogy elraktározzák, amit látnak.

De még ha igaz lenne is, hogy a halálközeli élmény valamiféle drámai visszajátszása a születés élményének, csodálkoznék, ha olyan pozitív összefüggésben menne ez végbe, mint amilyen a halálközeli élmény az emberek nagy többsége számára. Utóvégre a születés az újszülött világának szétesését jelenti. A kisgyermeket anyja kinyomja a világra, ahol fejjel lefelé fordítják, fenekére vernek és ollóval vágják el a köldökzsinórját.

Ha a halálközeli élmény a születés élményének visszajátszása volna, mint azt Sagan állítja, akkor valószínűleg nem lenne olyan pozitív átalakulás a legtöbb ember számára.

Még egy utolsó megjegyzést Sagan elméletéről. Az alagút-élmény gyakran jár együtt gyors haladással az alagút végén lévő fény felé. A szülés alkalmával a gyermek arca a szülőcsatorna falához nyomódik. A gyermekek nem látnak közeledő fényt, mint azt Sagan

elmélete állítja. Semmit sem láthatnak azalatt, míg a világrajövetelük felé haladnak a nyomás hatására.

Széndioxid túlterhelés és az alagút-élmény

Az alagút-élményt egyesek „a másvilágra való bejáratnak” nevezik és általában úgy írják le, mint amikor valaki úgy érzi, hogy egy alagúton keresztül sebesen halad a végén látható, egyre nagyobbodó fény felé.

Egyes kutatók úgy vélik, hogy a halálközeli élmény során fellépő alagút-élményt az agy reakciója okozza a vérben felgyülemlett széndioxid (CO2) szint emelkedése következtében. A széndioxid a test anyagcseréjének melléktermék – oxigént lélegzünk be és nagyobb mennyiségű széndioxidot tartalmazó levegőt lélegzünk ki. Ha valakinek pl. szívroham, vagy súlyos sérülés következtében leáll a légzése, akkor a CO2 szint gyorsan növekszik a vérben. Ha túl magasra emelkedik, a szövetek kezdenek elhalni.

Tekintve, hogy az ötvenes években CO2 belélegzést alkalmaztak bizonyos pszichoterápiai kezelés során, számos beteg ismeri ezt és a velejáró jelenségeket. Vannak kórtörténeti lapok erről a ma már nem használ tgyógymódról, s ezek úgy írják le ezt az élményt, mint amikor az ember egy alagútban, vagy tölcsérben halad lefelé, vagy mintha erős fény venné körül.

Arról nincsenek beszámolók, hagy a CO2 belélegzést olyan jelenségek kísérték volna, mint a fénylények, vagy az élet áttekintése.

Talán magam is hajlandó lennék elfogadni azt a feltevést, hogy túl sok CO2 alagút-élményt okoz, ha nem állnának rendelkezésre dr. Michael Sabom egyes kutatásainak eredményei.

Egy alkalommal ez a már említett atlantai kardiológus éppen akkor mérte meg egyik betegének vérében az oxigénszintet, amikor annak igen intenzív halálközeli élményben volt része, és megállapította, hogy oxigénszintje a normális fölött volt.

Ez megkérdőjelezi azt az elméletet, hogy az alagút-élmény CO2 túlterhelés következménye volna. Ha más semmi, akkor Sabom vizsgálatának eredménye arra utal, hogy további kutatásra van szükség ahhoz, hogy a kérdést eldöntsük.

Közel kell-e lennie a halálközeli élményalanyoknak a halálhoz?

Sok szkeptikus mondta azt, hogy a halálközeli élményt csak az okozza, hogy a test stressz alatt van, vagy, hogy az illető nagyon beteg. Bár elismerik hogy a halálközeli élmény olyanokkal történik, akik majdnem meghalnak, de úgy vélik, hogy ugyanabban az élményben lehet része a súlyosan beteg, de nem életveszélyes állapotban lévő embereknek is.

Ennek az elméletnek a megvizsgálása céljából. dr. Malvin Morse tizenegy gyermeket - háromtól tizenhat éves korig - kérdezett ki, akik közel jártak a halálhoz, de túlélték azt. Olyan fiatalok voltak köztük akik kómában voltak és megállta szívverésük. Heten éltek át közülük halálközeli élményt, ezen belül testen kívüliséget, sötétséget, alagutat, a testbe való visszatérés eldöntését.

Ezt a tizenegy beteget összehasonlították másik huszonkilenc, ugyanazon korú gyermekkel, akik alacsony halálozási arányú, súlyos betegséget éltek át, de ami nem juttatta őket a halál szélére. Ebből a csoportból senki sem emlékezett egyetlen halálközeli élményjelenségre sem.

Ez arra a következtetésre vezette Morset és kutatótársait, hogy „ennek az egyedülálló jelenségnek az okától függetlenül világos, hogy az életveszélyes eseteket túlélő gyermekek esnek át halálközeli élményen”.

Fentiek azt bizonyítják, hogy a halálközeli élmény olyan valami, amelyet csak olyanok élnek át, akik valóban a halál peremén voltak és nem csak egyszerűen betegek.

A halálközeli élmény mint hallucináció

Egyesek azt állítják, hogy a halálközeli élmény puszta hallucináció, mentális történés, amelyet stressz, oxigénhiány, vagy egyes esetekben gyógyszerek idézhetnek elő.

Ám az ellen, hogy a halálközeli élmény hallucináció volna, az egyik legerősebb bizonyíték az, hogy előfordul olyan betegeknél, akiknek lapos az EEG-je. Az EEG, vagy elektroencefalogram, az agy elektromos tevékenységét mutatja. Vonalat húzva egy folytonos papírcsíkon regisztrálja ezt a tevékenységet. A vonal fel- és lemegy az agy elektromos tevékenységétől függően, amikor az illető gondolkozik, beszél, álmodik, vagy bármi mást tesz. Ha az agy halott, az EEG lapos vonalat mutat, ami azt jelenti, hogy az agy képtelen a gondolkodásra, vagy cselekvésre. A lapos EEG ma már sok államban a halál hivatalos definíciója.

Ha az agyban valami történik, akkor ott elektromos tevékenységnek kell lennie. Még a hallucinációkat is mérni lehet az EEG-n.

Azonban sok olyan eset van, amikor lapos EEG-vel rendelkező személyek halálkőzeti élményen estek át. Természetesen túlélték, hiszen beszámolnak róla. Ezeknek az eseteknek a puszta száma már azt sugallja nekem, hogy egyeseknél akkor történt halálközeli élmény, amikor tulajdonképpen halottak voltak. Ha ezek a jelenségek hallucinációk lettek volna, akkor látszaniuk kellett volna az EEG-n.

Meg kell azonban itt kereken mondanom, hogy az EEG nem mindig pontosan jelzi az agy életképességét. Akár hiszik, akár nem, jegyeztek fel olyan eseteket, amikor EEG berendezéseket reszkető zselé (Jell-0) golyókhoz kapcsoltak és agyhullámokat regisztráltak. Ez persze nem azt jelenti, hogy a zselé él? Hanem azt, hogy az EEG interferenciát észlelt (valószínűleg rádióhullámoktól) és ezt regisztrálta a műszer. Vannak, akik ezt úgy hívják, hogy „szellem" van a gépben. Néha az agy olyan alacsony szinten is életben tud maradni, hogy az EEG nem regisztrál tevékenységet. Egy ilyen esetről informált engem egy orvos a Duke Egyetemről. Volt egy kislány betege, akit EEG-re kapcsoltak és a gép nem mutatott agyhullámokat. Az orvosok azt gondolták, hogy meghalt, és le akarták kapcsolni az életben tartó berendezésről, azonban a családja tiltakozott ez ellen. Az volt a véleményük, hogy talán történik valami csoda, s egy hétig a beteg ágya köré gyülekeztek imádkozni.

Végül is a gyermek életben maradt és az orvosa szerint most fejezte be az első osztályt. Az orvosa hangsúlyozta, hogy ha az EEG-re hagyatkoztak volna, meghalt volna. Ez az orvos is rájött arra, amit sokan mások is fölfedeztek: olyan mély szinten is lehetséges agyműködés, amit felszíni elektródák nem fognak fel.

A vallásosság nem követelmény

Egyesek tévesen azt gondolják, hogy csak a nagyon vallásos emberekkel történik halálközeli élmény. A kutatás azonban megállapította, hogy ez nem így van. Olyan kutatók, mint Melvin Morse és mások csak azt állapították meg, hogy a nagyon vallásos emberek nagyobb valószínűséggel gondolják, hogy a fénylény Isten, vagy Jézus és nagyobb gyakorisággal nevezik mennyországnak az alagút végén lévő helyet. Vallásos hátterük azonban nem érinti a halálközeli élmény lényegét. Ők is elhagyják a testüket, átmennek alagúton, látnak fénylényeket, és áttekintik életüket, csakúgy, mint a nem-vallásos emberek. Csak később foglalják az élményüket vallásos keretbe.

Hadd említsem meg röviden, azt tapasztaltam, hogy általában kétféle ember kérdezősködik a vallásról és a halálközeli élmény összefüggéséről. Az egyik a saját szentírás-értelmezésével kapcsolatban megpróbál valamit bebizonyítani valakinek a halálközeli élményével. A másik azt akarja megtudni, hogy az ateisták vallásossá váltak-e halálközeli élményük után. Arra céloznak ezzel, hogy az az élmény, amelyről egy ateista

számol be, érvényesebb és objektívabb. Az a feltevésük, hogy az ilyen személy nem visz bele előzetes fogalmakat halálközeli élményébe.

Úgy találtam, hogy a „vallásos háttér" egész témaköre sokkal bonyolultabb annál a kérdésnél, hogy valaki egyszerűen csak vallásos, vagy nem.

Amikor ezzel a problémával foglalkozunk, akkor mást is figyelembe kell venni, mint a tudatos elmét. Nem tudatos tényezőkre is figyelni kell, mivel ezek sokban különbözhetnek attól, amit az ember tudatos szinten érez.

Tapasztaltam, hogy bár egyesek ateistáknak állítják be magukat, mégis van bizonyos vallásos hátterük. El tudják azt képzelni végül is, hogy valaki hat-hétéves koráig egyáltalán ne találkozzék Isten fogalmával? Én nem tudom. Még ha valakinek a szülei meg is próbálták nyilvánvalóan távol tartami őt a vallástól, egészen bizonyosan hatottak rá ugyanazok a képek, amelyek mindnyájunkra hatnak, legfőképpen azért, mert elkerülhetetlenek az olyan jelenségek, mint a televízióban szereplő lelkészek, vagy a környező templomok. Ezek mindenkinek a fejében kialakítják az Isten fogalmát.

Ha valaki olyan válsághelyzettel néz szembe, mint a halál, akkor az biztosan felszínre hoz benne minden vallással kapcsolatos fogalmat. Mint ahogy nincsenek ateisták a harcmezőn, ugyanúgy nincsenek nézetem szerint a halál peremén sem.

Az a véleményem tehát, hogy vannak olyan tudatalatti, előzetes hajlamok az emberekben a vallásos hit iránt, amelyeket még a kutatók sem tudnak felmérni egy halálközeli élményt követő interjú alkalmával.

A nagyon vallásos emberek azonban többségükben úgy térnek vissza a halálközeli élményből, mint akik nem nagyon elkötelezettek a felekezetük iránt Arról számolnak be, hogy Istent jobban érdekli a vallás lelki aspektusa, mint a dogmai.

Miért nem egyforma minden halálközeli élmény?

Vannak, akik úgy okoskodnak, hogy ha a halálközeli élmény valóban bepillantás egy szellemi birodalomba, akkor minden halálközeli élményalanynak ugyanazt az élményt kellene átélnie. Akkor mindegyiknek egy kívülálló személy perspektívájából kellene látnia a saját testét, lebegnie kellene egy alagútban, találkoznia rég-meghalt rokonokkal, látnia nagyszerű fénylényeket és áttekintenie az életét.

A halálközeli élményalanyoknak azonban nem egyformák az élményei. Az előző fejezetekben számos történetet és tanulmányt idéztem, amelyek megmutatták a halálközeli élményalanyok élményeinek változatosságát. Egyesek csak a területenkívüliséget tapasztalják meg, míg mások a teljes halálközeli élményt, amely a szellem birodalmába viszi el őket.

Beszélnem kell még egy tanulmányról, amelyet J. Timothy Green és Penelope Friedman folytatott-a Northridge-i California State University munkatársaként. Igen alapos. interjúnak vetettek alá negyvenegy embert, akik a klinikai halál állapotában voltak, vagy halálhoz közel, baleset, betegség, vagy öngyilkosság következményeként. Ebből a csoportból összesen ötven halálközeli élményesetről számoltak be. Följegyezték ezeknek az élményeknek az egyes állomásait és összehasonlították őket Kenneth Ring nagyobb arányú vizsgálatával. Mivel Green és Friedman tanulmányában kevesebb ember szerepelt, a különböző szakaszokat átélők százaléka egyes esetekben lényegesen eltér a Ring-féle tanulmányban foglaltaktól.
Ennek figyelembevételével íme az őszszehasonlításuk:

Szakasz	Ring tanulmánya	Green - Friedman tanulmánya

1. Béke és nyugalom	60%	70%
2. Test elhagyása	37%	66%
3. Alagút / sötétség	23%	32%
4. Fény megpillantása	16%	62%
5. Belépés a fénybe	10%	18%

Ez a tanulmány és összehasonlítása Ring munkájával ismét hangsúlyozza a halálközeli élményen belül előforduló élmények változatosságát. Bár e tanulmányokban szereplő emberek mind azon mentek keresztül, amit halálközeli élménynek nevezünk, annak vonásai különböznek. Egyesek csak testük elhagyását tapasztalták, másak alagút élményt is. Ismét mások a teljes halálközeli élményt.

De az eredeti kérdés továbbra is fennáll: Ugyanazt az élményt kell-e mindenkinek átélnie, aki majdnem meghal?

A válaszom: „nem". Gondoljuk csak meg. Ha tíz ember meglátogatja Franciaországot, kétlem, hogy mindegyik ugyanazt az élményt éli meg. Hárman például azt mondhatják, látták ezt meg ezt a hatalmas épületet. Öten azt mondhatják, hogy pompás ételeket ettek, ketten esetleg azt, hogy egy folyóban úsztak lefelé. Akik visszatértek, mind kissé különböző történetet mondanának el, bár volnának átfedések.

Ugyanígy van a halálközeli élmény terén is, ahol a közös kereten belül vannak ugyan egymást átfedő vonások, de két élmény mégsem pontosan ugyanaz.

Az utolsó esti mese

Vannak, akik úgy vélik, hogy a halálközeli élmény csupán az agy mechanizmusa, amikor a legrosszabbal, a halállal küzdünk. Elméletük szerint a helyzet súlyossága azt eredményezi, hogy az agy másik, jobb helyzetbe képzeli magát. A feltételezett eseményláncolatnak ez az egyszerűsített változata:

A veszélyre kétféleképpen lehet reagálni. Ha a valóságban lehet valamit tenni a helyzet megváltoztatására - például kitérni egy száguldó autó elől -, akkor ezt megtesszük. Ha semmit sem tehetünk a helyzet megváltoztatására - mondjuk, elütött bennünket az említett autó -, akkor az agy magára van utalva, hogy megbirkózzék a problémával. Ezt oly módon teszi, hogy elhatárolja magát a helyzettől, s ez egyes esetekben odáig megy, hogy fantázia-világot teremt magának.

Bár ez a képzelet útján történő megközelítés passzív megoldásnak látszik egy olyan probléma esetében, mint amilyen egy gázolás, mégis érdekünkben áll. Minthogy ez az életveszélyes helyzet fájdalmas és mozdulatlanságra kényszerítő, túl nagy bajban vagyunk ahhoz, hogy bármit is tegyünk a fájdalom ellen.

A test erejének és működésének fenntartása céljából agyunk mélyebbre süllyed ebbe a kellemes fantáziaképbe. Ez nemcsak azt teszi lehetővé, hogy a gázolást kísérő szörnyű fájdalmon kívül másra is figyeljünk, hanem a test feszültségét is feloldja valamennyire, s így az jobban tud belső problémáival foglalkozni.

Ennek megvalósulását az agynak az a képessége teszi lehetővé, hogy vegyi anyagokat tud előállítani. Fájdalom esetén úgynevezett agykábítószert, endorfint állít elő, ami harmincszor erősebb a morfiumnál. Ennek a nyugtató hatását érezhetjük például valamilyen megerőltető mozgás után. Kellemes érzést keltenek, amit a „futás mámora" néven ismerünk A gázolás következtében azonban az agy többet állít elő ebből az anyagból, mint amit a kocogás idéz elő. S azonkívül nagyon gyorsan.

A valóságtól való elkülönülés és a képzelet egyre intenzívebbé válik. Nagyon furcsa dolgok kezdenek történni. Az ember azt hiszi, hogy elhagyja a testét. Vagy úgy találja, hogy

szuperszonikus sebességgel száguld végig egy alagúton valami ragyogó fény felé. Találkozhatunk meghalt nagyszüleinkkel, elhunyt nénénkkel, nagybátyánkkal. Egy csodálatos fénylény üdvözölhet, bennünket és elvihet életünk áttekintésére. Talán ott akarunk maradni abban a „mennyben". A fénylény azonban azt mondja, hogy itt az ideje visszatérni.

S pillanatokon belül - az ember nem tudja, valójában mennyi idő alatt - ügy érezzük, mintha a testünk visszaszívott volna bennünket magába.

Megváltozott személyként térünk vissza a valóság világába. Ez az élmény, amelyet az agyunk-termelte vegyi anyag idézett elő, megváltoztatott bennünket. Hatására most már másképpen tekintünk a világra. Azt gondolhatjuk, hogy ez az esemény, amelyet halálközeli élménynek hívnak, bepillantás a túlvilágra. Ám egyes kutatók úgy vélik, hogy csak az „utolsó esti mesénket" láttuk majdnem.

Ez sok tekintetben ügyesen tálalt elmélet. Azonban mégsem magyarázza meg a halálközeli élményt. Először is nem tudok olyan kutatási eredményről, amely az endorfint hallucinációkkal, vagy egyéb vizuális jelenségekkel kapcsolná össze.

Azt viszont tudom, hogy a hosszútávfutók és a más nagy állóképességet kívánó sportokat űző atléták szervezete hatalmas mennyiségű endorfint termel tréning vagy verseny idején. Tartós erőkifejtés, gyakorlás után gyakran szinte eufóriát éreznek, ami megfelel azoknak a feltevéseknek, amelyek szerint ezek a neurotranszmitterek az embert befolyásolják.

Nem tudok azonban olyan esetekről, amikor az említett atléták halálközeli élményelemekről számoltak volna be, hacsak nem majdnem meghaltak erőkifejtés közben.

Ez az elmélet nem magyarázza meg továbbá az ebben a könyvben már tárgyalt testen kívüliség élményét sem, amikor az azt átélők testükön kívüli perspektívából képesek pontosan leírni a tárgyakat és eseményeket.

Gyanítom, hogy ez az érvelés abból a tényből meríti a hihetőségét, hogy az endorfinok a béke és boldogság állapotát idézik elő az emberben. Ezt is várják tőlük tulajdonképpen, hiszen a test fájdalommal szembeni mechanizmusát képviselik. Mindenesetre, ha logikusan nézzük a dolgokat, ezt az okfejtést nem lehet továbbvinni.

Vágyálom-beteljesülés

Akik rohamosan közeledő halálukkal nem képesek szembenézni, azok oly módon próbálják azt tagadni, hogy saját túlélésükről képzelődnek. Ez a vágyálom-beteljesülés egyik formája. Védekező jellegű, mivel azt a látszatot kelti, hogy a végső megsemmisüléstől véd meg bennünket.

Ez ellen az értelmezés ellen az a legnyilvánvalóbb magyarázat, hogy a halálközeli élményalanyok alapjában véve ugyanazon az élményen esnek át. Ha ez csak vágyálom-teljesülés volna, akkor az érintettek bizonyára élénk emlékekkel rendelkeznének vala milyen csodálatos munkaünnepi piknikről, vagy arról, hogy szépséges nők rajongják őket körül, nem pedig alagút-élményről és életáttekintésről.

A halálközelséghez kapcsolódó események nem lehetnék csak közönséges beteljesülései a vágyálmainknak. Ha azok lennének, a halálközeli élménybeszámolók egészen mások lennének, nem volnának közös, összekötő vonásaik.

További nehézsége ennek a magyarázatnak az, hogy nem illeszti a tényeket a halálközeli élmény folyamán végbemenő események köré. Egy olyan pszichológiai védekező mechanizmus, mint a vágyálom-beteljesülés, fenntartja a meglévő helyzetet, mivel a psziché állapota érintetlenül akar megmaradni.

A halálközeli élmény annyiban egészen más, amennyiben áttörést jelent. Ahelyett, hogy az embereket olyannak tartaná meg, amilyenek, arra készteti őket, hogy úgy

tekintsenek az életükre, mint addig még sohasem. A halálközeli élmény után az emberek igen alaposan néznek szembe az igazsággal személyes vonatkozásban. S ez boldoggá teszi őket. Az álmodozásként ismert vágyálom-beteljesedéstől eltérően, amely csak átmenetileg szabadít meg bennünket a környező világ terheitől, a halálközeli élmény egész életre szóló változás alapját képezi.

Jung kollektív tudatalattija

Carl Jung, a nagy elme- és ideggyógyász észrevette, hogy sok, egyforma mítosz és hit fordul elő a különböző kultúrákban, annak ellenére, hogy ezek nincsenek egymással kapcsolatban. Például a teremtés története majdnem ugyanaz a papago indiánoknál, mint a régi görögöknél.

Jung az általános elképzelést „kollektív tudatalattinak" nevezte, míg az egyedi példákat „őstípusnak". Ezek minden emberi lény programozott reakciói. Az őstípus egyik egyszerű példája az „anya". Ennek a szónak a közlése minden kultúrában igen hasonló értelmet, alapvető egyetemességet fog felidézni. Bár Jung maga is átélt egy halálközeli élményt, mégsem helyezte a halálközeli élményt a kollektív tudatalattiba. Az ő iskolájához tartozó szakemberek azonban a halálközeli élményt az őstípusok közé utalják, mivel az élmény minden kultúrában ugyanaz (az emberek faji hátterükre való tekintet nélkül élik át) és lényegében ugyanazon elemeket tartalmazza bármilyen korú férfinál és nőnél egyaránt.

A szokásos őstípus-élmény a következőképpen mehet végbe: Valaki álmodik valamit és álma olyan elemeket tartalmaz, amelyek nem szerepelnek tudatos élményvilágában, hanem hasonlóak a mitológiában, vagy a régi szertartásokban előforduló elemekhez. Ezek a megmagyarázhatatlan elemek az őstípusok.

A Jung-féle iskola egyes tudósai úgy vélik, hogy a halál, vagy a halálközelség hívja elő ezt az őstípus képanyagot a mély tudatalattiból. Ez a képanyag alapjában véve egyforma az egész emberiségnél: alagút-élmény, fénylények, életáttekintés stb.

Ezt az elméletet nehéz elutasítani, már csak azért is, mivel éppen hogy elmélet. S mint az itt bemutatott többi elméletben, ebben is van egy cseppnyi igazság. A fő probléma azonban ezzel is az, hogy nem magyarázza meg a testen kívüliség élményét. Ameddig erre nem kerül sor, számomra egy elmélet sem áll meg teljesen.

A megvilágosodás élménye

Évek óta próbálok fiziológiai magyarázatot találni a halálközeli élményre. És évek óta eredménytelenül. Úgy tűnik számomra, hogy minden úgynevezett magyarázat hiányos vagy helytelen. Elsősorban is akik megfogalmazták őket, olyan emberek, akik sohasem vették maguknak a fáradságot, hogy beszéljenek halálközeli élményalanyokkal, szemükbe nézzenek, és meghallgassák történeteiket.
Ha megtették volna, ugyanarra a következtetésre jutottak volna, minta filozófus William James, amikor a miszticizmust ismertette.

Azt mondotta, hogy ez szellemi élmény. Önigazoló, mivel a tudás egyik formája. Annyira személyes, hogy túl van a szavakon. És mélységesen megváltoztatja az életet. Igazában véve és egyszerűen a megvilágosodás élménye.

BEFEJEZÉS

„A kimondhatatlanul nagyszerű”

Több mint húsz éve dolgozom már a halálközeli élménykutatás élvonalában. Vizsgálataim során ezernyi embert hallgattam meg, amint elmondták mélységesen személyes jellegű utazásukat... hová is? A túlvilágra? A mennyországba, amelyről a vallásukból hallottak? Az agynak egy olyan régiójába, amely csak kétségbeesésben tárulkozik ki?

Majdnem minden halálközeli élmény kutatóval beszéltem a munkájával kapcsolatban. Tudom, a legtöbben úgy hiszik a szívük mélyén, hogy a halálközeli élmény bepillantás az élet utáni életbe. De mint tudósok és orvosok eddig még nem szolgáltattak „tudományos bizonyítékot” arra, hogy egy részünk továbbél azután, hogy fizikai lényünk meghal. A bizonyíték hiánya tartja vissza őket attól, hogy nyilvánosságra hozzák valódi érzelmeiket. Közben azonban megpróbálnak tudományosan válaszolni erre a zavarba hozó kérdésre: Mi történik, ha meghalunk?

Azt hiszem, a tudomány soha nem fogja tudni megválaszolni ezt a kérdést. Majdnem minden oldalról lehet mérlegelni, de az így nyert válasz sohasem lesz teljes. Még ha sikerülne is a halálközeli élményt reprodukálni laboratóriumi körülmények között, akkor is, mit jelentene ez? A tudomány csak valamivel többet hallana egy olyan utazásról, amelyet nem láthatna.

Néhány kutató az eddigieknél közvetlenebb vizsgálati módokat javasolt a halálközeli élménnyel kapcsolatban. Javaslataik érdekesek a várható eredményt illetően, de nem valószínű, hogy keresztülvihetők orvosetikai szempontok miatt. Az ugyan rendben lévő, hogy gondolatban foglalkozunk egy-két ilyen eljárással, de hogy a valóságban alkalmazzuk őket, az sérthetné a beteg biztonságát és a titoktartást.

Amikor az orvos haldokló beteggel foglalkozik, nyilvánvalóan nem a tudományos kutatás folytatása a legfontosabb, hanem hogy az illetőt visszahozza az életbe.

Azt hiszem, rossz benyomást keltene, ha azok közülünk, akik halálközeli élménykutatást folytatnak, helyeselnék az emberi lényeken végzett kutatómunkát az életnek ebben a kritikus időszakában. Ez megsértése lenne az emberi élet legszemélyesebb és legvégső pillanatainak.

Bárminemű beavatkozás az esedékes klinikai feladatba, erkölcsileg kifogásolható lenne. Egyébként is, aligha lehetne olyan kutatást folytatni, ami több eredményt tárna fel a halálközeli élményről, mint az ebben a könyvben ismertetett, elsőrendű kutatómunka. Van azonban olyan kutatási lehetőség is, amely érdekes és nem tolakodó. Egy kutató azt javasolta, hogy sürgősségi ambulanciákon általában nem található tárgyakat, például különös alakú érmeket - helyezzenek a szívroham kapcsán újraélesztendő beteg gyomrára.

Ily módon, ha igazán volt testen kívüli élményük, azonosítani tudnák a szóban forgó tárgyat, amint a mennyezetről letekintenek.

Látszatra ez jó gondolatnak tűnik. De gondoljuk csak meg: Akarná-e valaki is, hogy az orvos különös alakú medalionokkal foglalkozzék, amik pedig minden rendelkezésre álló lehetőséget meg kellene ragadnia, hogy megmentse az illető életét? Azt hiszem, nem akarnám.

Egy ilyen eljárás nemcsak a már említett etikai problémákat vetné fel, hanem hallatlan biztosítási felelősséget is jelentene mind az újraélesztést végrehajtó (vagy megkísérlő) doktor, mind pedig a kórház számára, amely egy ilyen kísérletet engedélyezett.

Egy másik, számomra ésszerűbbnek látszó javaslat szerint bizonyos meghatározott

elemeket kellene azokban a helyiségekben elhelyezni, ahol az újraélesztés végbemegy, úgy, hogy azokat csak egy mennyezethez közeli észlelőpontból lehessen látni. Ily módon az illető személy be tudná bizonyítani területenkívüliség élményét azáltal, hogy leírná ezeket a vonatkozási tárgyakat ugyanúgy, mint a saját újraélesztését. Véleményem szerint különösen nagy, élénk színű plakátok volnának alkalmasak erre a célra, függőlámpák tetejére ragasztva, amelyeket lehetetlen volna nem észrevenni, ha valaki fölöttük lebeg.

Egy időszakban egészen különös kutatási módszert javasoltak, amelynél gorillákat vettek volna igénybe. Ezt itt csak azért említem, mert jól illusztrálja reménytelenségünket, hogy nem vagyunk képesek a halálközeli élményt klinikai keretek között előállítani.

Utaltak arra a tényre, hogy a gorillákat meg lehet tanítani jelbeszédre. Ezután az orvosok ellenőrzött körülmények között halálközeli állapotba juttatnák, majd újraélesztenék őket. S miután magukhoz tértek, „megkérdezné" őket élményükről a trénerük a jelbeszéd útján.

Ami engem illet, az elképzelés ellen vagyok. Először is ez az állatok kínzását jelentené. Aztán meg nagyon kevés haszna lenne. Akár ellenőrzött körülmények között, akár a való életben történik is halálközeli élmény, az élmény valószínűleg ugyanaz. Az alagút-élményhez, vagy a térbeli életáttekintéshez hasonló dologról csak az tud tanúskodni, aki a történésnek bármilyen helyzetben alanya volt. Miért kell hát ilyen kísérlettel akár egy gorilla életét is kockáztatni?

Azt hiszem, ez bizonyos mértékig fanatikus javaslat és aligha érdemel kommentárt. Mégis azért említem itt meg, mert ez az egyetlen elképzelhető módja annak, hogy állatokon végezzünk kísérletet a halálközeli élménnyel kapcsolatban.

Megbízható, tudományos bizonyíték hiányában az emberek gyakran kérdeznek, mit gondolok, bizonyítéka-e a halálközeli élmény az élet utáni életnek? Válaszom az, hogy „igen".

Több olyan körülmény forog fenn a halálközeli élmény körül, ami miatt ezt ilyen határozottan érzem. Ezek közül az egyik az igazolható testen kívüli élmények ténye, amelyeket az előző fejezetben említettem. Kell-e nagyobb bizonyíték arra, hogy ezek az emberek túlélték fizikai testük halálát, mint annak a sok egyénnek az esete, akik elhagyták a testüket és szemtanúi voltak a megmentésükre folytatott kísérleteknek?

Bár ezek a testen kívüli élmények szolgálnak a legszilárdabb tudományos alapul arra, hogy higgyünk a túlvilági életben, a legnagyobb hatást rám a halálközeli élménnyel kapcsolatban mégis az a rendkívüli személyiségváltozás gyakorolja, amit az emberekben létrehoz. Éppen az mutatja a halálközeli élmények valódiságát és erejét, hogy teljesen átalakítják azokat, akikkel megtörténnek.

A halálközeli élmény huszonkét évi vizsgálata után, azt hiszem, nincs elég tudományos érv annak bizonyítására, hogy van élet a halál után. De ez a tudományos bizonyítékra vonatkozik.

Az érzelmi szempontok másfélék. Befolyásolhatják őket olyan állásfoglalások, amelyek nem kívánnak meg szigorúan tudományos világszemléletet. Ám a hozzám hasonló kutatók szerint a témánknak megfelelő szintű vizsgálatot igényelnek.

Ilyen vizsgálat alapján vagyok meggyőződve arról, hogy a halálközeli élményalanyok valóban bepillantást kapnak a túlvilágba, és rövid utazást tesznek egy másik valóság világában.

C. G. Jungnak, a már említett elmegyógyásznak, egy 1944-ben írt levele tükrözi leginkább érzéseimet az élet utáni életről. Ez a levél különösen azért fontos, mert Jung egy szívroham kapcsán maga is átélte a halálközeli élményt, alig pár hónappal azelőtt, hogy a következőket írta:

„Ami a halál után történik, az oly kimondhatatlanul nagyszerű, hogy elképzeléseink és érzelmeink nem elegendők ahhoz, hogy még csak közelítő fogalmat is alkothassunk róla...

Előbb vagy utóbb, a halottak mind olyanná válnak, mint amilyenek akkor mi is

vagyunk. Azonban ebben a valóságban csak keveset, vagy éppen semmit sem tudunk az ottani létezés módról. S vajon mit fogunk tudni erről a földről a halálunk után? Idő korlátozta testünk felbomlása az örökkévalóságban nem jelenti azt, hogy az értelem veszendőbe ment. Sőt inkább a kisujj felismeri, hogy maga is a kéz része."

BIBLIOGRÁFIA

A könyvben több helyütt említett műveken kívül a következő művek segítettek abban, hogy megismerjem a halálközeli élmény témakörét, és véleményt alkossak róla.

Raft, David és Andersen, Jeffry: „Transformations in Self-Understanding After Near-Death Experiences." [Változások önmagunk megértésében halálközeli élmény után] *Contemporary Psychoanalysis*, 1986. júl., 22., 319-346.

A cikk a halálközeli élménnyel kapcsolatos érzelmeket és gondolatokat tekinti át és két olyan beteg esetét használja föl példának, akik halálközeli élményüket követően az önmegértés sajátos típusát mutatták. Ezek az alanyok élénken érdeklődtek önmaguk jobb megértése iránt, különösen érzékenyek voltak érzékszervi ingerekre, és tapasztalatokat kerestek az álmodozás világában. Képesek voltak felidézni emlékképeket, megértették mások korábban fel nem ismert- gondolatait és érzelmeit és fájlalták a veszteségeket. Egy másik esetről is beszámol a cikk, egy olyan férfiről, aki szívbénulást követően tapasztalta azt, hogy önismerete teljes és tevékenysége javult. Szó van továbbá arról a bölcs belátásról is, amire a halálközeli élmény révén lehet szert tenni.

Gabbard, Glen és Twemlow, Stuart: „An Overview of Altered Mind/Body Perception." [Áttekintés a megváltozott lélek-test fogalomról,] Bulletin of the Menninger Clinic, 1986. júl., 50., 351-366.

Kivonat: A megváltozott lélek-test fogalom különböző formáit ismerteti, mint pl. a testen kívüli élményeket, az elszemélytelenedést, autoszkóp jelenséget, skizofrén test határvonal zavarokat, és halálközeli élményeket. Összességükben ezek az élmények folyamatos tartományt képeznek az integráló, életet megváltoztató tapasztalatoktól az erősen patologikus zavarokig. Az anyag tárgyalja a kezelés szempontjait is, és hangsúlyozza, hogy ezek az állapotok megkülönböztethetők és különböző beavatkozásokat igényelnek.

Kirshnan, V.: „Near-Death Experiences: Evidence for Survival?" [Halálközeli élmények: A halál utáni továbbélés bizonyítéka?], *Anabiosis*, 1986. tavasz, 5., 21- 38.

A szerzőnek az a véleménye, hogy a testen kívüliség élménye és a halálközeli élmények egyéb elemei, az őket kísérő kellemes hatással együtt sem képeznek döntő bizonyítékot a halál utáni további életre nézve.

Becker, Carl: „View from Tibet: NDEs and the Book of the Dead." [A tibeti felfogás: a halálközeli élmény és a Halottkönyv.] *Anabiosis*, 1985. tavasz, 5., 3-20.

A szerző ismerteti a tibeti felfogást a halálközeli élményekről és a halál utáni életről. Foglalkozik a Bon vallás és a Vajrayana buddhizmus hitbeli kérdéseivel és a Tibeti Halottkönyvből levezetett elméletekkel.
Felsorolja a modern halálközeli élménybeszámolókhoz váló hasonlóságokat, köztük a testen kívüli élményt, az életáttekintést és döntést.

Bauer, Martin: „Near-Death Experiences and Attitude Change." [Halálközeli élmények és magatartásbeli változás] *Anabiosis*, 1985. tavasz, 5., 39-47.

A halálközeli élmények és az azt követő magatartás-változások összefüggését kutatták, oly módon, hogy egy hétféle magatartás-kategóriát tartalmazó kérdőívet adtak át az életben tanúsított magatartás keresztmetszetéről, húsz nő és nyolc férfibetegnek, harmincegytől hetven ötéves korig, akik saját maguk által leírt halálközeli élményen estek át. A kérdőívet úgy tervezték, hogy megállapítható legyen, vajon az illető úgy él, ahogy kívánja, vajon nélkülözi-e életének értelmét, s hogy milyen erősen hisz az értelmes létezésben.

Rodabough, Tillman: „Near-Death Experiences: An Examination of the Supporting

Data and Alternative Explanations." [Halálközeli élmények: alátámasztó adatok és alternatív magyarázatok] *Death-Studies*, 1985., 9., 95-113.

Ez a cikk R. A. Moody Élet az élet után c. munkájának egyik modelljét ismerteti és röviden felsorolja összetevőit. A hasonló halálközeli élményekre vonatkozó magyarázatokat három csoportba sorolja: metafizika, fiziológia, és szociálpszichológia. Következtetésé szerint, akik hisznek a halál utáni életben, sem cáfolatra, sem alátámasztásra nem találnak halálközeli élmény tanulmányokban.

Pasricha, Satwant, és Stevenson, Ian: „Near-Death Experiences in India:.A preliminary Report." [Halál-közeli élmények Indiában: Előzetes jelentés.] *Journal of Nervous and Mental Disease*, 1986. márc., 175., 165-170.

A szerzők tizenhat, Indiában tanulmányozott halálközeli élmény klinikai jellegzetességeiről számolnak be. Négy ilyen élmény rövid klinikai leírása után a szerzők azokat a vonásokat ismertetik és tárgyalják, amelyek terén az indiai esetek különböznek a nagyobb számú amerikai esetektől. Ezek a vonások jellemző módon tartalmazzák annak érzékelését, hogy az illetőt egy hírnökhöz viszik, aki egy lista megtekintése után kijelenti, hogy tévedés történt, s a beteg egyén még nem kész a halálra. A cikk azt érzékelteti, hogy míg néhány jellegzetesség tükrözni látszik a kultúrához kötődő hit befolyását, ezek a kulturális képzetek visszatükrözhetik a valódi különbségeket azon a téren, ahol a különböző kultúráknak a túlvilági életről alkotott elképzelése megnyilvánul.

Greyson, Bruce: „A Typology of Near-Death Experiences." [A halálközeli. élmények típustanulmánya.] *American joumal of Psychiatly*, 1985. aug., 142., 967-969. A szerző nyolcvankilenc halálközeli élményalanynál alkalmazta a Near-Death Experience Scale-t (halálközeli élményskála). A skála mennyiségileg határozta meg a halálközeli élmény felismerő, befolyásoló, paranormális és transzcendens komponenseit. A csoportanalízis három tényező csoportot tárt fel: transzcendens, befolyásoló és megismerő jellegű halálközeli élményeket. Az erről a három halálközeli élménytípusról beszámoló alanyok nem különböznek lényegesen a demográfiai változók, vagy a Marlowe-Crowne Social Desirability Scale (társadalmi kívánatossági skála) tekintetében. A halálközeli élmény típusa nem volt lényeges korrelációban a halálközeli élmény speciális okával. Mindenesetre a hirtelen és váratlan halálközeli élmények ritkán kapcsolódtak megismerő élményekhez, hanem inkább a transzcendens és befolyásoló jellegűekhez. Az eredmények nem támasztják alá K. Ring invariancia-hipotézisét, amely szerint a halálközeli élmények lényegében változatlanok esetről esetre és arra utalnak, hogy a pszichológiai vonatkozások befolyásolhatják az élmény típusát.

Straight, Steve: „A Wave among Waves: Katherine Anne Porter's Near-Death Experience." [Hullám a hullámok között: Katherine Anne Porter halálközeli élménye.] *Anabiosis*, 1984. ősz, 4., 107-123.

A cikk megerősíti, hogy Katherine Anne Porter 1938. évi történetében, melynek címe Fakó ló, fakó lovas, s amelynek alapja az írónő majdnem végzetes megbetegedése az 1918-i influenzajárvány alkalmával, a fő látomás a mély, halálközeli élménynek egy olyan típusa, amelyet először Raymond Moody ismertetett. Életrajzi forrásokat és az írónővel folytatott interjúkat használ fel a cikk a történetben szereplő látomás bemutatására és leírja azokat a fizikai és pszichológiai hatásokat, amelyeket az élmény gyakorolt rá. A történet paradicsom-látomását mint halálközeli élményt vizsgálja. Két bíráló tanulmányt is tárgyal röviden a történettel kapcsolatban.

Rogo, Scott: „NDE-s and Archetypes: Reply." [A halálközeli élmények és az őstípusok: Válasz.], *Anabiosis*, 1984. ősz, 4., 180.

Ez a cikk válasz Michael Grosso és észrevételeire, hogy Scott Rogo, a ketaminos halálközeli élményekről írt cikkében nem szentelt elég figyelmet Grosso elméletének a

halálközeli élményekben előforduló őstípusokra vonatkozóan. Rogo az őstípus elmélettel kapcsolatos álláspontját akként tisztázza, hogy az „nem elmélet" és azt állítja, hogy a három, ketaminos halálközeli élményelmélet mindegyikénél kifejtett pro és kontra érveket objektív és nem személyes szempontok alapján tárta fel. Bár Rogo kedvezően viszonyul az őstípusok elképzeléséhez, az objektív kutatás nem szolgáltatott meggyőző bizonyítékot arra, hogy léteznek.

Grosso, Michael: „NDEs and Archetypes." [A halál-közeli élmények és az őstípusok], *Anabiosis*, 1984. ősz, 4:, 178-179.

Grosso a halálközeli élmény magyarázatánál alkalmazza az őstípus fogalmát. D. S. Rogo azt állítja, hogy ez az elmélet nem elmélet, mert az egyik ismeretlent a másikkal magyarázza. Grosso azzal érvel, hogy Rogo túl sietve vetette el ezt az elméletet, főleg azért, mert Rogo maga is használta az őstípusok elméletét szokatlan látomásos jelenségek megmagyarázására.

Siegel, Ronald, and Hirschman, Ada: „Hashish Near-Death Experiences." [Hasis-okozta halálközeli élmények] *Anabiosis*, 1984. tavasz, 4., 69-86.

Ez a cikk történeti összefoglaló a hasis-okozta halálközeli élmények irodalmáról. A legtöbb kutató osztja a francia pszichiáter, Jacques Joseph Moreau véleményét, hogy ezek az élmények hallucinációk, mások úgy vélik, hogy a hasis-okozta halálközeli élmények olyan valóságot tárnak fel, amely ezeknek alapját képezi, miként azt Emanuel Swendenborg fejtette ki munkáiban. Ezek a jelentős kábítószer-túladagolásból származó élményekről szóló beszámolóknak a nagy része olyan elemeket és következményeket tartalmaz, mint amilyenek a nem hasis okozta halálközeli élményeknél fordulnak elő.

ISBN 963-360 486 9

A KIADÁSÉRT FELEL: DR. ÁKOS GÉZA IGAZGATÓ
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: FONYÓDI OTTÓ
Szedte a Szent István Társulat

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
1053 BUDAPEST, KOSSUTH LAJOS U. 1.

90 - 257 Nyírségi Nyomda. Nyíregyháza
Felelős vezető: Jáger Zoltán igazgató